

Rederijkersspelen

N. van der Laan

bron

N. van der Laan, *Rederijkersspelen*. Martinus Nijhoff, Den Haag 1932

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/laan006rede01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

[Woord vooraf]

Bij het verschijnen van deze uitgave breng ik gaarne mijn hartelijken dank aan mijn oud-promotor, Prof. Dr. J.W. MULLER, die de spelen doorlas en met menige verklarende opmerking verrijkte; aan Dr. F. KOSSMANN, die op enkele bundels rederijkerspoëzie mijn aandacht vestigde; aan Dr. J.H. VAN HAERINGEN, die mij met zijn kennis van de klassieke oudheid ter zijde stond; aan de ambtenaren van het Rijksarchief te 's-Gravenhage en van de Gemeentearchieven te Leiden, Amsterdam, Haarlem en 's-Gravenhage.

N.v.d.L.

Inleiding

Onlangs¹⁾ gaf ik in het Tijdschrift voor Nederl. Taal- en Letterk. de beschrijving van een handschrift met rederijkersspelen van verschillende, niet altijd vermelde, Noorden Zuidnederlandsche kamers²⁾, berustend ter bibliotheek van het Leidsche Gemeentearchief en, blijkens de jaartallen 1600, 1615 en 1618, die er in voorkomen, dagteekenend van het begin der 17de eeuw. 'Rechtstreeksche gegevens over de herkomst van dezen bundel', zoo schreef ik, 'zijn niet bewaard, doch, volgens mededeeling van Mr. Dr. J.C. Overvoorde, neemt men aan, dat hij afkomstig is van den bekenden Pieter Cornelisz. van der Morsch (1544-1629), stadsbode en rederijker, lid van *De Witte Acoleijen* te Leiden'. Ik besloot mijn artikel met den volledige afdruk van No. 11 der in het handschrift vervatte spelen: *Een boerdighe Cluchte van Kijck inde krijch*. Thans volgt een vijftal andere stukken, waarover vooraf een enkele opmerking.

I. *Een Spel van Sinnen van den Voorleden Tijd (no. 4).*

In taal, vorm³⁾ en inhoud staat dit spel, dat drie 'Pausa' s telt, nog veelszins dicht bij de bekende rederijkersspelen uit de 16de eeuw⁴⁾. De allegorische personages moeten - moraliseerderwijze, zooals dat in een 'spel van sinnen' gewoonlijk het geval is⁵⁾ - aangeven de ellende door oneer-

1) Tschr. XLIX, 127-55, waaraan ik de inhoudsopgave der spelen gedeeltelijk ontleen.

2) Vgl. De Vooy's in Tschr. XLV, 265 vlgg.

3) Men lette bijv. op de halve verzen in den aanhef - vlg. den geijkten dialogoortant der 'sinnekens' - en de vele - volkomen en onvolkomen - dubbelrijmen.

4) Vgl. o.a. Trou moet Blycken (ed. Kalff); Van Nyeuvont, Loosheit ende Practike: hoe sij Vrou Lortse verheffen, ± 1500 (ed. Neurdenburg); De Spiegel der Minnen door Colijn van Rijsssele (ed. Immink); Een Spul van Sinnen van den Siecke Stadt (ed. Grondijs); Spelen van Cornelis Everaert (ed. Muller en Scharpé); Tspel van de Cristenkercke (ed. Brands).

5) Vgl. Kalff, Tr. m. Bl. XVII; 290.

lijk winstbejag, bedrog in den handel en verkwisting tijdens den voortdurenden oorlog - vgl. r. 651 - ontstaan¹⁾ en waarvan de algemeene welvaart het slachtoffer is geworden. *Gemeen Proffijt*, oudste zoon van *Den Voorleden Tijd*, 'een out man met een kricke' en van *dOude Trouwe*, 'een out wijf doof zijnde', is spoorloos verdwenen²⁾ en moet gezocht worden, waartoe zijn ouders door hun lichaamsgebreken niet in staat zijn, evenmin als zijn broeder *Eendrachtige Wille*, een jongeling, blind geworden door 'swerelts beloop'. Hun 'knape' wordt er nu op uit gezonden, *De Magere Tijd*, van wien men overal 'ter werelt wijt' weet te spreken. Als 'een man armelijck gecleet' trekt hij heen en ontmoet in het *Bos van Ondanckelijcheden* een jager, *Elck Een*, die bekent *Gemeen Proffijt* te hebben verjaagd en gedood, met twee 'gesellen', *Vreeseloose Winnige* en *Bedriechelijcke Coopmanschap*³⁾, met zijn honden, *Eijgen Oorboor* en *Geveijnsde Heijlichede*⁴⁾, voor wie zelfs de slimsten en sterksten niet veilig zijn, en met zijn 'horenken', *Geconfijte Leugen*⁵⁾. Aan de klachten over het verdwijnen van *Gemeen Proffijt* maakt *De Goedertierenheijt Godts*, 'een vrouwe statich gecleet', een eind, door ieder aan te manen tot dankbaarheid, want ondankbaarheid stort *Elck Een* in 't verderf. Met de aansporing: 'Laet ons Godt bidden, dattet pais en vre mach werden' - zinspeling wellicht op de onderhandelingen over het Bestand - besluit het spel.

Dichter of bewerker⁶⁾ van dit stuk is Michiel Reygersz., wiens zinspreuk *Meest Godt vreest* ook onder no. 3 en 5 van

- 1) Voor dergelijke klachten vgl. Everaert passim (vooral XIII: Tspel vanden Crych); R. Visscher I, Inl. passim.
- 2) Vgl. Everaert XIII, 350 vlgg., waar eveneens *Trouwe* het verdwijnen van *Welvaeren* betreurt.
- 3) Vgl. ib. 253, 285, 313/4.
- 4) Vgl. het personage *Hijpocrisije* in *Siecke Stadt*; R. Visscher I, Inl. XVII, XXXVIII en hier r. 635.
- 5) Zie ook Everaert XIII, 588 vlgg.:

L. Tzyn altoos de houde zeden

Dat Gheveynst Bedroch Liefde versteict

Tr. Ende Lueghenachteghe Fraude Trauwe breict

Daer alle welvaeren by verscuut.

- 6) Vgl. De Vooy's a.w. 265 vlgg.

den bundel voorkomt (*Een constich ende leerlijck Spel van Sinnen, genaemt Het Saet van Rhetorica en Een stichtelijck ende leerlijck Spel van Sinnen Vander Tonghe*). Misschien was Reygersz. lid van *tGoutsbloemken* te Gouda. Want we vinden hem ook als onderteekenaar vermeld in een bundel refereinen van wellicht uitsluitend Goudsche rederijkers, die antwoorden op een 'vraghe': *Of in Christum te ghelooven in aller menschen macht is, om naer haer believeen te kiezen de doot of tleven*¹⁾? Was hij geen Zuidnederlander van afkomst²⁾, dan is toch waarschijnlijk de veronderstelling niet te gewaagd, dat hij hier Zuidnederlandsche stukken heeft bewerkt en met zijn spreuk heeft geteekend, daar de taal van alle drie deze spelen veel Vlaamsch-Brabantsche bestanddeelen bevat³⁾. Voor *Voorl. Tijd* moge dit blijken uit het volgende, waarbij echter geenszins naar volledigheid is gestreefd:

(West)vlaamsch van oorsprong zijn⁴⁾ o.a.:

1°. *blent* 41, 111, 117 (Kil: Flandr.); *verblenden* 633; - daarnaast echter *blint* 47, 133, 187, 522 en *verblint* 347 -; *beterden* 118 (vgl. De Bo, 104: *beterten*); *scherden* 121; *bedegen* 120, 126 (vgl. ib. 76); *certeen* 140; *vermondich* 164; *mishanden* 182; *verkrevelen?* 257; *vrame* 284; *bediet* 324, 334, 640; - naast *beduijt* 618 -; *laveije* 365 (vgl. De Bo, 537); *lampreel* 388; *verspreen* 492; *borne* 616; *speghelt* 645; - naast *spiegelt* 646.

- 1) Aan dezen, in 1611 te Amsterdam bij Abraham Huybrechtsz. verschenen bundel, gaat de aldus aanvangende 'caerte' vooraf:

Al dat Const bemint wort genood int Goutse perck, 'hier

wat dus schijnt te doelen op uitnoodiging ook buiten de kamer en de stad. De gissing echter, dat de refereinen uitsluitend van Gouwenaars zijn, is gewettigd, doordat bij geen der 16 onderteekeningen een plaats of kamerspreuk is vermeld, terwijl eveneens geen er van met zekerheid is toe te schrijven aan een ook van elders bekenden rederijker.

- 2) Is hij dezelfde als 'Michiel Reigniers zoen', bij wiens huwelijk op 2 Juli 1581 'met Margrietgen Goessens dochter' het Goudsche Trouwboek aantekent: 'beijde vander goude'?
- 3) Al toonen ook de klaarblijkelijk Noordnederl. spelen in het handschrift vrij talrijke Vlaamsch-Brabantsche vormen en woorden, wat ± 1600 in N.-Nederland door den invloed der Zuidnederl. traditie, met name bij de Rederijkers, niet te verwonderen is.
- 4) Voor het oorspr. Vla. - Brab. enclitische - *dij* in: *hoordij* 2, 8; *waardij* 114; enz. zie blz. XVII.

2°. om met infin. zonder *te*: om *dincken* 111; om *sporen* 262; om *hooren* 311, 503, 550; om *sien* 524.

3°. de rijmen (*ue* = *ö*) *avontuere*: *duere* 272/3; *statuere*: *keure* 384/5; *vroomt*: *genoomt* 418/9.

Van Brabantschen oorsprong is *ou(w)* voor *u(w)* in: *grouwen* 2, 8; *grouwel* 225; *houwen* 6; *schouwen* 9; *bespout* 448; *dout* 449.

In de spelling - dit geldt trouwens ook voor de andere stukken in den bundel - heerscht uiteraard groote grilligheid; in tweeklanken staat meestal *ij*: *moetje* 1; *leijt* 31¹⁾.

II. Een belachelijke kluchte van Crimpert Oom (no. 9).

Simpel Schalck en *Heijmelijck Loos*, die liever luieren dan werken, zijn beiden in dienst bij den rijken *Cripert* (= gierigaard), die altijd Maria looft, omdat ze hem zoo gezegend heeft. *Simpel Schalck* wil nu ook trachten Maria's gunst te winnen. Hij zal haar bidden om honderd rozenobels, waaraan echter geen enkele ontbreken mag. *Cripert* hoort van zijn voornemen en raadt hem aan naar de kerk te gaan en daar maar vlijtig te blijven bidden. *Simpel Schalck* doet dit en *Cripert* 'schijet' hem van achter het altaar negenennegentig rozenobels toe. Verrukt roept hij uit:

Gans engelen, het dunckt mij nobels regenen²⁾.
 en met de bekende gemeenzaamheid - die dus geen anti-Roomsche
 spotzucht behoeft te zijn - spoort hij intusschen Maria, die 'haeren goeden
 rock an heeft' aan tot volledige verhooring van zijn gebed:
 Wat soo, Maria, stroijt als een meijt!

Al ontbreekt ten slotte één goudstuk, *Simpel Schalck* neemt ze toch in ontvangst en borgt het honderdste aan

- 1) Voor de spelling *uijwerck* 28 vgl. A.C. de Jong, H.L. Spiegels Hertspiegel, 33/4.
- 2) De overeenkomst met Hooft's *Warenar*, 767: *Die niet heeft, mach niet te werck gaen oft rozenobels sou regenen* zal wel niet meer dan toevallig zijn. Het is ten minste moeilijk aan te nemen, dat Hooft deze klucht gekend heeft. Of was het misschien een ook van elders bekend motief, dat hier verwerkt is?

Maria. Maar *Crimpert* zegt nu, dat hijzelf ze gezaaid heeft en eischt ze terug, omdat het er immers toch geen honderd zijn. Als *Simpel* weigert, gaat hij om den 'dijenaer'. - Blijkens de spreuk *Met genuchten* in den slotregel is deze klucht, die twee 'Pausa's telt, afkomstig van *De Koorenblommen* te 's-Gravenhage.

Door 'eenige lijfhebbers' is hier later bijgevoegd¹⁾, hoe *Crimpert* zijn knecht voor *Den Rechter* daagt - 'sittende inder vierschaer met twee of drij stomme personen als welboren mannen' -, maar in 't ongelijk wordt gesteld en bovendien zijn mantel verliest, dien hij *Simpel Schalck* geleend heeft om behoorlijk te kunnen 'compareeren' voor het gerecht. Na nogmaals een 'Pausa' eindigt dan dit toevoegsel met de slotregels van de eigenlijke klucht.

Waarschijnlijk hebben we hier een typisch voorbeeld van een misschien oorspronkelijk Zuidnederlandsch spel, dat door enkele leden van de Haagsche kamer - die dan tevens het in te voegen verlengstuk zullen hebben gemaakt - met hun spreuk is geteekend²⁾. De taal der onverlengde, met eenig voorbehoud oorspronkelijk te noemen, klucht bevat nl. meer bestanddeelen van Zuidnederlandsche afkomst dan het overwegend Noordnederlandsch getinte invoegsel, blijkens woorden als: *paneel*, kussen 27; *duijst* 88; *vramelijck* 92; *begunt* 120 (vgl. *begunte* 213); *scholen* 143; *faelgen: caelge* 156/7; *deure: avontuere* 158/9; *verteent?* 167 (vgl? Kil.: *tenen*, Flandr.); *achtenvichtich* 205; *bedijet* 263, 426; *bestijert*, toegetakeld 294; waarnaast de later toegevoegde regels slechts een paar voorbeelden, als *vermonden* 366 en *bedijen* 389 vertoonen. Voor het ontbreken van intervoc. *d* in woorden als *verbeijen: gescheijen* 250/1 en *houwen* 416 Zie Van Haeringen in Tschr. XLVI, 1-31; 257-86.

Ook deze klucht draagt in menig opzicht nog een echt 16de eeuwsch karakter³⁾.

- 1) Dit latere invoegsel heeft telkens middenrijm, wat in het eigenlijke stuk slechts een paar keer voorkomt. Overigens is het rijm - als nagenoeg overal in *Voorl. Tijd* - eenvoudig gepaard; alleen r. 262; 445 vlgg. vertoonen het schema: aa ba aa ba bb.
- 2) Vgl. Tschr. XLIX, 133.
- 3) Vgl. Van Rijnbach, Bredero, XV.

III. Een leerlijck Taefel-spel van drie Persoonen, te weten: Patrija; Respublica; Lijbertas (no. 16).

Patrija - hier vooral geo- en topographisch bedoeld - beweert, dat het de gesteldheid van het vaderland is, die den helden van vroeger en thans de overwinning op de hen bedreigende vijanden heeft bezorgd en verwijt *Respublica* - beurtelings als staat, 'gemeen welvaart' en gemeenschapszin opgevat - dat ze zoo vele verdienstelijke mannen met ondank heeft bejegend; *Respublica* beteekent trouwens alleen iets, als ze goed geregeerd wordt en vooral, als er goed op de geldzaken wordt gelet.

Respublica zegt, dat de toestand van het land niet alleen den doorslag geeft; zoo bijv. in Holland: wat zou *Patrija* alleen hebben uitgericht 'sonder 't republijk der Hollanders en Seeuwen, die den vijant verdreven vechtende als leeuwen'?

Beiden zijn het er over eens, dat het nergens zoo slecht gaat, als waar de vrijheid geheel wordt verworven, doch *Lijbertas* stelt er prijs op te verklaren, dat zij niet 'de onbetoomde vrijheijt' is. Ten slotte geeft elk een letter: 'sij spellen E.E.R.'

De dichter van dit spel, de eenige, die in den bundel met name genoemd is, is Hendrick Smout - zinspreuk *God kent thert* -, lid van *De Koorenblommen te 's-Gravenhage*¹⁾. Ook van hem komen - onder no. 14 en 15 - nog twee andere stukken in de verzameling voor: *Een cluchtich tafelspel van drie personagien: Wel hebben; Wel mengen; Goet geselschap* en - als antwoord op een door de Bleiswijksche kamer²⁾ uitgeschreven prijsvraag - een zeer bombastisch spel in vijf 'Uijtkomsten' verdeeld en getiteld:

*Een leerlijck Spel van Sinne, op de vraghe gedreven:
Wat dat de deuchde baert int tijdelijcke leven
En wat dondeuchde ons hier op de werelt geven?*

1) Als particulier nam hij in 1613 deel aan een door *De Wijngaertranck(en)* te Haarlem uitgeschreven prijsvraag:

*Of Gods genade door Christi lijden en sgheests kracht
Ons salicheyt maer ten deel 'of geheel 'heeft gewracht?*

in: Der Reden-rijcken Springh-Ader, in 1614 bij Pieter Arentsz. te Haarlem verschenen.
2) Den 4den Juni 1618 op het landjuweel aldaar gespeeld.

Wijst deze indeeling op invloed van Seneca¹⁾, ook door tal van namen en motieven aan andere klassieke schrijvers ontleend - waarbij hij echter af en toe te zeer op zijn geheugen schijnt te vertrouwen - wil Smout²⁾ zich een geleterd en geleerd man, een man van den nieuwen tijd, toonen. Uitvloeisel van zijn bekendheid met de klassieke oudheid is ook, dat *Patrija* bij hem het begrip 'vaderland' in den tegenwoordigen, tijdens en door de Renaissance inheemsch geworden, zin 'figureert'³⁾. Zijn taal is Noordnederlandsch⁴⁾.

IV. Een Batement van vier Personagien, te weten: Meester Hoon, een quacksalver, Sijn Wijff, Lippen Slechthoof, een boer, Beele, een boerinne (no. 8).

Terwijl *Meester Hoon*, in afwachting van klanten, zijn kunst tegen alle mogelijke kwalen aanprijst, gaat zijn vrouw naar de markt om eieren te koopen, waarvan ze 'een goet suijpen' zal maken. Intusschen wordt *Lippen Slechthoof* van Escamp in Eijckenduijnen door zijn vrouw *Beele* met eieren naar de markt gezonden om ze daar te verkoopen. De eieren zijn 'al vers' en 'al warm', zoo zegt hij: 'ons henne heefter soo lange opgeseten, wel veertien dagen en warm ge-

- 1) Vgl. Worp, *Drama en Toon*. I, 247/8, waar spelen van zinne in vijf bedrijven worden vermeld, in 1606 te Haarlem en in 1616 te Vlaardinghen opgevoerd.
- 2) Ik weet niet, of ik hem vereenzelvigen mag met procureur Henrick Roochensz. Smout (notar. protoc. Leonart Kettingh 1614, fol. 172 v.; 's-Gravenh. Gemeentearchief) en (of) met Hendrick Smout, die 23 Juli 1616 (verkoopakten; ib.) een huis te 's-Gravenhage kocht met 'twee derdepaerten van seeckere vier margen Lants.'
- 3) Zie Muller in *Tschr.* XLVII, 43-62; *Mensch en Maatschappij* I, 112-51.
- 4) Slechts enkele oorspronkelijk Vlaamsche woorden komen voor, als: *togen* 212; *duwieren* 248 (Kil.: Flandr.); *nommen*. 302; voor *schouwen* 74, 280 zie boven, bl. XIV; voor het ontbreken van intervoc. *d* in: *bereijen* 147, 374; *scheijen* 375; *houwen* 163; *behouwen*: *souwen* 249/50; *onderhouwen* 334 ib. bl. XV. Het, ook in de onderhavige spelen zoo niet overheerschende, dan toch telkens gebruikte enclitische - *dij*, een 'modieuze, literaire schrijftaalvorm, in Holland sedert de M.E. Brabant en Vlaanderen nageschreven' bezigt Smout zeer spaarzaamelijk - in *dit* spel slechts éénmaal - naast het toen meer en meer geschreven *gij* (*ghij*), hetgeen overeenstemt met wat Muller - *Nieuwe Taalg.* XX 117/8; - omtrent Hooft (reeds 1615) meedeelt (vgl. dez. in *Tschr.* XLV, 104/5).

Over het rijm valt niet veel belangrijks op te merken; het is meestal eenvoudig gepaard, behalve in het begin en ook verder af en toe, waar het schema abaa babb cbcc dddd voorkomt, echter zonder groote regelmaat. Dubbelrijm treedt soms, middenrijm zelden op, terwijl op twee plaatsen (r. 273, 286) het rijmwoord ontbreekt.

houwen'. In de stad gekomen hoort *Lippen*, hoe de kwakzalver zijn middeltjes aan den man tracht te brengen en vraagt hem, of hij ook raad weet voor Blare, zijn koe, die aan één poot mank gaat, en voor Tijtken, de hen, die een zeer oog heeft en 'met allen kranck' is. Voor haar kwaal verkoopt de kwakzalver hem zalf, die *Lippen* betaalt met de eieren, terwijl hij hem voor Blare olie geeft in ruil tegen 'een roo-leeu', waaronder de kwakzalver een gouden munt, *Lippen* echter een (ouden) hond verstaat, dien hij later brengen zal. De vrouw van den kwakzalver, die op de markt geen eieren gezien heeft, komt terug en zal nu van *Lippens* eieren 'een suijpen' maken, maar 'daer liggen schepsels van kijecken inne.' Als *Lippenen Beele's* avonds den hond komen brengen, werpt zij *Lippen* de eieren op het lijf en beklagen beiden zich over het bedrog.

Deze klucht met één 'Pausa', de vlotst geschrevene uit den bundel, Noordnederlandsch¹⁾ van taal en afkomstig van *De Koorenblommen* te 's-Gravenhage, behandelt een aloud thema²⁾, echter met de zelden voorkomende variatie, dat hier niet de boer, maar de kwakzalver de eigenlijk bedrogene is³⁾.

V. Een nieuw vermakelijk Bruijlofts-spel van drie Persoonen, te weten: Jongeling; Wulps Leven; Reden (no. 12).

Een *Jongeling* klaagt, dat de gulden dagen zijner kindsheid voorbij zijn en hij nu door een 'inwendigh swaer en pinkelend gepijn' wordt gekweld. *Wulps Leven* komt hem naar de oorzaak van zijn verdriet vragen en geeft zelf het antwoord: het is de min. Genezing is mogelijk door 'een dierken soet met lodderlijck aenschijn'. Hij moet zich optooien en

1) Enkele woorden slechts, als: *cijere* 5; *skeene* 147 - *gescheen* 227; *terden* 219; *vijere* 381, 416; *dijere* 382 verraden Vlaamsche afkomst; voor *houwen* 67; *beijen: geleijen* 110/1; *noije* 151; *onthouwen* 158 en de andere - hier vrij talrijke - woorden zonder intervoc. *d* zie boven, bl. XV.

Wat het rijm betreft, dit is, behalve aan het slot, eenvoudig gepaard. Dubbelrijm komt af en toe, middenrijm veelvuldig voor.

2) Vgl. Te Winkel in Ned. Tschr. voor Geneeskunde 1914, IB, 1915-23; Everaert, 590 vlgg.; Van Rijnbach, Bredero, XV vlgg.; LXXV vlgg.

3) Als in: Van een Kwakzalver en een Boer, uitgeg. door Van Vloten in Dietsche Warande X (1874), 105 vlgg.; vgl. nog Enklaar in Groot Nederl. XXII (1924) I, 623.

zorgen bij allerlei publieke vermakelijkheden aanwezig te zijn om de aandacht der meisjes te trekken. Als hij zoo niet tot 'minversoet' kan komen, moet hij gaan naar de 'vroukens vande gildt'. *Wulps Leven* geeft hem een opsomming van allerlei steden, waar bordeelen - enkele met name genoemd - te vinden zijn. Nu komt *Reden* den jongeling waarschuwen. Hij moet - want zoo is Gods beschikking - een vrouw nemen. Na een lang dispuut tusschen *Wulps Leven* en *Reden* krijgt de laatste ten slotte de overhand. Het spel eindigt met een wensch aan bruid en bruidegom en een lofrede op het huwelijk.

Dit stuk - Noordnederlandsch¹⁾ van taal -, het eenige in den bundel, dat in alexandrijnen geschreven is, is, evenals het reeds besproken tafelspel van Smout, met tal van namen uit de klassieke oudheid opgetooid. De naam van den dichter, die met de spreuk *Luijckt geen deught* teekent, is onbekend. Slechts het volgende valt omtrent hem vast te stellen.

Hij was lid van *De Wijngaerdranck(en)* te Haarlem. In 1619 schreef hij een pronkerig sonnet in het voorwerk van G. van der Eembd's *Haerlemse Belegeringhs Treur- bly- eynde-spel*, dat eveneens in alexandrijnen is gedicht. Voorts nam hij deel aan de landjuweelen te Mechelen (1620)²⁾ en te Amsterdam (1624). Op dit laatste, uitgeschreven door de Brabantsche kamer *tWit Lavendel*, won hij 'den oppersten prys' met een referein op de 'vraghe': *Waer door gheniet de mensch zijn meeste rust en lust*³⁾? De 'stock' van zijn antwoord, dat sterk anti-Roomsch getint is, luidt: *Door Christum, uyt wien spruyt alleen ons' saligheyt*. Ook uit het verdere repertoire van dit feest blijkt, dat de dichter de

- 1) Ook hier weer *enkele* oorspr. Vlaamsche woorden, als: *nomde* 55; *rom* 427; *duijst(mael)* 227, 324; *scheen* 399; *vier* passim; terwijl *grouwel* 265; *houwelijck* passim - waarnaast *huwelijck* 33 -; Brabantsche afkomst toonen. Evenals bij Smout een schaarsch gebruik van encl. - *dij*.
- 2) Met een *Nieuw Liedeken* vol mythologischen opsmuk in: De Schadt kiste der Philosophen ende Poeten waer inne te vinden syn veel schoone leerlycke Blasoenen, Refereynen ende Liedekens.... in 1621 bij Hendrick laye te Mechelen verschenen.
- 3) In: Levenders Reden-feest, oft Amsteldams Helicon, op-ghesteld by de Brabantsche Reden-Rijcke vergaderingh *uyt Levender Ionst*, tot Amsteldam, by Willem Jansz. Cloppenborch, 1624.

Roomschen schuwt, zijn 'Vaderlant'¹⁾ bemint²⁾ en de *Reden* vereert als betoomster van verkeerde hartstochten. In een 'knie-werck' nl. op de 'vraghe': *Wat wijsheydt meest tot Lof de Reen-Vrou baren kan?* prijst hij haar als volgt:

.... maer merckt de reden die ontsluyt
 Kennis van goet en quaedt om 't vleys te overwinnen
 In haere lust, en stut de kracht der boose zinnen,
 Dit's haeren hooghsten aert der wijsheydt: Heyl'ghe reen,
 Ghy druckt de dertelheydt, en wercket ja en neen,
 Ghy stelt den Mensch gherust, ghy leert hem 't quade haeten,
 Ghy straft het onverstant, ...

een beschouwing, wellicht beïnvloed door Spreuk. 9, waar 'de opperste Wijsheid' tegenover 'een zotte vrouw' - vgl. *Wulps Leven* - wordt gesteld³⁾.

- 1) Zie boven bij Patr.
- 2) Blijkens een *Liedeken* met als *Prince*:

Langh blyf ons Borghery in Vreed', in Liefd', en Rust,
 Langh blyf by haer den ouden Batavierschen lust,
 Langh blyf Godts kracht by ons tot smaet des vyants bloedigh,
 Langh blyf ons Vaderlant in Eendrachts- bant voorspoedigh.

- 3) Zie ook Everaert XXX, 182 vlgg., waar eveneens *Joncheyt* door *Reden(e)* van den omgang met *Zinnelicke Ghenouchte* wordt afgemaand.

I

Een spel van sinnen van den voorleden tijd

Personagiën:

1. Den Voorleden Tijd - een out man met een kricke.
2. dOude Trouwe - een out wijf doof zijnde.
3. Eendrachtige Wille - een jongeling blind sijnde.
4. De Magere Tijd - een man armelijck gecleet.
5. Elck Een - een man gecleet als een jager.
6. De Goedertierenheijt Godts - een vrouwe statich gecleet.

DEN VOORLEDEN TIJT

Hou, doove moeije!

DOUDE TROUWE

Hou, krepel oom!

TIJT

Hoordij niet? Ick roepe soo lujde, dat ick grouwen 'mach.

TROUWE

Ick sie uwen aessem regt als eenen doove¹⁾.

1) dus die hoogstens *zien* kan, dat iemand spreekt.
Van der Laan, Rederijkersspelen

TIJT

Hou, doove moeije!

TROUWE

Hou, krepel oom!

- 5 Ick en nam u woorden geenen goom¹⁾,
Maer tis lang geleden, dat men ons houwen²⁾ 'sach.

TIJT

Hou, doove moeije!

TROUWE

Hou, krepel oom!

TIJT

Hoordij niet? Ick roepe, dat mij grouwen 'mach.

TROUWE

- 10 En ick weet wel, datmen qualijck schouwen³⁾ 'mach,
Tgene dat natuer gegeven heeft of bestelt,
Tlange leven, dat mij nu seer quelt,
Doet dat ick aldus qualijck hooren 'moet.

TIJT

Gij sijt seker wel een verloren⁴⁾ 'bloet,
Ick ben wel qualijck met u gestelt 'siet.

TROUWE

- 15 En gij en hebt doch cracht noch geweld 'niet,
Wij sijn tesamen vuil pot, vuil lepel⁵⁾;

1) sloeg geen acht op.

2) huwen.

3) ontgaan.

4) ongelukkig.

5) wij hebben elkaar niets te verwijten; vgl. Harreb. I, 414: kwâ klok, kwâ klepel; kwâ pot, kwâ lepel; en Nyeuv. bl. 119.

Ben ick doof, en gij sijt krepel,
Wat verwijt de loet¹⁾ den oven 'stake²⁾?

TIJT

20 Wat, gij hebt altijd de boven 'sprake³⁾,
Dat ick veel segge, dat is gehoort 'cleen⁴⁾.

TROUWE

Dat eens sjaers⁵⁾ ja was, is rechtevoort⁶⁾ 'neen,
Dat mochtmen nu wel mercken aen alle kanten.

TIJT

Wijff, wij sijn twee afgesette santen⁷⁾,
Men acht nu niet vele op onsen strijt.

TROUWE

25 Ick ben de Oude Trouwe.

TIJT

En ick den Voorleden Tijt,
Afgesleten als een uitgedorschten⁸⁾ schooff,
Want ick ben krepel.

TROUWE

En ick ben dooff.
Ons uijrwerck dat staet nu altijd stille.

1) ovenkrabber.

2) rakelstok om het vuur van den oven om te roeren; vgl. voorde uitdr. ons: de pot verwijt den ketel, dat hij zwart ziet.

3) de boventoon, 'het hoogste woord'; synon. met *bovenzang*.

4) daar wordt weinig naar geluisterd.

5) eertijds.

6) thans.

7) volgens Tuinman (II, 160) ontleend aan het 'aan- en afstellen van de vierdagen der Roomsche Heiligen door den Paus.'

8) vgl. *ongedorsten* (Ned. Wdb. III, 3162).

TIJT

Waer is onsen sone, Eendrachtige Wille?

- 30 Ick hebber al den dach na gegaept.
Waer is den droomer?

TROUWE

Hij leijt en slaept¹⁾,
Dat denck ick, want hij sach soo geewelijck.

TIJT

Eendrachtige Wille, dunckt mij, slaept eewelijck,
Wij en behoeven van sulcke gapers 'geen.

TROUWE

- 35 Hij is, dunckt mij, van de seven slapers 'een²⁾,
Want hij en heeft geen reuck, ja nau slaet hij geluijt,
Hij besicht handen noch voeten.

TIJT

Wat? Sijn oogen zijn uijt.
Hij en siet een enckel steke 'niet³⁾.

TROUWE

- 40 Hij en wist van desen gebreke 'niet
Hier voortij ts immers⁴⁾.

TIJT

Swereelts beloop heeft het hem toegesent.

1) ligt te slapen.

2) zinsp. op een bekende legende: De zeven Slapers van Efeze, die door een jarenlangen slaap in de gevangenis aan den marteldood voor het Christendom ontkwamen.

3) geen steek; mnl. *niet enen steke*.

4) voorzeker (als mnl. *emmer*).

TROUWE

Eijlacij, is dan ons sone blent,
Eendrachtige Wille?

TIJT

Ja hij, voorwaer,
Hij en soude niet gaen van hier tot daer
Sonder leijder.

TROUWE

Gij doet mij versagen.
45 Ick sie wel, Godt wil ons met allen¹⁾ plagen,
Gij krepel, ick dooff en beijde out te zijne,
En ons sone blint, och, dat is pijn,
Die mij nu boven alle pijnen gaet.

TIJT

En noch meerder druck ons te verbeijden staet
50 Met grooten rouwe, comt het mij te voren²⁾.

TROUWE

Wat ding is datte?

TIJT

En is niet verloren
Tgemeen Proffijt, onsen outsten zone?

TROUWE

Eijlacij, ja hij.

1) geheel en al; vgl. *niet met al*, niemendal.

2) naar mij voorkomt.

TIJT

Ick ben ongewoone
Sijns te derven, al moetet nu wesen.

TROUWE

55 Och, Gemeen Proffijjt!

TIJT

Ick waer al genesen,
Waere hij hier nu mede voorhanden.

TROUWE

Och, waer mach hij sijn?

TIJT

Verdoolt uijt de landen;
Godt heeft ons van allen sijden aen getast.

TROUWE

60 Noijt moederlijck herte leet sulcken last,
Want hij was de liefste sone 'mijn.

TIJT

Hij conde niet anders gewone 'sijn¹⁾,
Dan deucht en oorboor.

TROUWE

Och, hij was soo soet.
Sijn bijsijn waere onser sielen boet²⁾,
Want twas al vriendelijck, wat hij dede.

1) plegen.

2) genezing.

TIJT
 65 Het is seker seer groote jammerhede
 Voor ons, die, eijlacijs, oudt en kranck 'sijn.

TROUWE
 Sijnen troost docht mij der engelen sanck 'sijn,
 Hij roock gelijk den rosemarijn.

TIJT
 70 Sijns te derven doet mij groote pijn,
 Want noijt liever quam van mijnen bloede.
 Och, Gemeen Proffijt, de hemelsche hoede,
 Die sij u geleijder van nu voort an.

TROUWE
 75 Seecker Voorleden Tijt, vercoren man,
 Mocht ick een bede van u verwerven,
 Soo bade ick u geerne voor mijn sterven,
 Dat gij socht (om te weren mijn rouwe)
 Onsen liefsten sone.

TIJT
 Ick, Oude Trouwe?

TROUWE
 Ja, Voorleden Tijt, mij en soude niet roecken¹⁾,
 Wat het mij koste.

TIJT
 80 Wat soud ick hem soecken?
 Want, wat ick beginne, ick en volbrings 'niet,
 En oock mede, ten is mijns dings 'niet²⁾,
 Want ick ben krepel in voeten en beenen,
 Dat ick niet gaen en kan.

1) ik zou er niet om geven.

2) het is niets voor mij.

TROUWE

Och, gij doet mij weenen,
Sullen wij tGemeen Proffijt dus laten moeten.

TIJT

85 Gaet, soeckt hem selff, gij hebt goede voeten,
Gij siet wel, ick ben krancker dan een looff¹⁾.

TROUWE

Sal ick hem soecken?

TIJT

Ja, gij.

TROUWE

Och, ick ben te dooff,
Al vraegde ick ijemant, hoe of wat,
Ick verstonde nimmermeer dit of dat.

90 Ick mochte keren, alsoo ick ginge,
Sonder eenich bescheijt²⁾.

(Eendrachtige Wille uijt)

TIJT

Wat vremder dinge!
Deen is doof en krepel is dander;
In trouwen, ick weet noch een ander:
Eendrachtige Wille, hij comt hier gegaen,
95 Het soecken waer best van hem gedaen,
Hij is jonck en sterck. Trou maket hem vroeder³⁾.

EENDRACHTIGE WILLE

Eerwaardige vader ende moeder,
Godt geef u hertelijck goeden dach.

1) boomblad.

2) bericht.

3) (zijn) trouw scherpt zijn verstand; of: Trouw (voc.), licht hem in (vgl. mnl. *vroeder maken*); alleen licht niet Trouwe, maar Tijt hem in.

TROUWE

Wellecom sone, hoe staet het?

WILLE

Soot wesen mach¹⁾,

100 U eijgen, en dat ick mach verwerven voorwaer²⁾.

TIJT

Siet sone, gij wetet doch int claer,
Dat Gemeen Proffijt, u broeder vercoren,

Uijt den lande verdwaelt is of verloren³⁾

Van vrienden en magen, alsoo wij sien,

105 En alhier geseijt onder ons drijen,

U moeder en ick, wij ordineren,

Mits dat gij sterck sijt int laboreren⁴⁾,

Dat gij hem sult soecken als een ontlader

Van onsen druck.

WILLE

Wie, ick vader?

TIJT

110 Ja sone, gij sijt de bekende⁵⁾.

WILLE

Och armen, ick ben een arme blende,

Waer soud ick hem soecken? Dits vrent om dincken;

Ick mocht int water vallen en verdrincken,

Soo waardij mij al teenemael quijt.

1) zoo (goed, wel) als 't kan.

2) wat ik als uw 'eendrachtige wil' verwerven kan [zal ook u(w) eigen zijn]? Of wordt de nog niet voltooide zin door Tijt afgebroken?

3) niet meer te vinden door.

4) uw best doen.

5) nl. met de rechte wijze van zoeken.

TROUWE

115 Eijlaes, soo blijft het Gemeen Proffijt
Eewich verloren.

WILLE

Dats wel bekend.

TROUWE

Wij sijn krepel en doof en gij sijt blent,
Wie sal om soecken daerde derven beterden?¹⁾

WILLE

120 Den Voorleden Tijd is krepel gewerden,
En dOude Trouwe is doof bedegen²⁾.

TROUWE

Tgeluck vliet van ons met groote scherden³⁾,
Den Voorleden Tijd is krepel gewerden.

TIJT

Eendrachtige Wille sou wel in deucht volherden,
Maer hij heeft blintheijt in sijn oogen gekregen.

WILLE

125 Den Voorleden Tijd is krepel gewerden,
En dOude Trouwe is dooff bedegen.

TROUWE

Wie sal de stoutheijt derven plegen,
Van tGemeen Proffijt te soecken? Laet sien.

1) betreden.

2) geworden, verl. deelw. van *bedijen*, groeien; vgl. nog wvla. *bedijgen* en eng. *to grow*.

3) schreden.

WILLE

- 130 Het en can van ons luijden niet geschien,
Want elck heeft letsel, alsoo men siet.

TROUWE

Eijlaes, dits immers een groot verdriet;
Tongelijck¹⁾ heeft wel met ons gevoolt²⁾:
Krepel, doof, blind ende verdoolt;
Ons staet te lijden een deerlijcken staet.

WILLE

- 135 Moeder, ick weet ons goeden raet,
Om mijnen broeder wilt u verheugen,
Al ist dat wij niet gaen en meugen,
Wij sullen uijt senden sonder respijt³⁾,
Onsen knape.

TROUWE

Wie, de Magere Tijd?

WILLE

- 140 Ja, moeder, geen beter op aerden certeen.

TIJT

Magere Tijd, die is over al met Elck Een
Seer wel bekend.

WILLE

Soo is hij, dat weet⁴⁾.
Hij doorloopt de landen wijt ende breet,

1) lees: *ongeluck*.

2) gesold.

3) onverwijld.

4) weest daarvan overtuigd.

Daer en is geen plaetse ter werelt wijt,
 145 Of men weeter te spreken vande Magere Tijd,
 Hij is in alle hoecken wel bekend.

TIJT

Dus is hij oorboorlijck uijtgesent¹⁾
 Boven²⁾ ijemant sal hij wesen getrou.

TROUWE

Laet ons hem dan gaen roepen.

WILLE

Hou, Magere Tijd, hou!
 150 Wat maect gij, waer sit gij, in een gedrongen³⁾?

DE MAGERE TIJT

Ick sitte en brou⁴⁾ katijvige⁵⁾ jongen,
 Eendrachtige Wille, wat is u begeren?

WILLE

Comt, Magere Tijd, wilt niet tarderen⁶⁾,
 Comt bij mijn vader en mijn moeder;
 155 Comt toch ras voort, mijn lieve broeder,
 Sij spraken u geerne, dus comt toch voren.

MAGERE

Wel jongman, ick come, wilt u niet storen,
 Maer ick behoefde wel twee trompetten⁷⁾,
 Eer sij mij hoorden.

1) nuttig om uitgezonden te worden.

2) meer dan.

3) hier wel: verscholen.

4) verwek; *sitte en brou* = zit te brouwen; vgl. r. 31.

5) ellendig, nietswaardig; maar ook: zedelijk verdorven, slecht.

6) dralen.

7) wegens de doofheid, althans van Trouwe.

WILLE

Comt doch, sonder letten;
160 Sij wachten na u, soo ick u ontbant¹⁾.

MAGERE

Ick come gelooopen als een calant²⁾,
Dorre en luchtich³⁾ na mijn bestier⁴⁾.

WILLE

Vader en moeder, de man is hier,
Wilt hem de sake nu sijn vermondich.⁵⁾

TIJT

165 Magere Tijt, u is wel kondich,
Hoe Gemeen Profijt, de sone mijn,
Lange tijt heeft verdoolt gesijn,
Sonder van hem te hooren eenige mare;
Dus om te weten, waer dat hij ware,
170 Soo bidden wij u, wilt neerstich wesen
Om laboreren ende soeckt ons desen,
Want wij hebben compassie in sijn dolen.

MAGERE

Soo is, bij gort, tschaep den wolf bevolen.
Sal ick hem soecken, soo sal hij gesocht 'sijn.
175 Ghij mocht ter werelt niet erger gerocht⁶⁾ 'sijn,
Dan gij nu en sijt.

TIJT

Hoe soo, lieve man?

1) verklaarde; verl. tijt van *ontbinden*.

2) snaak.

3) kaal, slecht gekleed; vgl. r. 191 en Everaert XXVII, 3: G. Wel knecht hoe staet? S. Al dorre en drooghe.

4) leefwijze.

5) = indic.: *vermonden*, vertellen.

6) geraakt, (terecht) gekomen; nog (vooral in Vlaand.) doch ook gewestelijk in N.-Ned. gebruikelijk verl. deelw. bij (*ge*)*raken*.

MAGERE

Ick ben de Magere Tijd.

TIJT

Daer en leijt niet an.
Gij sijt doch wel bekent allomme.

MAGERE

Dat is waer, maer nergens wellekomme,
180 Gij hebt onrecht, dat gij mij eenigh last 'geeft.

TROUWE

Gij sullet wel bestellen, alst pas 'geeft,
Twandelen¹⁾ en sal u niet mishanden²⁾,
Oock sijtij bekent in alle landen,
Tsjijn al vrienden, die gij hoort en siet.

MAGERE

185 Ick en hebbe een vrient ter werelt niet;
Hooft wat dit wijf doch van vrienden kout.

TIJT

Wij sijn doof, crepel, blint ende out.
Ten is ons dings³⁾ niet hem te gaen soecken;
Dus wilter u selven toe vercloecken,
190 En soeckt hem, wij sullent verdienen⁴⁾ hogelijck.

WILLE

Dat sullen wij seker.

1) het (om)zwerven.

2) hinderen.

3) vgl. r. 81.

4) naar verdienste beloonen.

MAGERE

Wat? Ick ga te drogelijck¹⁾,
Ick sal van elck en een geveet²⁾ 'sijn.

TIJT

Die wandelen wil moet qualijck gecleet 'sijn,
Soo lijt hij vande roovers vrees³⁾ te min.

MAGERE

195 Ick salt bestaen. Godt geve mij gewin,
Want ick duchte in ware dingen⁴⁾,
Ick sal soo veel appelen als peren bringen⁵⁾;
Gemeen Proffijt is al verde⁶⁾ te halen.
Adieu, meester en vrouwe.

TROUWE

Pijnt⁷⁾ luttel te draelen,
200 Vercoren bode op alle bede⁸⁾,
En claerlijck⁹⁾, brengt gij mijn sone mede,
Gij sult geloont sijn van ons, dat meen 'ick,
Dus wilt niet wachten.

MAGERE

Kbelove u, neen 'ick.
Hoet is, ick doe na uwen gebode.
205 Adieu, u allen.

TIJT

Nu, gaet met Gode,
Die wil u beschermen voor alle bedroch.

P a u s a

1) kaal; vgl. r. 162, 193, 243.

2) verl. deelw. van *veeden*, haten, bestrijden.

3) gevaar.

4) waarlijk.

5) het is lood om oud ijzer; vgl. Ned. Wdb. XII, 888: *het zijn zooveel (of: zulke) appelen als peren*, 't een is zoo veel als 't ander.

6) laat-mnl. naast *verre*.

7) doe uw best.

8) uitgekozen op elk (nl. elks) verzoek.

9) zeker.

MAGERE

Nu bidt voor alle goede coopliden doch,
 Ick ga met een eenich eij ter merckt¹⁾.
 Wert de bootschap niet wel versterckt?

210 Het lant dat wert seer wel bedijckt 'nu²⁾,
 Besiet of de Magere Tijd niet gelijkct 'nu
 Een messagier te zijn of een bode,
 Om te gaen soecken (al doet hijt noode)
 Tgemeen Proffijt, siet wat voor leijskens³⁾.

215 Die knecht loopt gelijk de meijskens⁴⁾
 Achterlande⁵⁾ met lustige bloedekens⁶⁾;
 Hij slacht al dese lichte quistgoedekens⁷⁾,
 Die luttel geven om vader en moeder.
 Wil ick u de saken maken vroeder?⁸⁾

220 Die knecht heeft soo lange geweest uijt tlant,
 Ick ducht, dat hij gedolven is onder tsant,
 Daer blijfter soo menich aen de strepe⁹⁾.
 Wel, dunckt u met een wijse grepe¹⁰⁾,
 Dat ick dus ga ter woude waert in?

225 Nu valt mij eenen grouwel inden sin,
 Al ware ick vet, ick sou werden mager¹¹⁾.
 Hola, hola! Ick hoor daer een jager;
 Ick hope, ick sal geselschap vinden.

ELCK EEN

Her jo¹²⁾, her jo, her jo!

MAGERE

Ick wil mij onderwinden
 230 Nader te gaen, ick sieder hier eenen.

- 1) met geringe kans op winst of succes?
- 2) de zaak wordt flink aangepakt; vgl. Siecke Stadt, 168/9: H. Dus heb ick tlant gaen bedijcken, dat ick heb credencij boven ijmant dier leeft.
- 3) liedjes.
- 4) nl. de meisjes van plezier.
- 5) het land door.
- 6) pretmakers.
- 7) verkwist(st)ers.
- 8) uitleggen.
- 9) *strepe*, grens, waar de overgang is naar het 'ander lant,' d.i. 'de andere wereld', het doodenrijk? vgl. Muller in Tschr. XLVIII, 206.
- 10) keus?
- 11) grappige toesp. op zijn buitengewone magerheid.
- 12) een jagersuitroep?

Godt wil u goeden dach verleenen
Jager vriend, met een vrolijck jaer.

ELCK

Ick danck u vriend, wie hoore ick daer,
Die mij dus groet met herten fier?

MAGERE

235 Ick, die u vriend ben.

ELCK

Van waer comdij hier
In dit foreest? Gij dunckt mij een calantgen¹⁾

MAGERE

Ick ben een schamel bloet.

ELCK

Gij dunckt mij een trawantgen²⁾
Die om de kuijte den haring braet³⁾.

MAGERE

240 Ick ben nochtans een heer in mijnen staet⁴⁾,
En daer toe seer groot van regimente,
Want al de werelt die geeft mij rente,
Op dese en dander sijde van Roomen.

ELCK

Gij speelt nochtans vande droge boomen⁵⁾,

1) vgl. r. 161.

2) bedelaar, landlooper.

3) hier wel: die komt klaploopen; vgl. Leendertz in Tschr. XXXVIII, 316 vlgg.

4) stand.

5) ge zijt kaal gekleed; vgl. r. 191.

Al sijdiġ grootelijck int vermeten¹⁾.
245 Hoe is uwen naem?

MAGERE

Ja, dats te weten,
Wat meendij, dat ick sal met u jocken?

ELCK

Hoe heet gij: Mees-gaet-me²⁾ of wildij focken?³⁾
Maer Winter-vinck²⁾ of Pier Hoop-somer?⁴⁾

MAGERE

Neen, geen van al....

ELCK

Of Joseph den dromer,
250 Snijdende Wint of Licht Geladen⁵⁾?

MAGERE

Gij soudet in seven jaer niet⁶⁾ raden,
Lieve man, ick can een ander slot 'sluijten'⁷⁾.

ELCK

Soo toont mij dan een ander gebot⁸⁾ 'buijten'⁹⁾,
Hoe dat gij heet en wie dat gij sijt.

1) snoeven.

2) voor vogelnamen als spotnaam overgedragen op een persoon zie Muller in Tsch. XXV, 22 vlgg.; Sp. der Minnen, bl. 227; voor *mees* als beeld van iets minderwaardigs Ned. Wdb. IX, 414.

3) er van door gaan.

2) voor vogelnamen als spotnaam overgedragen op een persoon zie Muller in Tsch. XXV, 22 vlgg.; Sp. der Minnen, bl. 227; voor *mees* als beeld van iets minderwaardigs Ned. Wdb. IX, 414.

4) *Pier* komt in tal van spottende verbindingen voor; vgl. Ned. Wdb. XII, 1556/7.

5) personific. van de armoede, het gebrek; vgl. Everaert XXVII, 12; bl. 636.

6) een onbepaald lange tijd; vgl. ons: in geen honderd jaar.

7) tot een andere slotsom komen.

8) bekendmaking.

9) een rijmlap.

MAGERE
255 Hoe ick heete?

ELCK
Jae.

MAGERE
Den Mageren Tijd,
Die hier tot u come en ick groetje.

ELCK
Wat, Magere Tijd, verkrevelen¹⁾ moetje;
Hoe menigen maectt gij achter nat!²⁾
Wat drommel soeckt gij, berecht mij dat.
260 Wilt gij den hase hier gaen belagen?

MAGERE
Ick ga door alle landen om te vragen,
Daert nu geneuchelijck om sporen³⁾ 'is,
Na eenen jongelijng die verloren 'is,
Wiens vrienden met drucke sijn beseten,
265 En nergens en can ick tbescheijt geweten,
Waer hij gestoven of gevlogen 'is,
Of van wie hij verleijt of bedrogen 'is.
Niemant can mij bescheijt daer af verclaren.
Hij is oock alleene niet wech gevaren,
270 Want tis een jongeling van grooter fame,
Bemint van Elck Een.

ELCK
Hoe was sijnen name?
Laet mij dat hooren op avontuere⁴⁾.

1) door jeuk vergaan.
2) vgl. Harreb. II, 117: *hij is achter nat*, hij zal bankroet maken.
3) nasporen.
4) op goed geluk.

MAGERE

Hij heet Gemeen Proffijt.

ELCK

Die is lange duere¹⁾,
Gij sult hem niet vinden, dus weest te vreden.

275 Waer is hij dan?

ELCK

Tis lange geleden,
Dat hij is gaen schoijen²⁾ met de vincken³⁾.

MAGERE

Weet gij daer bescheijt van?

ELCK

Dat meucht gij wel dincken.
Wist ickt niet, ick sou daer af swijgen.

MAGERE

Laet mij doch oock tbescheet daer van krijgen,

280 Dat bid ick u, vrient, indient sijn 'mach,

Dat ick mach houden mijnen termijn 'dach⁴⁾.

Eij, segt het mij, en swijcht dan stille.

ELCK

Wil⁵⁾ ick dat doen?

1) (er van) door.

2) rondzwerfen (om te gaan bedelen?).

3) nl. de (kale) vinken; vgl. r. 248.

4) de dag, waarop een betalingstermijn (dus hier: de aanvaarde taak?) eindigt.

5) zal.

MAGERE

Ja, om mijnentwille.
Mijn arbeit en dochte¹⁾ vrame²⁾ noch sege³⁾.

ELCK

285 Ick heb hem selfs geholpen uijten wege⁴⁾,
Daer weet gij tslot⁵⁾.

MAGERE

Ocharmen, gij?

ELCK

Ja ick, al over lange.

MAGERE

Noijt sulcken copie⁶⁾.
Eijlaes, wat hadde hij u misdaen?

ELCK

290 Hij quam binnen mijn bedrijf gegaen,
En ick en mochte hem niet gedoogen
Soo hovaerdich te gaen voor mijnen oogen,
En ick greep hem, want ick spaere groot noch cleen,
En ick hielp hem van kant.

MAGERE

Wie, gij alleen?

ELCK

295 Neen, ick hadde bij mij gesellen twee,
Die hielpen mij daer toe.

- 1) verl. tijd van *dunken* = scheen.
- 2) nut.
- 3) voorspoed.
- 4) vermoord.
- 5) de hoofdzaak.
- 6) Kil. wtschrift, ook: descriptio; hier = beschrijving, verhaal?

MAGERE

O wee, o wee!
 Gemeen Proffijt, eijlaes, sijt gij doot?
 Soo en ist geen wonder, gesproken bloot,
 Dat menich herte is int geweene.
 Hoe is uwen naem?

ELCK

Ick heete Elck Een,
 300 Die dagelijcx jage om mijn gemack.

MAGERE

Wat dingen jaegt gij?

ELCK

Mijn selven inden sack¹⁾,
 Sonder ophouden, daer hebdijslot²⁾.

MAGERE

Jaechdij u selfs inden sack? Dat is sot.
 Soo en derfdij niemant wijten u plagen.

ELCK

305 Elck Een doet dit alle dagen,
 En ick weet wel en bens wel vroet,
 Dat ick ten lesten inden sack moet.
 Siet, hier staetse open na mij en beijt³⁾.

MAGERE

Is Gemeen Proffijt aldus verleijt
 310 Van Elck Een? Dats een kranck⁴⁾ bescheet⁵⁾,
 En deerlijck om hooren.

1) weitasch; vgl. wellicht Harreb. II, 489: *hij praat zich zelve in den zak*, hij praat zich vast.

2) vgl. r. 286.

3) op mij te wachten; voor *beiden naar iets*, zie Ned. Wdb. II, 1539.

4) slecht.

5) vgl. r. 91.

ELCK

Ja hij, tis mij niet leet,
Met mijn gesellen, neemt dies bekinninge¹⁾.

MAGERE

Hoe mogen sij heeten?

ELCK

Vreeseloose Winninge,
Alsoo is deen geheeten claer,
315 En Bedriechelijcke Coopmanschap dander voorwaer,
Daer Elck Een mede die grepe²⁾ grijpt.

MAGERE

Daer Vreeslijcke³⁾ Winninge en Valsche Koopmanschap nijpt,
En als sij beijde tsamen accorderen
Met Elck Een, hoe soude hem dan generen⁴⁾
320 Inden lande Gemeen Proffijt?

ELCK

Daerom regeert gij nu, Magere Tijd.
Gij moet oock u macht mij openbaren.

MAGERE

Tjan⁵⁾, soumen u gesellen haer macht verclaren,
Wat Vreesselose Winninge bediet?
325 Het is desulcke⁶⁾ die op ons siet.
Men souder eenen boeck af mogen schrijven.

1) kennis.

2) de greep van het jachtgeweer? Of misschien moet men denken aan uitdr. als: *de greep weten*; *de greep weg hebben*, zich op zijn vak verstaan.

3) lees: *Vreeseloose*.

4) zich in het leven houden.

5) uitroep (= bij St. Jan).

6) menigeen.

ELCK

Kan Bedriegelijcke Koopmanschap oock niet bedrijven¹⁾,
Magere Tijd, wat mejndij?

MAGERE

Jase, wonderlijck quaet.

ELCK

330 Het is al quaet, sack ende saet²⁾,
Dies sterft tGemeen Proffijt vol wonden.

MAGERE

Wel, Elck Een, hoe hieten u honden,
Daer gij tGemeen Proffijt me vingt,
En thorenken, dat gij met u bringt?
Segt ons tbediet om in te verheugen.

ELCK

335 Dit horenken heet Geconfijte Leugen,
Gij hoorde noijt geen scherper vliegerken³⁾.

MAGERE

Geconfijte Leugen?

ELCK

340 Tis tschalckste bedriegerken,
Dat oijt jager droech aen den hals.
Ick make met logenen meer geschals,
Men souder kalveren mede vermoorden⁴⁾.

1) niets uitrichten.

2) Harreb. II, 484, 488; vgl. Siecke Stadt, 102: Dus heeft gedoogen sack noch saet...

3) jagertje? vgl. mnl. *vlieger*, iem., die op de vogeljacht gaat.

4) een spreekwoord?

Maer ick cleede se met de schoonste woorden,
Toonende des oorboor, wijsheijt en bate,
Ja, ten eijnde ist deucht en caritate.

345 Dat seg ick nochtans om twaer tontlasten¹⁾,
Tsijn leugenen om met de hant te tasten²⁾,
Maer de soeticheijt, die ick can toogen,
Verblint allomme der luijden oogen.
Ick blase tvolck de ooren soo vol, siet,
Met Geconfite Leugen.

MAGERE

Gij deucht seker niet,
350 Maer tgaet contrarie tGemeen Profijjt.

ELCK

Ja, Elck Een jaegt na sijn selfs appetijt,
Of icker veel bedriege, alst gaet na mijn vermeten³⁾,
Wat vrage ick daerna?

MAGERE

Segt hoe u honden heeten.
Sij schijnen ras met allen⁴⁾ fel 'siende,
355 Sij staen⁵⁾ gemackelijck, seer snel 'siende;
Doet de namen mij condt van achter tot voor.

ELCK

Den eenen hont heet Eijgen Oorboor,
Geen beter en kan mijn horenken blasen.

MAGERE

Vangdij daer oock wat mede?

1) om de waarheid te verwijderen, achterwege te laten; vgl.: de waarheid sparen.
2) vgl. Everaert IV, 169 en: tastbare leugens.
3) vgl. r. 244.
4) vgl. r. 45.
5) jagersterm: het plotseling stilstaan van den hond in de nabijheid van het wild.

ELCK

- Ja ick, de schalckste¹⁾ hasen,
 360 Diemen mach vinden hier int lant,
 Want snelder hont ick noijt en vant
 Dan Eijgen Oorboor, seer scherp van luchte²⁾,
 Soo spoorwijs, en hij maeckt geen geruchte,
 Ontsiet³⁾ oock geenderhande contreije⁴⁾,
 365 En al blaese ick somtijts ter laveije⁵⁾,
 Hij achtet cleijne, en loopt als een snelleken.

MAGERE

Eijgen Oorboor is een cloeck geselleken
 Tot⁶⁾ uwen avijse⁷⁾.

ELCK

- Dat meucht gij wel verstaen,
 Want als ick een wilt hebbe opgedaen
 370 Met mijn horenken Geconfijte Leugen,
 Soo laet hij niet af met al sijn vermeugen,
 Voordat hijt gedreven heeft inden strick.

MAGERE

- Tjan, Elck Een, gij sijt het manneken⁸⁾, sick⁹⁾,
 Gij leest u lesse wel sonder brief ken¹⁰⁾.
 375 Hoe heet den anderen hont?

ELCK

Dat is een liefken.
 Noijt beter, wijser, noch snelder mede.

- 1) slimste.
- 2) reuk.
- 3) vreest.
- 4) hier wel: terrein.
- 5) ongeoorloofde jacht, strooperij; vgl. De Bo, 537: *op lavei gaan*; - *zitten*.
- 6) ten opzichte van.
- 7) gedachte.
- 8) het ventje, het baasje.
- 9) zeg! (imper.), of: zeg ik; vgl. Spanoghe-Muller-De Vreese in Tschr. IX, 80; XI, 31, 244; XII, 289.
- 10) zonder geschreven schrift voor U, dus: uit het hoofd; vgl. Rein. I, 2228.

MAGERE

Hoe is sijnen naeme?

ELCK

Geveijnsde Heijlichede.
Mijn herte dunckt mij daer na te verlangen.

MAGERE

Is hij profijtelijck?

ELCK

Ja, hij can vangen
380 De grootste wolven, die int lant 'sijn.
Ick derf wel seggen, hij soude vaillant 'sijn
Om leeuwen te vangen ende leeuwinnen,
Hij heeft het gedaen, condijt versinnen,
Nochtans sijnt dieren van grooten statuere.

MAGERE

385 Wat wolven en leeuwen?

ELCK

Ja, wel ter keure¹⁾.
Cleijne dierkens en hebben met hem niet an²⁾.
Als hij inde duijnen comt, lieve man,
Gij weet niet, wat hij al vangt. Lampreelen³⁾,
Herten, hinden en sulcke perceelen⁴⁾
390 Krijcht hij dickwils met eenen spronge.
Geveijnsde Heijlicheijt lickt met sijn tonge,
Tschijnt hij wil alle seerte⁵⁾ genesen,

1) naar wensch.

2) eig. laten zich met hem niet in (vgl. mnl. *ane iet hebben*); beteekenen voor hem niets.

3) konijntjes. Meer gebruikelijk dan *lampreel* (ofr. *lapereel*) was *lampraas*. In Rein. II is *Lampreel* eigennaam van het konijn.

4) hier: dieren, zooals het ook, meestal minachtend, personen aanduiden kan.

5) pijn.

Maer daer mach geen valscher op aerden wesen.
Hij bedriecht een werelt vol vremde dieren.

MAGERE

- 395 Sulcke namen en hoorde ick noijt versieren¹⁾
Om honden te geven.

ELCK

Hij bedwingt wel rossen,
Hij vangt oock somtijts die outste vossen,
Diemen vint in eenige woestijne.

MAGERE

- 400 Ick hoor wel, hij is met allen fijne
Geveijnsde Heijlicheijt.

ELCK

- Dat gaet sonder seggen²⁾.
Hij can de schalckste practijcken uijtleggen³⁾,
Die gij oijt hoorde van al u leven.
Somtijts comt hij sluijpende, somtijts met beven,
Somtijts quispelsteerten, somtijts al gapende,
405 Somtijts al springende, betrapende⁴⁾,
Al te behendich can hij sluijpen.
Hij soude een mensch in den boesem kruijpen
Van vrientschap, dat soude hij selve schatten.

MAGERE

Vangt hij wel muishonden⁵⁾?

ELCK

- 410 Ja hij, de schalckste katten,
Die hier ontrent sijn.

1) uitdenken, verzinnen.
2) cela va sans dire.
3) uitvoeren.
4) overvallende.
5) katten.

MAGERE

Maer hoe dat ick verdooft 'bin!

ELCK

In alle potten steeckt hij sijn hoofd 'in
Om tvette te knagen van den beene.
Soo gierich en saegt gij noijt geene.
Nimmermeer en is sijn mage sat.

MAGERE

415 Bij den doot, wel wat hont is dat!
Hij is vrij van natueren sonderlijck¹⁾.

ELCK

Dus vrient, met dese honden wonderlijck
En met dat horenken, dat mij vroomt²⁾,
En met mijn gesellen voor genoomt,
420 Soo heb ick Gemeen Proffijt verjaecht.
Gij sult hem niet meer sien.

MAGERE

Dat moet sijn beclaecht;
In mij ist eenen deerlijcken rouwe.
Voorleden Tijd en dOude Trouwe,
Mijn meester en vrouwe, daer ick bij woone,
425 En Eendrachtige Wille haeren sone,
Die sullen jammerlijck sijn tonvreden.

ELCK

Wie u daerna vraecht boven of beneden³⁾,
Gij meucht het vrij wel te kennen geven,
Dat Elck Een heeft tGemeen Proffijt verdreven
430 Mits der hulpe hier voren verhaelt.

1) bijzonder.
2) nuttig is, baat.
3) overal.

MAGERE

Ick sie wel, ten baet niet langer gedraelt.
 Ick mach wel keeren alsoo ick quam,
 Maer ontsaege ick niet u dulheijt¹⁾ gram,
 Gij sout het becoopen, alsoo ick meen.

ELCK

- 435 Wat? Soudij u stellen willen tegen Elck Een?
 Aij, armen bloet, wat meucht gij kallen!
 Ick soude u te niete doen met allen,
 Gelijck de katte speelt met de muijs.

MAGERE

- Nu ga ick na huijs 'al met konfuijs,
 440 En sluiten den stal, tpeert is verloren²⁾
 Met mij, ick seij et wel van te voren,
 Dat ick om niet sou keeren en wenden.
 Wat necker, soumen mij uijtsenden,
 Die Magere Tijt heete, soo elck wel weet?
 415 Ick ben van al de werelt geveet³⁾;
 Niemant en raept in mij solaes,
 Deen heet mij dul en dander dwaes;
 Deen bespout⁴⁾ mij, dander verspreeckt⁵⁾ 'mij;
 Deen die dout⁴⁾ mij, dander die steeckt 'mij:
 450 Vele gebreeckt mij aen voeten en hoofd,
 Want Magere Tijt is nergens gelooft;
 Dus come ick tuijs met ijdele⁶⁾ flassen⁷⁾
 Mijn volck met quade tijding verrassen.

Pausa

1) zinneloosheid.

2) 't is te laat berouwd; vgl. Houwaert: Als 't peirt verloren is, dan sluyt men den stal (Tschr. XXIX, 175).

3) vgl. r. 192.

4) bespuwt, duwt.

5) scheldt uit; vervloekt.

4) bespuwt, duwt.

6) ledige.

7) flesschen.

WILLE

Ons knape moet ons met allen spoen.

- 455 Ick hoorde hem vlus spreken, soo ick can bevroen,
En ick hoorde hem treden, soo mij dochte.

TROUWE

Och lieve, of hij ons kint tuijs brochte,
Soo en was noijt blij der wijff geweten.

TIJT

Ick duchte, neen hij.

WILLE

Hij is al verbeter¹⁾.

- 460 Fera²⁾ pessima heeft hem verswolgen.

TIJT

Soo is hij Joseph gaen leeren volgen
Inde speloncke, peijs ick.

WILLE

Gij hebbet juist geraden.

MAGERE

Help ons, o lieve Tijt, genaden.

Dit soecken doet mij groot verdriet;

- 465 Dese sware moijte te doen voor niet,
Ist niet een kennelijck ongeval?
Jaet, seker, de Heere bewaere u al;
Ick was noijt soo verde³⁾, ick quam weer hier.

1) doodgebeten.

2) wild dier; of is misschien de uitdr. verbasterd uit: *fera bestia*?

3) vgl. r. 198.

TIJT

470 Wel, Magere Tijt, ons messagier,
Weest wellecom; hoe ist gevaren?

MAGERE

Bijlo, tvlas is beter dan tgaren¹⁾.
Ick en hebbe geen nieu maren als²⁾ van desen.

TROUWE

Waer is ons kint?....

MAGERE

Doet requiem lesen;
Gemeen Proffijt en sal u nimmermeer naren³⁾.

WILLE

475 Hij is met Helias⁴⁾ opgevaren.

TROUWE

Met den vierigen wagen?

MAGERE

Doet requiem lesen:
Hij mach alreede te Nobis⁵⁾ wesen,
Bij themelrijck op een mijle of twee⁵⁾

- 1) de uitkomst beantwoordt niet aan de verwachting; misschien tevens woordsp. met *garen* als ww. (= *gaderen*), bijeenbrengen?
- 2) in het geheel geen nieuws.
- 3) naderen.
- 4) Elia.
- 5) in de hel; vgl. Muller in Tschr. XLVIII, 205-9 en het daar - uit Veelderh. Geneuchl. Dichten (ed. Letterk.) 168 - aangehaalde: Claes van Nobis, van Hemelrijck drie mijlen; met de desbetreffende noot.
- 5) in de hel; vgl. Muller in Tschr. XLVIII, 205-9 en het daar - uit Veelderh. Geneuchl. Dichten (ed. Letterk.) 168 - aangehaalde: Claes van Nobis, van Hemelrijck drie mijlen; met de desbetreffende noot.

TROUWE

Waer is ons kint?

MAGERE

Doet requiem lesen:

- 480 Gemeen Proffijt keert nimmermeer hier teerste.
Hij is al deure.

TROUWE

Och lacij, och weel!

Mijn herte verschrickt¹⁾ tot onder mijn sole.

TIJT

Waer is hij gebleven?

MAGERE

Tot Koppen Goole²⁾,

Daer is hij onder tsant gedolven.

WILLE

- 485 Tongeluck is op hem gewolven³⁾,
Dat hoor ick wel.

MAGERE

Dat mogen wij wel micken⁴⁾.

Wist gij, hoe twaer, gij sout verschricken,

- 1) het hart zinkt me in de schoenen; met herinnering wel aan de oorspr. bet. van *schricken*, springen; vgl. Mnl. Wdb. VII, 768; VIII, 2379.
- 2) waarsch. een gefingeerde plaatsnaam, zooals ze in rederijkersspelen vaak voorkomen en vermoedelijk in bet. overeenstemmende met: *copen gawe*, *coppi gaewi*, *coppen ghaeuwe* (Everaert XII, 315), dat, oorspr. misschien een term uit een of ander kinderspel (Nijeuv. bl. 107/8) de bet.: goede boel, feest schijnt gekregen te hebben. Dat Gem. Proffijt 'tot Koppen Goole onder 't sant gedolven is' zou dan kunnen beteekenen: verdwenen ten gevolge van feestvieren, verkwisten (vgl. r. 215 vlgg.).
- 3) aangestormd.
- 4) gissen.

Hoe hij gestorven is ende vervlogen¹⁾.

Ick en hadde hem nimmermeer getogen²⁾.

490 Die hem geholpen heeft vanden wege,
Dat scheen sijn vrient te zijn.

TROUWE

Noijt sulcken onsege³⁾.

Nu sal ick geen vreugde meer verspreen⁴⁾.

TIJT

Wie heeft hem gedoot?

MAGERE

Bijloo, Elck Een.

Want hij heeft het geseijt openbaerlijck

In mijn presentie

WILLE

495 Och, Gemeen Proffijt, sijdij dus daerlijck⁵⁾
Van Elck Een omgebracht en bedorven?⁶⁾
Soo is de meeste⁷⁾ vreucht gestorven,
Die wij hebben mochten.

MAGERE

Ja, hij heeft het gedaen met twee gesellen,

Gij en hoorde noijt sulcke namen spellen,

500 Als sij hebben, om claere versinninge⁸⁾.

TROUWE

Lieve⁹⁾, hoe hieten se?

1) weggestoven.

2) naar mij toe getrokken?

3) nederlaag.

4) uit *verspreeden* = verspreiden.

5) vgl. mnl. *dare* naast *dere*.

6) in 't verderf gestort.

7) grootste.

8) tot (een) duidelijk begrip (van de zaak); een rijmlap.

9) eilieve.

MAGERE

Vreeselose Winninge,
 Den schamelsten¹⁾ naem, die oijt geboren 'was;
 En den quaetsten, die oijt om horen 'was,
 En noch was hij van een ander bestreden,
 505 En teenemael tonder getreden,
 Die Bedriegelijcke Koopmanschap heet.
 Dese hebben Gemeen Proffijt verleet
 Tot in sijn doot.

TIJT

Noijt sulck verdriet.

MAGERE

Noch was hij van twee honden bespriet²⁾,
 510 Daer Elck Een af gaf den spoor³⁾.

WILLE

Hoe heeten die?

MAGERE

Eijgen Oorboor
 En Geveijnsde Heilicheijt, dit waren de beijde.

TROUWE

Och, Elck Een, wat grooter leijde
 Hebdij ons gedaen!

MAGERE

Wat! Het wert noch int leste zijn ongemack,
 515 Want hij jaecht hem selven inden sack.
 Int ende staet hem te wanheugen⁴⁾.

- 1) armzalig.
- 2) beloerd.
- 3) den te volgen weg van (= voor) aangaf.
- 4) bedroefd zijn.

TIJT

Hoe heet sijn horenken?

MAGERE

Geconfijte Leugen.
Daer blaest hij mede; tclinckt inden hemel.

TROUWE

520 Eij, Elck Een, onaerdich kemel¹⁾,
Gij maeckt u selven des lijdens knecht;
Mij²⁾, Oude Trouwe en Geplogen Recht³⁾,
Eendrachtige Wille, wij sijn doof, krepel en blind.
Tmach ons wel deren, soo tis versint.
Hier voortijts haddet wonder geweest om sien.

MAGERE

525 Daerom ben ick een heer geworden mitsdien;
Dit ginck mij Elck Een verwijten.
Ick docht, dat hij mij soude hebben gaen smijten⁴⁾;
Hij stont, docht mij, recht in wanckelijckhede⁵⁾.

WILLE

Waer was Elck Een dan?

MAGERE

530 Int Bos van Ondanckelijchede.
Daer jaecht hij, daer weunt hij, daer vliecht 'hij,
Daer clopt en cleunt⁶⁾ hij, daer bedriecht 'hij,
Met zijn twee honden, die wonder koken⁷⁾.

1) voor *kemel* als scheldwoord vgl. Ned. Wdb. VII, 2115.

2) lees: *wij*?

3) gewoonterecht, dat steeds in practijk gebracht is in vroeger tijd, want blijkens den volgenden regel is *Geplogen Recht* hier dezelfde als *Voorleden Tijd*.

4) slaan.

5) onzekerheid.

6) klopt; slaat (als nog in 't vla).

7) klaar spelen.

TROUWE

Geveijnsde Heilicheijt, die soude bestoken
Ende bedriegen een werelt vol lieden.

TIJT

535 Wij mogen ons handen tot Godt gaen bieden,
Elck Een heeft tGemeen Proffijit verdreven.

WILLE

Twaer onrecht¹⁾, soude men tal suiver wieden²⁾.
Wij mogen ons handen tot Godt gaen bieden.

MAGERE

540 Of ment veel wil braden of sieden³⁾,
Elck Een moet hem beschuldigt geven.

TIJT

Wij mogen ons handen tot Godt gaen bieden.
Elck Een heeft tGemeen Proffijit verdreven.

Pausa

DE GOEDERTIERENHEIJT GODTS

Vrienden, wilt bij discretien⁴⁾ leven,
En troost u selven in alle u wercken;
545 Godt wil op u patientie mercken.
Wilt u verstercken in de Heilige Schriftuere,
Die u bewesen wert met woorden puere.
Sijt blijde in Gode, maeckt geen proces
Tegen den Heere.

- 1) verkeerd.
- 2) haarfijn uitzoeken, wie de meeste schuld heeft.
- 3) er lang over spreken.
- 4) oordeel des onderscheids.

TROUWE

Ontsluit¹⁾ ons des,
550 Want het dunckt ons seer vreemt om hooren.

GOEDERTIERENHEIJT

Ick segt u vast, spraeck ick er niet vooren,
Gij sout al anders sijn geslegen.
Maer met alle mijn macht ben ick er tegen,
Want ick heb int capittel wat gebots²⁾.

TIJT

555 Hoe is dan uwen name?

GOEDERTIERENHEIJT

De Goedertierenheijt Godts,
Die voor u staet met grooter trouwe.

MAGERE

Wilt bij ons blijven, genadige vrouwe,
Want, eilaes, wij mogen u niet derven.

GOEDERTIERENHEIJT

Dat Godt u die plagen liet verwerven,
560 Dat Gemeen Proffijt is uijt u oogen,
Dats Elck Eens schuit, ick salt u betoogen.
Vaet wel mijn woorden, gij bevroet het;
Sijn groote ondanckbaerheijt, die doet het,
Die wij hem dagelijcx sien aenvaerden,
565 Want Godt en siet niet op der aerden
Dan ondanckbaerheden, dat is claer,
En Elck Een wandelt daerin.

1) verkondig.

2) gezag; dus: ik heb stem in 't kapittel.

WILLE

Eijlaes, dat is waer,
Dat is den bos, daer hij in jaecht.

GOEDERTIERENHEIJT

- Door ondanckbaerheijt soo was geplaecht¹⁾
570 Lucifer uit den hemel, soo ick bewijse,
Ende Adam uijt den Paradijse,
Want hadde hij niet ondanckelijck gedaen,
Sij hadden ootmoedelijck wel verstaen
In wat grooter eeren dat sij stonden.
575 Cain was oock ondanckbaer bevonden,
Sijn broeder doodende, in wanhope stervende;
Cain was de maledictie verwervende
Tot de sevenste generatie.
Esau verbeurde sijns vaders gratie,
580 En Pharao verdronck inde Roode Zee
Door ondanckbaerheijt.

TROUWE

O, onsprekelijcke wee
Heeftse gedaen, men leset genoegh.

GOEDERTIERENHEIJT

- Dickwils Godt de Israelijten sloech
Om haer ondanckbaerheden, doe
585 Corach, Dathan, Abiron²⁾ daer toe
Soncken door daerde levend inde helle,
Door haeren ondanckbaren bestelle³⁾.
Saül was beseten en Davut manslachtich,
Absolon verhangen en Salomon warachtich
590 Verviel ter afgoderie met sinne
Door ondanckbaerheijt en vrouwen minne.

1) tot straf verdreven.

2) voor dezen vorm van den naam, vgl. Cristenk., 1810.

3) gedrag.

Achitophel hem selven oock verhing;
 Holofernes de doot van Judith ontving
 En Haman wert aen sijn selfs galge gehangen.

- 595 Herodes doodde de kinderen in groot verstrangen¹⁾,
 En Caiphas gaf den raet oock mede
 Door quade en valsche ondanckbaerhede,
 Dat men Christum den salichmaker doden soude;
 Dit quam door ondanckbaerheijt.

TIJT

- Na mijnen onthoude²⁾
 600 En heb ick op een tijt noijt gehoort
 Soo veel gelijckenissen.

GOEDERTIERENHEIJT

- Nu hoort noch voort.
 De Joden kruisten Christum, dats claer,
 En Judas verhing hem selven voorwaer.
 Jerusalem, Troijen en tRoomsche getal,
 605 Ondanckbaerheijt die vernieldent al.
 De plagen en verdervingen meest gevallen³⁾,
 Die comen door ondanckbaerheijt raet allen,
 En elck mensch vervremt van Godt onspringelijck⁴⁾
 Door ondanckbaerheijt onbedwingelijck.
 610 Wee hem, die schuilend is onder haer bode⁵⁾.
 Alder sonden sonde, tleelijckste voor Gode,
 Dat is de ondanckbaerheijt alleene,
 Also Bernardus⁶⁾ ons seijt gemeene:
 Ondanckbaerheijt is een barnende wint,
 615 Uijtdrogende, dat gijjt wel versint,
 De borne aller ontfermherticheden.

1) overweldiging.

2) voor zoover ik mij herinner.

3) geschied.

4) God, die de oorsprong van alles is; vgl. Mnl. Wdb. V, 1286: *ontsprinc*, oorsprong en het daar aangehaalde: Dus is Christus een *ontsprinc* van al dat ye beghin ontfinc. Hoogl. c. 32, vs. 10.

5) gebod.

6) Bernard van Clairvaux (1091-1153).

WILLE

Lof sij Gode inde hemelsche steden,
Dat gij ons alsoo beduijt den sin.

GOEDERTIERENHEIJT

Ick seg u: Elck Een die woonter in,
620 En ten sij, dat hij verhuist uijt die plecken,
Ick, Goedertierenheijt Gods, sal moeten vertrecken,
En Godts Rechtvaerdicheijt sal u genaken,
En dat seer haestelijck.

MAGERE

Wat sullen wij maken?
Wij sijn doch al arme menschen kranck.

GOEDERTIERENHEIJT

625 Wat baet, dat gij segt den Heere lof en danck,
Lange gebeden leest en processij draecht¹⁾,
En²⁾ u Vreeseloose Winninge behaecht,
En Bedriegelijcke Coopmanschap bij u blijft?
Ten mach niet wesen, soo gijjt drijft³⁾,
630 Genade verkrijgen en altoos quaet 'doen.

TROUWE

Wilde Elck Een na uwen raet 'doen,
Ons lijden souw seer korts enden.

GOEDERTIERENHEIJT

Geconfijte Logen, tvolck te verblenden,
U Eijgen Oorboor en Vreeseloose Winninge daerbij,
635 Geveijnsde Heilicheijt en Hipocrisij,

1) processie houdt met kruisen, vanen enz., die men plechtig omdraagt; nog in 't wvla. (De Bo, 775).
2) en (dat).
3) bedrijft.

Hoe vals sijn alle u loose lagen.
 O Elck Een, wat baet u dijn jagen?
 Schriftuer weet het, sij ist diet sprack:
 Gij jaecht u selven in den sack,
 640 Wekken sack bediet ons de helle
 Vol van verdriet. Wee u, geselle,
 Dat gij aldus verblint u selven snuijt¹⁾.

MAGERE

Neemt, vrienden, in danck ons slecht²⁾ besluit.
 Wij wilden wel, dattet waer beter geregelt³⁾,
 645 Maer die sijn selven bij figueren spiegel,
 Die spiegelt hem wel, pleecht men te seggen,
 Dus wilt dit int beste overleggen⁴⁾,
 Isser wat goets geschiet in ons spel.

WILLE

Geeft Godt de eer en niemant el,
 650 En *meest Godt vreest*, wilt daerin volherden.
 Laet ons Godt bidden, dattet pais en vre mach werden.

Meest Godt vreest.

- 1) bij den neus hebt; bedriegt.
- 2) eenvoudig.
- 3) geversificeerd?
- 4) goed opnemen.

II Een belachelijcke kluchte van Crimpert Oom van vier personen

te weten:

1. Simpel Schalck } twee knapen } boeren.
2. Herjmelijck Loos } twee knapen } boeren.
3. Crimpert Oom.... de meester. } boeren.
4. Den Rechter, sittende inder vierschaer met twee of drij stomme personen als welboren mannen.

SIMPEL SCHALCK, eerste knape

- Help lijeve Heer Godt, wat groote pijn
Ist eewelijck aldus gequelt te zijn,
Want altoos ben ickx even naer¹⁾,
Met dijenst te lande uijt hijer en daer.
- 5 Ist somer, ist winter, cout off heet,
Want eewelijck moet ick sijn bereet²⁾,
Smorgens tijelijck en savons spade.
Men roept mij altijt te vroeck te rade,
Tot alle dijngen moet ick nemen goom³⁾.
- 10 Ick woon hijer met⁴⁾ eenen Crimpert⁵⁾ Oom,
De rijkste lant pol⁶⁾, dat weet ick vrij,
Dije hijer op seven⁷⁾ mijlen rontomme sij.
Sijn werck doet mij allegrooten verdrijet,
Maer mijn rechte naem en weet hij nijet.
- 15 Hij heet mij Simpel, dats mij bequame,
Maer Simpel Schalck is mijn rechte name,

1) vind ik het even onaangenaam? vgl. mnl. *hem iet naer nemen*, zich iets aantrekken?

2) gereedstaan.

3) vgl. V.T., 5.

4) (in huis) bij.

5) gierigaard.

6) boerepummel.

7) vgl. V.T., 251.

Al weetment luttel hijer binnen der stede,
 Ick heete Simpel, maer Schalck gaet mede¹⁾,
 Hoe onnosel dat mijn kaproentgen staet.
 20 Hijer comt noch een knape, dat is mijn maet,
 Wij twee dragen over een²⁾ altoos.

HEIJMELIJCK LOOS, *ander knape*

Wat, Simpel Schalck?

SIMPEL

Wat, Heijmelijck Loos?
 Sijt wellecom, nu sijn wij ons tweester³⁾.

HEIJMELIJCK

25 Wel, waer is Crimpert Oom, ons meester,
 Met al sijnen goede?

SIMPEL.

Igo⁴⁾, hij is wacker.
 Hij jaechde mij huijden inden acker,
 Eer de duijvel schudde sijn paneel⁵⁾.

HEIJMELIJCK

30 Ick most oock opstaen, den nicker⁶⁾ heb deel,
 Maer also haest, als hij den rugge keert,
 Sal ick een sluijmken nemen⁷⁾.

SIMPEL

Gij hebt wel geleert,
 Heijmelijck Loos, gij cont wel jocken⁸⁾.

1) komt er bij.

2) zijn eensgezind.

3) met z'n tweeën.

4) bijlo, sakkerloot.

5) 's morgens heel vroeg; vgl. De Bo, 716 (*paneel*, kussen).

6) duivel; *den - heb deel*, een verwensching: vervloekt, verduiveld (eig.: de duivel zij gedankt, d.i. hij zij vervloekt).

7) een dutje doen.

8) schertsen.

HEIJMELIJCK

Simpel Schalck, gij sijt oock doortrocken¹⁾,
Gelijck mijn jacke met naelden doorsteken²⁾.

SIMPEL

Gij sijt vol schalchede....

HEIJMELIJCK

En gij vol loose treken.
35 Gij cont wel teeckenen³⁾ sonder kalcxken.

SIMPEL

Wat, Heijmelijck Loosken?

HEIJMELIJCK

Wat, Simpel Schalcxken?
Gij weet op alle dijng wat te seggen, vrijent.

SIMPEL.

Hoe wel is Crimpert Oom nu gedijent,
Tverstant hijer af te dege verwerft.

HEIJMELIJCK

40 Ja, recht als een dije sonder bijechte sterft,
Want wat wij doen, wij doent al wrimpende⁴⁾.

SIMPEL

En tegen alle arbeitet sijn wij crimpende,
Ist dorssen, wannen, delven of spitten.

1) doortrapt.

2) nl. door de slordige manier, waarop het gelapt is; een komische toevoeging; vgl. Ned. Wdb. III, 3089: *doortrokken gelijk een oude oliekan*.

3) geldelijke verplichtingen opteekenen; - *sonder kalcxken* (*kalk*, (*krijt*), ze onthouden zonder ze op te teekenen; vgl. V.T., 364: *gij leest u lesse wel sonder briefken*.

4) grijnzende.

HEIJMELIJCK

45 Wij souden lijever bij de weijketelx¹⁾ sitten,
 Ons schenen warmen, ons herteken laven,
 Dan wij ons tot grooten labeure gaven,
 Den lujster slaen²⁾ is al ons gevoech³⁾.

SIMPEL

50 Ten schaet ons meester nijet, hij is rijck genoegh,
 Hij soude een vat met goude vullen,
 Woud hij sijn beste doen.

HEIJMELIJCK

Conden wij hem verdullen⁴⁾,
 Bij schalcke practijcken⁵⁾ of loose wegen,
 Dat wij van sijnen schat wat kregen,
 Soo sou mij tleven nijet verdrijeten.

SIMPEL

55 Ick dencker een pijlken na te schijeten⁶⁾,
 Noch eer lange dagen.

HEIJMELIJCK

Wisten wij dat te lappen.

SIMPEL

60 Hij plach soo veel van Marija te clappen,
 Dat sij hem sijn rijckdom en sijn goet
 Door haere gratie toevloijen doet,
 Aengesijen dat hij blijktt warachtich
 Haer dijenaer getrouwe.

- 1) huiketel.
- 2) opsnijden, bluf slaan?
- 3) lust.
- 4) bedriegen.
- 5) listen; vgl. Nyeuv., bl. 18.
- 6) er een poging toe te wagen.

HEIJMELIJCK

Tjan, sij is machtich,
Sij plach haer miltheijt wijt te strecken.

SIMPEL

In sulcken punt meen ick hem te begecken,
Tsus, laet ons na tnestgen sporen¹⁾.

HEIJMELIJCK

Eij lijeve, hoe soo?

SIMPEL

65 Neen, wist gij te voren,
Hoe ick met schalckheijt ben belaecht²⁾,
Ten sou u nijet nijeu³⁾ sijn als gijt saecht,
Maer tgeschijeden sal den sin vervorsschen⁴⁾.

HEIJMELIJCK (*Crimpert uijt*)

Onsen meester comt.

SIMPEL

Soo laet ons dorsschen
Frisselijcken, dat wort den ganck⁵⁾.

CRIMPERT OOM, *de meester*

70 Ou gesellen! Hoe vaerdij?

1) vgl. missch.: *iem. uit het nest nemen*, iem. bedriegen of *tnestgen*, de schat, de rijkdom (van Crimpert); vgl. r. 52 en 235.

2) bevangen.

3) vreemd.

4) = *ververschen*, verkwikken.

5) dat het er op los gaat, of: dat zal er op los gaan; vgl. het in de 17de eeuw zeer gebruikelijke: *dat is gang!*

SIMPEL

Al wel, meester, Godt danck,
Int labeur wij totten halse staen.

CRIMPERT

Och, mocht mij desen oogst wel vergaen,
Soo waer ick recht een rijck geselle.
Ick soude doen maken een schoone kapelle
75 Ter eere van onse lijeve vrouwe soet,
Hijer rechts te midwege¹⁾.

HEIJMELIJCK

Tjan, meester, dat waer goet,
Daer soude tvolck genuchte smaken bij,

SIMPEL

Waer ick rijck, ick soudse oock doen maken blij,
Ter eeren Marijae bij specijale²⁾,
80 Maer commer doet mij de meeste quale,
En al claech ick, nijemant slaets mij gloos³⁾.

CRIMPERT

Gij en bidt Maria nijet.

SIMPEL

Wat, ick doe altoos,
En meer dan seven⁴⁾ jaer geleden.

HEIJMELIJCK

Ja, wat bidt gij haer?

1) precies op het midden van den weg.

2) in het bijzonder (vgl. Everaert XXX, 13); versmelting van mnl. *in specijale en bisonderlinge*?

3) geeft mij opheldering, verklaring.

4) vgl. V.T., 251.

SIMPEL

- Ick heb haer gebeden
 85 Met goeder herten, verstaet te degen 'dit,
 Gelijckmen Gode om den regen 'bidt,
 Om te gecrijgen in mijn vuijst
 Goede roosenobelen¹⁾ slechts een duijst²⁾,
 En theeft geduert wel twee jaren seer.
 90 Nu sla ick aff en ick bidde nijet meer,
 Dan datse mij wil verleenen schamelijck
 Hondert rosenobels goet en vramelijck³⁾.
 Ick scheldse quijt met sulcken sake.
 Maer datter een enckel aen gebrake,
 95 Ick en naeme dander een noch geen⁴⁾.

CRIMPERT

Offer negenentnegentich waer?

SIMPEL

Ick segge neen.
 Ick wil thondert vol hebben off nijet met allen⁵⁾.

HEIJMELIJCK

- Ken hoorde noijt meerder wonder gevallen⁶⁾.
 Tjan, had ick om hondert nobels gebeden,
 100 Al quamer maer vijftich, ick waer te vreden,
 En ick sou gaen leven sonder verdrijet,
 Al quamer min oock.

SIMPEL

Soo en soud ick nijet.
 Op hondert nobelen staet al mijn sin,

- 1) een gouden munt, ter waarde van f8. -, in het laatste kwart der 16de eeuw in Ned. geslagen, doch reeds in de tweede helft der 17de eeuw niet meer in omloop.
- 2) duizend, vgl. nog vla. *duust*.
- 3) voordeelig; vgl. V.T., 274.
- 4) in het geheel niet.
- 5) niemendal; vgl. V.T., 45.
- 6) gebeuren.

- Ick en naem oock nijet een miytgen¹⁾ min.
 105 Wil mij Marija dije nijet verleenen,
 Ick laet se haer houden, groot metten cleenen,
 En ick blijf als genen ' dije ick oijt²⁾ was,
 Sonder meer sorgens.

CRIMPERT

- Nu, hout uwen pas³⁾
 Van bidden en laet nijet af geen tijt.
 110 Misschijen wort gij eer lange verblijf,
 Want Marija is machtich in al;
 Maer bidt met simpeler herten.

SIMPEL

- Wat trouwen, ick sal,
 Want ick toch Simpel ben geheeten.
 115 Ick sal gaen bidden, dat de pilaeren sweeten,
 Maria sal mij ommers ten lesten hooren.
 Maer isser min dan hondert, ick segt te vooren,
 Ick en steecker nijet eenen vinger an,
 Dat beloof ick mijnen boele⁴⁾.

CRIMPERT

- Nu, gaet henen dan,
 120 Ter kercken en u gebet begunt,
 En sijet wat dat gij verwerven kunt.
 En hebdijs geluck, segget mij openbaerlijck,
 Hoe gij gevaren hebt.

SIMPEL

- Ick sal meester, claerlijck,
 En lijeg ick u, soo moet⁵⁾ mij Caijphas domen⁶⁾,

1) een kleine koperen munt, 1/3 penning.

2) steeds.

3) ga voort.

4) liefde.

5) moge.

6) veroordeelen; een soort basterdvloek, met zinsp. op Caijphas' verhoor van Christus.

- 125 Maer datter min dan hondert nobels comen,
Al waert een mijte of eenen grooten,
Ick salse laten leggen.

HEIJMELIJCK

Hij valt op sijn pooten¹⁾,
Gelijck de katten doen meer noch min.

CRIMPERT

- Nu, ick ga wandelen ter stedewaert in.
130 Gaet gij ter kercken hittich en vijerich,
Roept aen Marija goedertijerich,
En valt u eenich geluck ter baten,
Segt mij de waerheijt.

(Crimpert binnen)

SIMPEL

- Dat en sal ick nijet laten,
En doe ick anders, soo schelt mij Huijge²⁾,
135 Bij mijnder trouwen, als ick de waerheijt tuijge³⁾,
Hoe is ons meester een vreemt compaen⁴⁾,
Ist nijet?

HEIJMELIJCK

Jaet, seker.

SIMPEL

Hij dede vermaens⁵⁾
Van een capelle te maken, wilt Godt.
Meendij dat hijt doen sal?

- 1) hij geeft gevatte antwoorden.
- 2) voor deze benaming met ongunstige bet. vgl. Ned. Wdb. V, 1335/6.
- 3) hij is dus niet voornemens de waarheid te zeggen.
- 4) gezet.
- 5) melding.

HEIJMELIJCK

- 140 Tis maer een hoeft geschodt¹⁾,
Twert lang eer hijse leijt te wercke.
Maer wat gadij maken?

SIMPEL

Ick ga inde kercke,
Alsoo ons meester mij heeft bevolen,
Om te sijen off Maria sal willen scholen²⁾,
Ick hoop hijer sal noch wonder af blijcken.

HEIJMELIJCK

- 145 Igo³⁾, dat wil ick van verde leggen kijcken.
Crijchdij met practijcken 'nobels subtijlijck,
Dat moet ick ommers⁴⁾ sijen.

SIMPEL

- Ja, doet dat vrijlijck.
Mach mij eenich geluck geschijen,
Ick sal u mededeelen van dijen.
150 Maer wat gij hoort of wat gij sijet,
Gij moet nijet spreken.

HEIJMELIJCK

Een wordeken nijet,
Dan ick ducht gij sult noch lange borgen⁵⁾.

SIMPEL

- Hebt goet geloof, laeter mij voor sorgen.
Ick loop ter kercken duijcken en swijgen⁶⁾,
155 Maer can ick hondert nobels krijgen
Van fijnen goude sonder faelge⁷⁾,

1) spotternij?

2) afschuiven, betalen (als nog vla.).

3) vgl. r. 25.

4) in elk geval.

5) uitstel van betaling (moeten) geven, op het geld moeten wachten.

6) mij verschuilen en stilhouden (een vaste verbinding).

7) = *faelgen*, mankeeren.

Ick sal dan wesen de fijnste caelge¹⁾.
 Dus neem ick oorlof, adijeu, dits deure²⁾,
 Maria verleen mij goede avontuere.

(binnen) *P a u s a*

CRIMPERT

- 160 Wat vrijer tutebije³⁾ is Simpel mijn knape.
 Men eet van menigen goeden schape
 Beter dan dese selve meester sij⁴⁾.
 Hij wil hondert nobels hebben, ist nijet vrij⁵⁾,
 Vander reijnder maget Marije.
- 165 Wije hoorde oijt meerder sotternije?
 Hij meent dat Marije 'gelt verleent,
 Maer, tvaere alst mach, hij wert verteent⁶⁾
 Van mij, dat suldi sijen voornemelijck.
 Ick sal hijer achter gaen leggen hemelijck,
- 170 Sijn bedijnghe hooren en sijn bestijer⁷⁾.
 Negenentnegentich nobelen heb ick hijer,
 Dije sal ick hem allenskens toe schijeten.
 Sijn herte sal hem in vreuchden vlijeten,
 Maer nimmermeer comt hij ten vollen getale.
- 175 Laet hijse dan leggen altemale,
 Soo vind ick dat hem wijsheijt behoeft⁸⁾.
 Nu, tsij hoet sij, het wert geproeft⁹⁾.
 Hijer achter den outaer ga ick duijcken,
 En hooren hem sijn gebet ontluijcken¹⁰⁾.

SIMPEL

- 180 Nu Maria, Simpel Schalck is hijer weder,
 En ick ga hijer knijelen voor u neder.

1) dandy; Ned. Wdb. III, 1956: *caille*.

2) ik ga er van door.

3) onnoozele bloed? *tute*, (schenk) kan.

4) menig goed (onnoozel) schaap is beter om van te eten (= om het uit te buiten), dan om zelf den meester te spelen?

5) vreemd; vgl. mnl. *het hevet*, *gevet mi vri*, het bevreemdt, het verwondert mij.

6) afl. van *tenen*, plagen? Kil.: Fland. irritare.

7) gedrag.

8) noodig is.

9) beproefd.

10) aan den dag brengen.

- Gij weet wel, ick ben al wat simpelachtich,
 Ick derf u de saeck nijet maken wimpelachtich¹⁾,
 Van lange popelinge²⁾ of groote weeninge,
 185 Maer hondert nobelen is al mijn meeninge;
 Dit seg ick noch oft mijn eerste begin waere.
 Maer hoort, Maria, datter een enckel min waere,
 Ick en naemse nijet, soo goet eerst als lest geseijt.
 Nu Maria, toont hijer u mildicheijt,
 190 Want ick betrou u int groot en cleene.
 Bij gans haenebecken³⁾, daer isser eene;
 Dije en is immers nijet te weerleggen⁴⁾?
 Maer daer een is, isser meer, plachmen te seggen,
 Aldus verwacht ick hijer goet bescheijt.
 195 Wat soo, Maria, stroijt als een meijt!
 Ick moet mij selven van wonder segenen⁵⁾.
 Gans engelen⁶⁾, het dunckt mij nobels regenen⁷⁾,
 Ick worde besaijt van boven tot onder.
 Sijet, sijet, wat ick hebbe.

HEIJMELIJCK

- Noijt meerder wonder!
 200 Ick en kenne nijet een hoij voor een stroo,⁸⁾
 Van grooten abuijse⁹⁾.

SIMPEL

Soo, Maria, soo!
 Nu blijckt immers, dat gij nijet en slaept:
 Het sneeut hijer nobels.

HEIJMELIJCK

Raept, duvel, raept!
 Aldus soo wert mijn hertgen lichtich.

1) = indic. *wimpelen*, inwikkelen; *maken - van*, inwikkelen in, omhullen met; vgl. nog. *onbewimpeld*.
 2) geprevel.
 3) een der talrijke 17de eeuwse basterdvloeken met *gans* (= Gods).
 4) ontwijfelbaar (door Maria geworpen).
 5) bekruisen.
 6) vgl. r. 191.
 7) zie Inl. xiv.
 8) ik kan niets meer onderscheiden, ben heelemaal in de war.
 9) verwarring.

SIMPEL

- 205 Tjan, ick hebber wel achtenvichtich¹⁾,
 Ick en quam noijt tot beteren spele.
 Stroijt meer, Maria, daer gebreeckter noch vele;
 Had ick een hondert, soo waert al claer.
 Sijet hoese snuven.²⁾

HEIJMELIJCK

- Sijet daer, sijet daer!
 210 Maria heeft haeren goeden rock 'an³⁾.

SIMPEL

- Dits tpajement nijet van Jan Stock 'man⁴⁾,
 Of van dese verboden hagemunte⁵⁾.
 Laet sijen, ick wil gaen doen begunte⁶⁾
 Van tellen, want men saijter nijet meer;
 215 En twee dats tsestich, dats den keer⁷⁾,
 En tijene en tijene en tijene noch
 Dats tnegentich, tjan, dats moeder soch⁸⁾.
 Hoe beginnense alreede te wegen.
 Ontbeijt⁹⁾, hoe veel isser hijer? Noch negen.
 220 Daer gebreeckter een, sou mij tgetal geschijen.
 Nu Maria, quijt u selven¹⁰⁾, laet sijen,
 Dewijl u vijngeren staen opt gladde¹¹⁾.

HEIJMELIJCK

Ontbeijt, ofser nijet meer en hadde,
 Soo en cost sijer u nijet meer geven.

- 1) achtenvijftig (als mnl. en nog vla.).
- 2) = *snuwen* (mnl.), sneeuwen.
- 3) is in een goed humeur.
- 4) toesp. op een of andere klucht? Of: *stockman* = mnl. *stocker*, gerechtsdienaar, beul? vgl. Vla. *stokmanshaver*, slagen (De Bo, 959). In dat geval zou de bet. zijn: dit is een betere betaling dan een pak slaag.
- 5) valsche munt.
- 6) begin.
- 7) het einde? Of: de tweede helft?
- 8) dat is heerlijk.
- 9) eig. wacht, geef acht! hier nagenoeg tusschenwerpsel.
- 10) doe uw best.
- 11) aan 't glijden zijn.

SIMPEL

- 225 Wat heb ick al genuchten in mijn leven,
Dat mij dees nobelen nu gesaijt 'sijn.
Ick hebber negenentnegentich.

HEIJMELIJCK

Wilt dan gepaijt¹⁾ sijn.
Een meer of min weest verduldich²⁾.

SIMPEL

- Nu Maria, ick schat, gij blijft mij eenen schuldich,
230 Dije borg ick u en dat op u trouwe.
Gij sult mij wel betalen, vrouwe.
Wat soud ick om eens nobels wil alleene
Laten leggen alle dees nobelen reene?
Wat, neen ick, Maria ist mij wel gelooft³⁾,
235 Adijeu, ick heb hijer tnest⁴⁾ gerooft.

(binnen)

Pausa

CRIMPERT

Ou Simpel, Simpel, doet mij verclaerte⁵⁾,
Hoe staen de saken?

SIMPEL

Al blij gevaerte⁶⁾.
Noijt knecht en hadde beter geval.

CRIMPERT

Hebdij de hondert nobels?

- 1) tevreden.
- 2) berust er in (wanneer het niet het gewenschte aantal is).
- 3) aan Maria wil ik wel crediet geven; vgl. r. 249.
- 4) vgl. r. 63.
- 5) maak mij bekend.
- 6) avontuur.

SIMPEL

Neen, ick hebse nijet al,
240 Maer tgebreck is een sober sake.

CRIMPERT

Wat, gij seijt datter¹⁾ een enckel aen gebrake,
Dat gij al dander sout laten braden²⁾.

SIMPEL

Meester, ick wijert anders beraden,
Als sij soo schoon vijelen in mijn vuijst.
245 Ick telder negenentnegentich juijst.
Mijn hertgen gijnck open gelijck een roose,
Een meer of min docht ick nijet te boose.
Ick hijelt dat ick hadde. Wat baet gesorcht?
En den hondertsten heb ick Maria geborcht,
250 Op haer trouwe sal ick dije noch verbeijen³⁾.

CRIMPERT

Neen knape, twaer goet anders gescheijen⁴⁾.
Gij sijt een openbaer voorwaerd' breker.

SIMPEL

Wat meester, de nobels becoorden mij seker.
Hoe soud ick van sulcke vrijenden raken,
255 Dije alleens⁵⁾ gecleet sijn?

CRIMPERT

Nu, hoe sullen wijt maken?
Dije nobelen dije gij aldus kreecht,
Dije heeft u Maria nijet toe geweecht⁶⁾,

- 1) indien er.
- 2) in den steek laten.
- 3) verbeiden.
- 4) zoo komen we niet van elkaar af.
- 5) op dezelfde wijze.
- 6) toegewogen, toebeschikt.

Maer ick lach heijmelijck achter toutaer,
 En saijdese self int openbaer
 260 Om u te proeven.

SIMPEL

Daer en weet ick nijet of.
 Ick segge oock nijemant danck noch loff
 Dan Maria. Daer hebdi tbedijet.

CRIMPERT

Bijlo, ick saijdese.

SIMPEL

Ick seg, ken sach u nijet,
 Maer Maria, dije bemin 'ick.

CRIMPERT

265 Ick wil mijn nobels hebben, wats geschijet,
 Want ick saijdese.

SIMPEL

Ick seg, ken sach u nijet.

HEIJMELIJCK

Meester, daer en is geen mussche int rijet¹⁾,
 Gij clopt op de hage²⁾, dat versin 'ick.

CRIMPERT

Bijlo, ick saijdese.

1) er is van hem niets te halen.

2) ge doet vergeefsche moeite; afkorting wel van het Harreb. I, 264 vermeldde: *de een klopt op de haag, terwijl de ander de vogels vangt.*

SIMPEL

Ick seg, ken sach u nijet,
270 Maer Maria, dije bemin 'ick.

CRIMPERT

Van waer sijt gij?

SIMPEL

Uijt Seelant bin 'ick,
En mijn vader hijet Hanne¹⁾ Meeu.

CRIMPERT

Tmach seker wel sijn, gij weet wel, Seeu,
U schalcheijt houdij bedeckt, bekoffert²⁾.

HEIJMELIJCK

275 Meester denckt, dat gij de nobels hebt geoffert.
Hebt goet gelooft³⁾, daer leijt nijet an⁴⁾,
Gij meuchter wel tegen⁵⁾.

CRIMPERT

Hoort toch dese man.
Ick seg, geeft mij mijn nobels sonder dralen,
Of ick sal stracx de schout gaen halen.
280 Sal ick immer gramschap moeten temen⁶⁾?
Geeft mij mijn nobels.

SIMPEL

Gij sult nijet vernemen⁷⁾.
Van dese nobelen meuchdij wel swijgen.

1) spreekw. naam voor: sukkel, sul.

2) verholen.

3) moed.

4) het geeft niet(s).

5) gij zijt wel tegen hem opgewassen; hij zal u geen kwaad kunnen doen.

6) overgaan tot.

7) (terug)krijgen.

CRIMPERT

☞ Ick ga om den dijenaer.

SIMPEL

Soo gaen wij dan vijgen¹⁾.
Dees nobels sijn ons goet gehantschap²⁾.

HEIJMELIJCK

285 En wij draven in een ander lantschap;
Wij begeeren geen boijen³⁾ aen ons beenen.
Best maken wij ons deur.

SIMPEL

Dat is oock mijn meenen.
Laet ons op een corte⁴⁾ vertrecken.

HEIJMELIJCK

Dus varensen, dije met Simpel Schalck gecken
290 En met Heijmelijck Loos, als wij,
Hoe thabijt somtijts onnoseler sij,
Tfenijn leijt altoos bedeckt in den staert⁵⁾,
En menigen Crimpert ist wel waert,
Al wort hij bestijert⁶⁾ in sommige tijden.
295 Uwen oorloff⁷⁾; wilt *met genuchten* lijden⁸⁾.

finis.

- 1) heenloopen.
- 2) gereedschap?
- 3) boeien (als mnl.).
- 4) spoedig.
- 5) in cauda venenum.
- 6) toegetakeld (als nog vla.).
- 7) vaarwel.
- 8) heengaan.

Dit volgende is naderhant van eenige lijfhebbers daer bij gemaect tot verlanginge des spels als ter materijen dijenende, ende is daer noch een personagije bij gevoecht, te weten DEN RECHTER, ende wort in gevoecht daer dit teecken staet ☞

CRIMPERT

Sal ickse dan met geweld moeten krijgen,
Soo sal ick toonen dattet mij is leet,
Dus seg ick, langtse mij hijer gereet,
Of ick sal u doen dagen voor tgerecht.

300 Daerom, nijet beter dan dat gijt mij oplecht¹⁾,
Off anders, knecht 'ick salt u verkeren.

SIMPEL

Ja, daegt mij vrijlijck voor de heeren,
Ick macher met eeren 'so wel als gij comen.
Mochtet mij gebeuren, dat sou mij vromen.

305 Dus ga ick nijet schromen 'voor u dreijgen of ban.

CRIMPERT

Ja seecker, sijdijsulcken schalcken man?
Wildijer nijet van²⁾ 'dat gij hebt gestolen?

SIMPEL

Meester, segt nijet te veel, bij gans kolen³⁾,
Laet dat verholen 'sonder verleggen⁴⁾.

310 Wat, ouden grijs, wildij mij sulcx aenseggen?
Dat ickt gestolen heb condij nijet waer 'maken.
Swijcht daer van, of ick sal u int haer 'raken;
Tsijn openbaer 'saken 'dat ickse heb gekregen,
En dat met bidden.

1) betaalt.

2) wil je er niet van weten?

3) vgl. r. 191.

4) zonder uitstel, on verwijld.

CRIMPERT

- Laet dat sijn verswegen,
315 Ick sal voor den rechter wel anders bewijsen.

SIMPEL

- Ick ben te vreen¹⁾; dat hij wijst moet ick prijsen.
Maer, ouwen saggelaer²⁾ 'mijn saeck is te claer³⁾;
Ick en ontsije nijet te comen daer.
Dat ick slechts waer 'wat beter inde cleeren,
320 Maer ick ben tongeschickt om te compareeren
Voor alde heeren 'dat stoot mij voor de beenen.
Wist ick ijemant, dije mij sijn mantel wou leenen,
Soo waer ick met eenen 'daer toe gestelt⁴⁾.

HEIJMELIJCK

(wat ter sij de staende)

- Ja, cost mijn maet soo de mantel krijgen tot het gelt,
325 Soo waer hij een helt 'daermen af sou spreken.
Ick weet, ten sal aen hem nijet gebreken,
Want sulcke treken 'heeft hij wel meer gepleecht.
Hij heeft gemaect, dat Crimpers buijdel is geleecht
Van hondert nobels min een, ja hij, in trouwen.

CRIMPERT

- 330 Daer hadt gijt nijet⁵⁾; hoe weet gij u te houwen!
Dats een goet verleg⁶⁾: ick derf soo ongeschickt
Nijet comen voor tgerecht. Ja, dat is wel gemickt!
Com quant, gaet nu, ksal u mijn mantel doen⁷⁾.
Meijndijt soo tontleggen⁸⁾? Hola, nijet soo coen!
335 Gij meent mij mal te broen⁹⁾ 'maer tsal u nijet baten.

SIMPEL

Wel, dat is goet, leent mij dan sonder laten¹⁰⁾
U mantel maer een uur, soo ben ick al claer¹¹⁾.

- 1) neem er genoeg mee.
- 2) zeur, zanik.
- 3) eerlijk.
- 4) geschikt, gereed.
- 5) dat hebt ge niet geraden.
- 6) (aanleiding tot) uitstel.
- 7) geven.
- 8) van u af te schuiven.
- 9) tot dwaze dingen te brengen.
- 10) nalaten.
- 11) geheel gereed.

CRIMPERT

Com, ick salse u langhen: hout daer, hout daer;
 Gaen wij sonder maer¹⁾ 'daer den rechter is geseten.

- 340 Ick wed, gij sult nu eer lange weten,
 Of u vermeten 'is geluckt na u sin.

SIMPEL

Tsal wel gelucken tot mijn gewin,
 Dan nijetemin 'ick sal tvonnis verwachten.

CRIMPERT

Tsal anders comen als gij meent, sou ick achten.

- 345 Dus sonder clachten 'gaen wij, tis tijt.

HEIJMELIJCK

(wat ter sijden staende)

Voorseker wort Crimpert de mantel oock quijt,
 Dat waer een spijt 'jaet, sonder lijegen.
 Mijn maet sal sijn best doen om hem te bedrijegen;
 Can hij hem soo ontvliegen²⁾ 'soo ist al voor wint.

CRIMPERT

- 350 Com Simpel, hijer ist datmen vergadert vint
 Den balliu met alde welgeboren mannen.
 Wij comen van pas: de vijerschaer is gespannen.
 Kwed u, gij hannen³⁾ 'gij sultet nu nijet ontleggen.
 Goeden dach, allegaer.

DEN RECHTER

Wel vrijent, wat wil dij seggen?

- 355 Hebdij te clagen? Segt vrij opentlijck uijt.

1) tegenwerping.
 2) ontsnappen.
 3) vgl. r. 272.

CRIMPERT

Ja ick, mijn heer, en dat over desen guijt,
Dije mijn gelt ontdragen heeft tegen mijn wille.

SIMPEL

Ontdragen? Tis nijet waer, dus swijcht vrij stille.
Maer tqum anders, dat ick raeckte aen tgelt.

CRIMPERT

360 Mijn heer, de saeck sal u van mij sijn vertelt
Soo sij gebeurt is, van eerst tot lesten.

RECHTER

Laet hooren dan, gij clager sonder questen¹⁾,
Op dat ten besten 'tvonnis mach sijn geent.

CRIMPERT

365 Onlangs quam ick, soo ick was gewent,
In mijn dorsvloer, daer dees twee gasten stonden,
En dorschten even seer. Sij gingen mij vermondend²⁾,
Dat sij gaern ontbonden 'waren van arbeit swaer.
Sij claechden beijde, dat Pover³⁾ trefte haer,
Dijes ick haer desen raet gaff even,
370 Datse Maria souden dijenen sonder sneven,
Dije soude haer geven 'gelt en goet genoeg.
En desen bloet dije gijnck met gevoech⁴⁾
Des morgens vroech 'ter kercken binnen,
En mejnde daer hondert nobels te winnen,
375 Dije hij van Maria met bidden docht te krijgen,
En ick gijnck achter toutaer duijcken en swijgen⁵⁾,
En wijerp dewijl⁶⁾ hij bat altemet een of twee
Van mijn nobels, dije ick had gewonnen mee

1) ondervraging.

2) vgl. V.T., 154.

3) personific. van de armoede; vgl. R. Visscher I, 148.

4) gevoeglijk.

5) vgl. r. 154.

6) onderwijl.

- Tot negenentnegentich, een min dan hondert.
 380 Daer gijng hij me deur, dijes was ick verwondert,
 Want hij had uijtgesondert 'ende geseijt¹⁾:
 Geeft mij Maria min dan hondert planteijt²⁾,
 Ick sal laten leggen al den heelen hoop.
 En boven dijen³⁾ teech⁴⁾ hij noch⁵⁾ op de loop,
 385 Dijes beclaech⁶⁾ ick hem als een eetbreker,
 Want dije nobels, dije hij was een wechsteker⁷⁾,
 Dije behooren mij seker 'en nijemant anders dije leeft.

RECHTER

- Wat segt gij, verweerder? Nu antwoord geeft.
 Ist soo gebeurt, of hoe? Wiltet ons bedijen⁸⁾,
 390 Op datmen ten lesten mach horen en sijen,
 Of gij, of u meester de waerheijt spreken.

SIMPEL

- De waerheijt hijer van is genoeg gebleken,
 Mits dat ick beter heb connen mercken,
 Want doen ick en mijn maet quamen ter kercken,
 395 Hebben wij daer ter perek⁹⁾ 'nijemant gesijen,
 Ist nijet waer, maet?

HEIJMELIJCK

Jaet, bij uwer trouwen.

SIMPEL

Doen viel ick op mijn knijen
 En heb mitsdijen 'vjerichlijck gebeden,
 Tot dat ten lesten uijt mildicheden
 Dees nobels van Maria mij zijn verleent.

- 1) uitdrukkelijk gezegd.
- 2) volop.
- 3) daarentegen.
- 4) = *tooch*, door verwarring met *tiën* ontstaan.
- 5) toch.
- 6) klaag aan.
- 7) verduisteraar: *dije hij was een -*, die hij verduisterde (een o.a. bij Everaert vaak voorkomende constructie).
- 8) samengetr. vorm van *bedieden*.
- 9) plaatse.

400 Daer ist bescheijt. Maer dat mijn meester meent,
 Dat hij mij met sulcke practijcken sal vervaren,
 Ick wilt u wel op een olijkruijs¹⁾ verclaren,
 Dat ick van hem noch sijn gelt nijet en weet.

RECHTER

Hijer af toordeelen is ons noch ongereet²⁾,
 405 Want eijsscher, gij hoort, u partije wil sweren,
 Dat gij opt gelt nijet hebt te pretenderen,
 Dus laet hooren, wat gij daer op seggen wilt.

CRIMPERT

Met sijn snappen hij mij nijet en stilt.
 Ick ben soo milt 'om een eet te doen
 410 Als hij is, daerom wilt wel bevroen
 Ende overleggen de sake te degen.
 Ick seg, tgelt dat hij inde kerck heeft gekregen,
 Heb ick self daer gestroijt tot sijn beproeven.
 Maer nu sije ick en gij de helft van twee boeven,
 415 Dus sonder toeven 'wil ickt hebben eer lanck.
 Sou hij mijn gelt houwen tegen mijnen danck,
 Soo word ick kranck 'van ongenuchten.

RECHTER

Hoort, gij verweerder, maect geen geruchten.
 Ist u meesters gelt, soo hij gaet verhalen,
 420 Soo gevet hem weder sonder dralen,
 Want hij u altemalen 'soot schijnt, verdooft³⁾.

SIMPEL

Tis nijet vreemt, mijn heer, dat gij hem gelooft,
 Want gij mij noch nijet al hebt hooren spreken.
 Mijn meester raest, theeft wel meer gebleken.

1) een met olie gezalfd kruis.
 2) eig.: niet ter beschikking.
 3) overbluft.

- 425 Tsijn al oude treken 'tis sijn eerste nijet;
 Hij sou wel meer seggen met slecht bedijet,
 Datmen¹⁾ hem lijet 'begaen als de gestoorde²⁾,
 Hij sou wel seggen, dat den mantel hem oock behoorde
 Wijje orboorde³⁾ 'sijn leven sulcken daet.

CRIMPERT

- 430 Wel ja, dije comt mij toe, dat gijit wel verstaet.
 Hoort doch dese praet 'noijt vremder stuck.
 Sou mij noch toecomen dit ongeluck?
 Dat gat mist gij⁴⁾, al condij wel quelen⁵⁾.

RECHTER

- Loop, begindij met de keij te spelen⁶⁾,
 435 Of comdij om den draeck met ons te steken?
 Dat salmen u verleeren in corte weken.
 Dus, fijnman, gaet deur en hout het gelt,
 Dat u Maria heeft ter hant gestelt,
 Wij wijsent u toe met gelijkken rade.

(Simpel Schalck en Heijmelijck Loos binnen)

CRIMPERT

- 440 O gij gewelders, moet ick lijden dees schade
 Van mijn gelt en mantel alle beijde?
 Loopt dan; dat u den koeckoeck⁷⁾ geleijde.
 Hijer met ick scheijde 'met treuren en suchten.
 Nu ick moet tegen mijn danck sijen vluchten,
 445 Dije schelmen, dije mijn gelt hebben in geweld.

(binnen)

Pausa

1) vgl. r. 241.

2) iem. die gek is.

3) verrichtte.

4) dat zult ge niet klaarspelen; gewoonl.: *dat gat boort ge niet*.

5) praten.

6) vgl. Ned. Wdb. VII, 2058: *in 't kei spelen*, dwaasheid bedrijven.

7) = de duivel; vgl. Van Moerk., Ned. Kluchtsp. II, 637.

Besluit**HEIJMELIJCK**

Heij, Simpel Schalck, nu sijn wij te velt,
Nu willen wij leven sonder sorgen.

SIMPEL

Van vreuchden alle mijn droefheijt smelt.

HEIJMELIJCK

Heij, Simpel Schalck, nu zijn wij te velt.

SIMPEL

450 Dit blijnckende gout, soo net getelt,
Dat doet mij vrolijck sijn avont en morgen.

HEIJMELIJCK

Heij, Simpel Schalck, nu zijn wij te velt,
Nu willen wij leven sonder sorgen.

SIMPEL

455 Dus om te vertrecken laet ons nijet borgen¹⁾,
Dees nobels sijn ons een goet gehantschap²⁾.

HEIJMELIJCK

Laet ons gaen draven in een ander lantschap.
Wij willen geen boijen aen onse beenen;
Best maken wij ons deur.

SIMPEL

Ja, dat is oock mijn meenen.
460 Dus laet ons van stondenaen vertrecken.

1) dralen.

2) vgl. r. 284.

HEIJMELIJCK

Dus varensen, die met Simpel Schalck gecken

Ende soo voorts, als boven geseijt is Int voorgaende¹⁾.

1) nl. r. 290 vlgg.

III

Een leerlijk taefel-spel van drie personen

te weten:

1. Patrija.
2. Respublica.
3. Lijbertas.

PATRIJA

Godt verleen u paijs, ghij hooge verheven 'hier.

RESPUBLICA

Sijn woort blijve u bij eewigh sonder endt.

LIJBERTAS

Sijnen geest verlichte u int leven 'fier.

PATRIJA

Godt verleen u paijs, ghij hooge verheven 'hier.

RESPUBLICA

- 5 Uwe vijanden moeten sijn verdreven 'schier¹⁾).

LIJBERTAS

In geluck onverandert moet zijn u regiment.

1) weldra.

PATRIJA

Godt verleen u paijs, ghij hooge verheven 'hier.

RESPUBLICA

Sijn woort blijve u bij eewigh sonder endt.

LIJBERTAS

Wel, wie sijt gij, die u dus herwaerts wendt?

- 10 Tschijnt u persoon ijert sonderlings wil adverteren¹⁾,
Want gij dunckt mij heel vreemt te zijn.

PATRIJA

Wilt u niet verwonderen van mijn aenschijn.

Out ben ick en nootsaecklijck, wilt dit contempleren²⁾

- 15 Int begin geschapen vanden Heer der Heeren,
Elck even gediensich, niemant ick versmae.

RESPUBLICA

Wel, hoe is uwen naem?

PATRIJA

Ick heete Patrija,
Off tVaderlant, anders soo geseijt.

LIJBERTAS

Dat sijt gij: de gene, die staet in ongenae

Vande hooge goddelijcke majesteijt.

- 20 Want niet dan distels en doornen men van u verbeijdt,
Waer toe meucht gij dan dienen?

1) onderrichten.

2) in aanmerking nemen.

PATRIJA

Hoort nader bescheijt.

Ick salt u seggen, geeft mij audientie:

Eerst verleen ick den mensch een sonderlinge conventie¹⁾,

Dat hij hem over mij mach uijtbreeden,

25 Voor doverval des waters geef ick assistentie,
Hooge stejle rotsen quaet om te betreden.

Oock geeff ick steen en hout tot huijsen en steden,

Daermen hem in beschermt voor krijch en geweld.

Van mij komt ijser en stael om wapenen te smeden;

30 Gout en silver om te munten gelt;

Tmetael datmen tot groote bussen²⁾ smelt;

En voorts tprincipael³⁾ sult gij noch hooren,

Als vlas en kennip⁴⁾, tsij u vertelt;

Druijven tot wijn en texcellente kooren,

35 Olij, vleesch, visch, dit meucht gij in mij spooren⁵⁾.

Somma, door mij komt alle overvloedicheijt.

Hoe kan hem dan ijemant op mij verstooren?

Want elck gebruijckt om niet mijn goedicheijt.

RESPUBLICA

Uijt u komt oock veelderhande onspoedicheijt⁶⁾,

40 Als vijperen⁷⁾, baseliskan⁸⁾, en sulck gebroetsel.

LIJBERTAS

Ja, wapenen en geschut en sulcke verwoedicheijt,

En tgout, dat de gierigen strekt tot geen voetsel.

PATRIJA

Voorwaer, dat geeff ick elck tot boetsel⁹⁾,

1) toestemming; wel verward met *concessie*.

2) kanonnen.

3) het belangrijkste.

4) hennep.

5) zoeken.

6) ramspoed.

7) adders.

8) een soort adders, vooral in N.-Afrika, die, volgens het volksgeloof, zelfs door hun adem of blik konden doden.

9) middel.

- 45 Om haer selven te helpen ter goeder intentie,
Oock in tijt van noot tot elcx defentie;
Maer die dese misbruijcken die doen groot quaet.

RESPUBLICA

Ick kant niet begrijpen.

LIJBERTAS

En tis mij te intricaet¹⁾.
Mij dunckt, sijn daet 'en schijnt niet waerachtich.

RESPUBLICA

- 50 Hij beroemt hem als een element krachtich,
Als taerdrijck machtich 'wie sout gelooven?

PATRIJA

- Voorwaer, gij slacht den dooven,
Die tal verkeert verstaen watmen prononceert,
Of tverstant moet in u sijn gefaeljeert²⁾.
Nu, ick sal voort seggen en int klaer ontdekken:
55 Nademael dat Godt hadde geordonneert,
Dat elck mensche zijn saet soude verwecken,
Soo heeft sich de menscheijt geplant tallen plecken.
Inde eerste werelt, doen de deucht was onbesneen³⁾,
Alle tgoet sachmen geheel daer toe strecken;
60 De menschen int minste malcander niet misdeen;
Nijdicheijt, eijgenbaet stonden subject de reen.
Maer naer dat bedroch door practijck⁴⁾ was geboren,
Soo sachmen stracx de getrouwicheijt vertreen,
Dies menichte der sonden hen oock lieten hooren,
65 Waer door liefde terstont ging verloren,
Door tgewelt die tal tot eijgen⁵⁾ bracht door tijrannij.

1) ingewikkeld.
2) tekortgeschoten.
3) onbeperkt.
4) vgl. Cr. O., 51.
5) lijfeigen(schap).

- Hierom donnoosele¹⁾ plaets mosten besporen²⁾,
 Tot versekertheit om tontgaen haer partij³⁾,
 Die allengs door goe wetten haer saeck soo brachten bij,
 70 Datse veel steden overal hebben kunnen fonderen;
 Hier namen sij tgebercht, daer de zee op een zij,
 Daer sachmense bosschen en rivieren passeren,
 Om soo tontwijcken tfortselijck⁴⁾ regeeren,
 En om te schouwen⁵⁾ sulcken slavernie en bant.
 75 Hier in liet ickse over mij multiplicceeren,
 Gevende haer voedsel veel en abundant.

LIJBERTAS

Dese reden soude ick verstaen bijkant⁶⁾,
 Maer ick twijffele noch aen veel saecken.

RESPUBLICA

- 80 Nu opent ons voort u materie elegant,
 Waer in gij den onnooselen oijt quaemt te baeten?

PATRIJA

- Soo wil icker onder vele weijnich aenvaten⁷⁾.
 Wat weer konde Leonidas den Lacedemonier bieden,
 En had hij niet gestreden door de enge straten
 Uijt Thermophilis, daer hij Xerxes dede vlieden?
 85 Themistocles victorie hadde noijt kunnen geschieden,
 En hadden de twee enge stroomen gedaen
 Als Arthemisis en Salamis⁸⁾ na Herodotis bedieden,
 Want de menicht der vijanden hadse anders omvaen⁹⁾.
 Hoe soude Fabius tegen Hannibal hebben kunnen slaen,
 90 Sonder tgebercht, wilt Lijvius en Josephum lesen.
 Niettemin al dese wil ick overslaen¹⁰⁾.
 En waeren de Hollanders oock niet in vreesen¹¹⁾,

- 1) onschuldigen.
- 2) trachten te vinden.
- 3) tegenpartij, vijand.
- 4) gewelddadig.
- 5) schuwen.
- 6) bijna.
- 7) ter hand nemen, behandelen.
- 8) zeeslagen bij Artemisium en Salamis (480 v. Chr.), Herod. VIII.
- 9) omsingeld.
- 10) ter zijde laten.
- 11) gevaren: vgl. V.T., 184.

Sonder dat mijn stroomen over tlant waeren geresen?

Want veel te swack voorwaer was haer armade¹⁾.

- 95 Dies ick als nootsakelijck moet sijn gepresen,
Om dat ick haer vrij maeckte door Godts genade,
Oock haer altijt noch bijstae vroeck en spade,
Om dat haer partij haer met onrecht wil krencken.

LIJBERTAS

U propoost²⁾ is goet, na ick kan dencken;

- 100 Ick haddet metten eersten soo wel niet overleijt,
Maer den mensch, die gij verleent vrijheijt,
Dese moeten tgebruijck metter hant beschermen.

RESPUBLICA

Dat bleeck binnen Romen, doen tdaer was ocharmen,
Door de vierige en vergifte spelonck,

- 105 Daer Marcus Curtius³⁾ om u te verlossen in spronck,
Een daet waerdich te wesen uijtgesondert⁴⁾).

PATRIJA

Noijt en seijde ick anders, sijt niet verwondert,

Dan dat ick den mensche nootsakelijck sij.

Ick mach wel sonder hem, maer hij niet sonder mij.

- 110 Daer om moet mij elck voorstaen, geeft mij credentie,
Wederstaende mijnen vijant off partij
Door kracht van wijsheijt en eloquentie.

Hierom Lacenas⁵⁾, wiens soon bleeff in slants defentie,
Hoorende van sijn doot, sprack sonder vreesen:

- 115 Daerom heb ick hem opgevoedt met diligentie,
Om dat hij voor tvaderlant ten besten soude wesen.

1) vloot.

2) uiteenzetting.

3) M. Curtius zou, 362 v. Chr., op het Forum te Rome in een kloof, waarschijnlijk door aardbeving ontstaan, gesprongen zijn, om, overeenkomstig het orakel, den toorn der goden te stillen, waarna de kloof ook inderdaad gesloten werd.

4) (afzonderlijk) vermeld.

5) lees: een *Lacaena*, een Spartaansche vrouw; vgl. Plutarchus, Moral. I, 298 (ed. 1868 Parijs):
Θάπτουσα τιζ τὸν υἱὸν, ὡς γὰρ ἄδιον εὐτελέει προσελθὸν αὐτῇ. Ἦ γύνοι τὰ τύχα, εἶπε.
Νῆ τῷ Σιώ τὰ χαλά γε, ἔφη. οὐ γὰρ αὐτῶν ἔνεχεν ἔτεχον, ἵνα ὑπὲρ τὰ Σπάρτα ἀποθάῃ, τοῦτό μοι συνέβη.

RESPUBLICA

Mij dunckt, gij sijt waert te zijn gepresen,
Dies thert is geresen 'waer dat ick ga.

PATRIJA

Hoe sijt gij genaemt?

RESPUBLICA

Ick heet Respublica,
120 Off anders geseijt het Gemeen Welvaeren,
Die oijt¹⁾ tegenstont, die u wilden beswaeren,
Dies ick oock bij dese heeren wesen moet.

LIJBERTAS

Respublica? Ja, soo blijft gij ongegroet²⁾.
Sij bleven bedrogen, die u oijt gelooffden.
125 O verwarde zeebaeren! o dier met veel hoofden!
Die, als Cicero seijt, weerstaet recht en Justitie.

RESPUBLICA

Neen, ick en ben niet van sulcken conditie,
Want sulcke vitie³⁾ 'ick noijt ging plegen.

PATRIJA

En waert gij den goeden Camillus⁴⁾ niet tegen,
130 Die in alle wegen 'u bescherming heeft gesocht?
Gelijck oock Scijpio, die gij vals bedocht⁵⁾
Uijt Roma hebt gebannen en versonnen⁶⁾;
Nochtans hadden sij veel vijanden verwonnen.
Cato Censorinus⁷⁾, tdient hier oock verspreijt,

1) altijd.

2) nl. door mij, dus: ik wil u niet groeten (als blijk van vijandelijke gezindheid; vgl. mnl. *sonder groete*).

3) misslag (lat. *Vitium*).

4) M. Furius Camillus, die, hoewel later nog herhaaldelijk dictator, ondanks zijn verdiensten (394v. Chr.) verbannen werd.

5) gezind.

6) verzonden.

7) lees: *Censorius*.

- 135 Hebt gij het Burgermeesterschap¹⁾ ontseijt,
Hoewel sijn Digniteit 'meer hadde verdient.

LIJBERTAS

- Paulus Aemilius²⁾, al was hij u vriend,
Een man waerdich te worden verheven,
Wat voordeel hebt gij hem daer voor gegeven,
140 Doen hij tot u proffijt brocht soo veel gelts getast,
Dat gij van alle u schulden waert ontlast³⁾?
En Lucius⁴⁾, die de stadt van Corinthen spolieerde,
Die u al den buijt gaff en selfs niet en begeerde,
Aen dien hebt gij doen blijcken een droevigh endt.

RESPUBLICA

- 145 Ick sie wel, mijn conditien sijn u heel onbekent;
Gij blameert mij als de onbescheijden⁵⁾.

LIJBERTAS

Wel, hoe soo?

RESPUBLICA

- Gemeen Welvaert, hoe kanmen schoonder bereijen?
Voor mij alle boosheijt int gemeen duijckt,
Door lustitia, als die wel wert gebruijckt,
150 Die ick fondere in alle quartieren,
Door oprechte overheijt en goede manieren,
Met goeden raet ongeveijnst, sonder practijck,
Waer door tgemeen floreert algelijck.
Mijn weldaet en waer niet wel om sommen⁶⁾.
155 Voor mijn beschermers stelde ick hooge colommen
Met verheven beelden, die remonstreerden⁷⁾
De eigenschap haers daets, als de gelaudeerde,

1) consulaat; maar Cato was consul in 195 v. Chr.

2) L. Aemilius Paulus (Macedonicus).

3) na den slag bij Pydna, 168 v. Chr. tegen den Macedonischen koning Perseus.

4) L. Mummius (Achaïcus), 146 v. Chr.

5) onverstandige; *als de* -, onverstandiglijk (vgl. mnl.).

6) opnoemen.

7) vertoonden.

- Die als helden over mijn vijanden kregen victorie;
 Voorts in koperen tafelen geschreven tot eewige memorie,
 160 Waer van Callimachus en Aphidius¹⁾ onversaecht
 Met Melthiades tleven hebben gewaecht.
 Wat dunckt u, en ist haer niet wel vergouwen²⁾)?

LIJBERTAS

- Ick en kan dat voor geen vergeldinge houwen.
 Gij prijst haer, als gij deet Tijberius Grachus³⁾ groot,
 165 Die gij eerdet, en hebt beijde sijn sonen gedoot;
 Alsulcken eere soude ick wel mogen derven.

PATRIJA

Hoe veel hebt gijder in u oploopen doen sterven,
 Die van u eijschten eenich juweel off gelt
 Ten behoeve van tvaderlant door noot gequelt?

RESPUBLICA

- 170 Ontbeijt⁴⁾, en weest dus doch niet ontstelt,
 En ondersoect u selfs off gij oock sijt sorchvuldich,
 Want elck is van rechts wegen in dit leven schuldich,
 Dat hij door verdienst twelvaeren soo sal drijven,
 Dat het onbeschadicht op sijn nakomers mach blijven
 175 Met trou en vromicheijt, tot eendracht streckende,
 Niet door seditie oproer verweckende,
 Maer in alle gerustheijt den vrede te meenen,
 Gelijck Callistratus⁵⁾ gebannen uijt Athenen,
 En Rutilius⁶⁾ uijt Romen: nochtans onverdiend,
 180 Niet willende dese om vijant off vrient

- 1) lees: Callimachus Aphidnaeus (= uit Aphidnae); deze nam deel aan den slag bij Marathon(490 v. Chr.), dien Miltiades won.
- 2) vergolden; vgl. *gegouwen* (Bredero, Kl. v.d. Koe, 550).
- 3) Tib. Sempronius Gracchus, vader van de bekende Gracchi, consul in 177 en 163 v. Chr.
- 4) wacht!
- 5) beroemd Atheensch redenaar, ook als strateeg bekend (377 en 373 v. Chr.), later na oneenigheid met sijn medeburgers verbannen.
- 6) P. Rutilius Rufus, om sijn streng beheer der provincie Asia door de pachters aangeklaagd, en verbannen (92 v. Chr.).

Haer vaderlant beschaden door twistige erreuren,
Maer hadden liever haer ballingschap te betreuren,
Dan trepublijcq te brengen inde minste miserie.

PATRIJA

Nu, vervolght doch voort u goede materie,
185 Twaer quaet, dat de selve bleeff verstomt.

RESPUBLICA

Daermen mij bemint, alle ding ten besten komt.
Dan ick beken, men moet mij wel regeeren,
Niet te strange, maer sachtelijck gouverneeren,
Volgende Platoos leere 'in dees twee dingen:
190 Eerst dat sij tgemeen gelt bewaren sonderlingen¹⁾,
Al soude haer eijgen goet daerom verharen²⁾,
Voort tweede moeten sij het een deel soo bewaeren,
Dat het ander deel daer door niet wert verquist,
Want hier om was oijt³⁾ den meesten twist,
195 Soomen tot Roma en Athenen heeft bespoort.
Voort dat elck regent na Lucius Piso⁴⁾ hoort,
Die trepublijcque met een wet heeft gerieft,
Reeckeninge te eijschen alst haer belieft
Vande gene die de gemeene penningen handelen,
200 Om soo tondersoecken off sij rechtvaardigh wandelen.
Daermen sulcx onderhout salt aen mij niet ontbreken.

LIJBERTAS

Noch en hoor ick u van geen geven spreken,
Gelijck men hoort, dat het Patrija doet.

RESPUBLICA

Hoort toe, ick salt u voort maken vroet⁵⁾:

1) afzonderlijk.

2) verdwijnen.

3) vanouds.

4) L. Calpurnius Piso (Frugi), consul in 133 v. Chr., bekend om zijn instellen van een *quaestio perpetua de repetundis* (*lex Calpurnia*) tijdens zijn volkstribunaat (149 v. Chr.).

5) uitleggen.

- 205 En presenteerē wij niet onse lichamen,
Eerst inden veltslach bij Marathon bij namen,
Soo dat de Persianen meenden wij waeren ontsinnich¹⁾?
In Thermophilis waren wij ons oock onderwinnich²⁾
Met Leonidas te laten tleven.
- 210 Gedenckt oock, wat Lucius³⁾ heeft bedreven,
Als hij seijde: elck geve na sijn vermogen;
Waer in hij hem een voorganger ging togen⁴⁾,
Met meer andere machtige en rijcke.
Daer gaven wij soo veel, noijt diergelijcke,
- 215 Datment seer qualijcken konde opschrijven.
Hoewel Patria de stroomen dede drijven
Over Hollant door storm en tempeest,
Wat waer dat in hem selven geweest
Sonder trepublijc der Hollanders en Seeuwen,
- 220 Die den vijant verdreven vechtende als leeuwen,
Boven alle gifte en contributie beperelt⁵⁾?
Sulcx dat mijn giften sijn bekend de heele werelt.
Denckt bij u selven, ben ick niet nootsaecklijck?

PATRIJA

Ick beken, dat waer is.

RESPUBLICA

- Maer gij, die dus gemaecklijck⁶⁾
225 Sijt gekleet, wie sijt gij, die mij vlus soo hart was?

LIJBERTAS

Ick ben geheeten van outs Lijbertas,
Off anders vrijheijt, dies mij ontfanght,
Daer veel menschen oijt na hebben verlanght,
Die ick noijt en wilde ter hant staen⁷⁾.

- 1) ontzind.
- 2) = indic.: *onderwonden wij ons*, namen wij het op ons.
- 3) vgl. r. 196.
- 4) toonen
- 5) toegerust (met voortreffelijke eigenschappen).
- 6) keurig.
- 7) helpen.

PATRIJA

- 230 Geen meerder quaet kan over een lant gaen,
 Dan daer de vrijheijt heel wert verworven.
 De vrijheijt heeft het doch overal bedorven,
 Want hoewel de Gallen, Hunnen en Epiroten
 En meer andere Roomen hebben bestoten¹⁾,
- 235 Noijt konden sij haer krencken, een groot wonder.
 Maer door haer eijgen vrijheijt is sij gekomen tonder.
 Dus gaet het qualijck, daer gij hout de statie²⁾.

RESPUBLICA

- Trogus Pompeus³⁾ seijt, dat eens de natie
 Van Bactra werde geschoncken de vrijheijt
- 240 Vande Romeijnen, maer hebben de selve ontseijt⁴⁾,
 Seggen: tis beter, dat wij in uwen dienst volherden
 Dan vrij sijn, en daer na dobbel slaven werden.
 Want geen meerder quaet dan daert al vrij 'is.

LIJBERTAS

- Mij dunckt, dat elck van u mijn partij 'is,
 245 Nochtans sietmen elck vlijtich na mij loopen.
 Hoord ick Patria flus in sijn reden niet nopen⁵⁾,
 Dat hij verleende bosschen, bergen en rivieren,
 Hier enge kluijsen, daer donckere duwieren⁶⁾,
 Om dat elck int sijne de vrijheijt sou behouwen,
- 250 En met lijff en goet die beschermen souwen,
 Soo lange sij daer in constant 'bleven?

PATRIJA

Dat seg ick niet, om dat elck sou sonder bant 'leven,
 Maer om dat elck tsijn sou besitten binnen en buijten,

1) bestoekt.

2) regeert; vgl. Everaert XIII, 538.

3) Pompeius Trogus, van Gallische afkomst, tijdgenoot van Livius, schreef een groot historisch werk, *Historiae Philippicae*, in 44 boeken.

4) geweigerd.

5) bespreken.

6) spelonken.

255 In alle gehoorsaemheijt onder sulcke statuijten,
Als wijsen raet sou ordonneren voor trepublijck.

RESPUBLICA

Heeft vrijheijt niet geschent tLacedemonsche rijck,
Twelck goet was, eer daer de giericheijt regeerde?
Maer soo haest tgemeen tot propria¹⁾ begeerde,
260 En doude politie²⁾ quam tot infractie³⁾,
Soo volchde terstont tquaet nieu met exactie⁴⁾,
Dies hem elck een met rijckdom ging omgorden⁵⁾,
Waer door sulck⁶⁾ rijcke stracx barbaris⁷⁾ is geworden,
En dat al door vrijheijt, die daer had tregiment.

PATRIJA

265 Door de vrijheijt was Augustus soo geschent,
Dat hij Ovidius in Ponto heeft versonnen⁸⁾;
Oock Sulla was van u mede soo verwonnen,
Dat hij Arminium⁹⁾ uijtbande bloot;
En Domitius Nero heeft Senecam gedoot;
Marius Sisiphum Sereniam¹⁰⁾ verjaechde.

RESPUBLICA

270 Julius Caesar trijck oock grootlijcs plaechde,
Maeckte hem selfs keijser sonder wille des raets,
Waer door binnen Roomen quam soo veel quaets,
Dat deendracht des rijcx om laechis getogen,
275 Doude vrede vernielt, de twaelf tafelen gescheurt,
De welsprekende Cijcero heeftet oock betreurt.
Dit quam al door u met groot verkleijnen¹¹⁾.

1) eigendom.

2) bestuursinrichting.

3) verbreking.

4) afpersing.

5) toerusten.

6) menig; vgl. V.T., 315.

7) lees: *barbarisch?* (= barbaarsch).

8) vgl. r. 132.

9) lees: *Marium?* Marius is in 88 v. Chr. door Sulla verbannen. Misschien heeft de naam van zijn vaderstad *Arpinum* hier op een of andere wijze invloed gehad; want r. 269 wordt de juiste naam gebruikt.

10) ?

11) minachting (voor de rechten der burgers).

PATRIJA

Door u Sijlla. vergoot tbloet der Romeijnen,
 Dat mer door ging van deen poort tot dander;
 Door de vrijheijt volcht de boosheijt malcander¹⁾.

280 Gij sijt te schouwen²⁾ als het meeste verdriet.

LIJBERTAS

Neen, ick en ben sulcke onbetoomde vrijheijt niet,
 Die gemeenlijck spruijt uijt onbeleefde daet,
 Waer uijt dat dan rijsen tweedracht en haet,
 En soo allenskens twist met ongemake³⁾,

285 Waer van gij republica sijt doorsake.

RESPUBLICA

Uijt de vrijheijt en quam noijt veel profijts,
 Maer wel tijrannij om trepublijc te verkorten,
 Want de gene daer gij u bloet voor sout storten,
 Diens bloet stort gij sells als een verwurger.

PATRIJA

290 Men behoeft geen burger, die meer behoeft als een burger,
 Nochtans overtreet gij al met groot onrusten.

LIJBERTAS

Niemant is vrij, die daer dient sijn eijgen lusten,
 Noch geen rijcke en sal nimmermeer bedien⁴⁾,
 Die over haer selven niet en konnen gebien.

295 Wie mij ontfangt, heeft een kostelijcke gave,
 Off anders blijft gij des boosheijts slave,
 Soo in vele daden oijt is bevonden.

Maer, Republica, hoord ick u niet vermonden⁵⁾,

1) volgt de eene boosheid op de andere.

2) vgl. r. 74.

3) schade.

4) gedijen.

5) vgl. V.T., 154.

- Hoe gij u leven met Melthiades hebt geavontuijrt?
 300 Waer door Callimachus en Aphideus¹⁾ ongetruijrt²⁾
 Opgerecht sijn, soo gij segt, veel calommen³⁾,
 Wast niet om datmense vrije Atheniensers sou nommen⁴⁾?
 Voorts de heerlijkke daet van Leonides,
 Oock den grooten sloopstrijt van Themistocles,
 305 Doen hij wijff en kint inde schepen dede vluchten,
 Was niet al om mij haer roepen en suchten?
 Men most mij eerst door veel bloets verwerven.

RESPUBLICA

Tis waer: Liever willen wij altsamen sterven,
 Dan wij sulcke vrijheijt wilden abandonneren.

LIJBERTAS

- 310 Ick hoor wel, wij sullen noch accorderen.
 Maer laet mij eerst een weijnich seggen,
 En van veel tijrannen maer een uijtleggen,
 Als van Periander⁵⁾, die veel edel kinderen deed ontmannen,
 En sijn sone dede hij uijt Corinten bannen,
 315 Liet daerenboven verbiedende weten,
 Dat niemant hem en gawe drincken noch eten.
 Oock hadde hij sijn eijgen wijff doen dooden;
 Heeft oock al de vrouwen van Corinten ontboden
 Al haer kleeren uijt te trecken thaerder schanden,
 320 Die hij terstont opentlijck dede verbranden,
 En hondert andere, soomen bij Plutarchum⁶⁾ mach lesen.
 Ick laet oock de seven Siciliaensche⁷⁾ in haer wesen.

1) vgl. r. 160.

2) zonder (om hen) te treuren? Of meer een rijmlap?

3) = *colommen*; vgl. r. 155.

4) noemen.

5) tiran van Corinthe (627-586/5 v. Chr.), omtrent wiens regeering allerlei overleveringen bestaan.

6) Plutarchus (Moral. II, 1351) zinspeelt terloops op het verbranden der vrouwenkleeren en vermeldt verder (ib. 1047/8) alleen het verhaal der - voorgenomen - ontmanning en dat van Sosicles (r. 323 vlgg.), met verwijzing naar Herodotus, die ook alle andere meedeelt (zie ald. III, 48 vlgg.; V, 92/3).

7) nl. tirannen.

- Maer hoort, wat Sosicles der Corintier ambassaet
 Orreerde inden vollen Lacedemonischen raet,
 325 Want sij Periander weder wilden insetten,
 En als sij met goeden raet daer op gingen letten,
 Soo sprack Sosicles: Wilt gij ons weer tijranniseren,
 Soo geeft u selven eerst ondert streng begeeren
 Van een tijran en wilt sulcx verdragen leeren;
 330 Welcke reden die vanden raet soo overleijden,
 Dat sij Periander trijck en alle hulp ontseijden.
 Och waer int vaderlant elck soo gesint met mij!

PATRIJA

Ick weet u conditie van herten blij;
 Van veel wert gij begeert, maer van weinich onderhouwen.

RESPUBLICA

- 335 Geen vijant, hoe groot, mach eenich lant benouwen,
 Daer niet en wert gebuyckct dongetoomde vrijheijt.

PATRIJA

- Hierom Plato tot die van Athenen vrij seijt,
 Dat men meer wijsheijt heeft van doen
 Om de vrijheijt te bewaeren avont en noen,
 340 Dan sterckheijt en macht om haer te verkrijgen.

LIJBERTAS

- Ontbeijt¹⁾, en wilt noch een weijnich swijgen,
 En met voordacht wilt op mijn reden letten.
 Ick vrijheijt ben oock onder de wetten,
 Soo Cicero tot die van Roomen dat spelt:²⁾
 345 Hoewel gij vrij en ander luijden heer sijt gestelt,
 Nochtans moet gij de vrijheijt in stilheijt gehoorsamen.

1) vgl. r. 170.

2) uitlegt.

- Hier vooren heb ick geseijt, wat de vrije betamen¹⁾,
 En wat tijrannie is, kondij daer uijt wel letten²⁾.
 Dus heb ick vrijheijt oock mijn vrije wetten,
 350 Want waer geen wet is, daer is oock geen heer,
 Daer en is oock geen Godt noch godlijcke leer,
 Daerom moetmen mij houden in groote reverentie,
 Onvermindert³⁾ Godt, trecht, en de conscientie,
 Maer weijnighe zijnder dese boosheijt afgestorven,
 355 Mits⁴⁾ quade wille, diet al heeft bedorven.
 Hier mede overslaende⁵⁾ alle oude geschiedenissen,
 Hoort Patria, was flus niet uw bediedenisse,
 Hoe Godt zijn waterstroomen wijt uijt spreijde?
 O gij Republica, wast oock niet dat gij zeijde
 360 Vande vroomheijt der Zeeuwen en Hollander?
 Hoe kloeckelijck dat bij stont deen den ander,
 En alsoo den vijant uijt haer erf verjaegden,
 Wast niet al om mij dattet haer behaeghde,
 Dat zij lijff en leven daer omme lieten?
 365 Zonder dat zij haer noch laten verdrieten,
 Maer totten lesten mij noch sullen beschermen:
 Niet datse heel vrij als onbetemden willen swermen,
 Maer thaere vrijelijck besitten, na vrijheijts aert,
 Om tgeen haere voorouders hebben gespaert
 370 Haer kinderen naer te laten ongemolesteert⁶⁾.
 Dese vrijheijt wert hier door mij gefigureert⁷⁾:
 Die anders van mij spreeckt, ick segge daer toe neen.

RESPUBLICA

Ick lij⁸⁾, dat het waer is.

PATRIJA

Wij behooren alle drie bij een,
 Ondancks haer, die voor ons fenijn bereiken.

- 1) = betaamt; vgl. Ned. Wdb. II, 2204?
- 2) opmerken.
- 3) daargelaten.
- 4) door.
- 5) vgl. r. 91.
- 6) ongerept.
- 7) zinnebeeldig voorgesteld.
- 8) beken.

LIJBERTAS

375 Voorseker, uijt dit lant vrij niet en scheijen,
Want door goet recht zijn wij hier geplant.

RESPUBLICA

De getrouwe herten hebben ons gebracht int lant,
Door dautoriteit van overheijt en magistraten.

PATRIJA

380 En bijzonder door u hoocheijt uijtermaten,
Die voor ons hebt gedaen zoo menigen tocht.

LIJBERTAS

Ghij hebt mij oock tot mijn oude fleur gebrocht,
De tijrannie verjaeght vol van blamatie.

RESPUBLICA

Dies nu ophouden alle confiscatiën,
Met al tmoorden door der Inquisiteuren raet.

PATRIJA

385 Wij zijn bevrijt van menich ellendich quaet,
Dies wij u prijsen met alder¹⁾ vromen.

RESPUBLICA

Wel, segt mij, waerom zijt ghij hier gecomen,
Bij dees edele heeren hoogh geacht?

PATRIJA

390 Ick hebbe een letter mede gebracht
Voor dese heeren seer edel van geeste.

1) alle.

RESPUBLICA

Met een letter kome ick oock ter feeste,
Die ick dese heeren begeere te schencken.

LIJBERTAS

En tmijn is oock een letter, na ick kan dencken,
Siet daer, noijt vremder sake bedreven.

PATRIJA

395 Wel nu, laetse ons dese heeren geven,
En siet watse spellen, tis mijn begeer.

RESPUBLICA

Wat spellen sij?

LIJBERTAS

Sij spellen: E.E.R.,
Aen elcke zijde, hoe dattet staet.

PATRIJA

400 Mijn dunckt, dit woort is Retrograed¹⁾,
Te recht hoort haer eere in aboundantie,
Want het waert zijn haer elegantien,
Door tvolbrengen van haer hooge offitien.

LIJBERTAS

405 Die van Corinten schoncken sonder petitie
Alexander voor deze haer Burger-recht,
Hoewel them scheen te wesen een daet seer slecht²⁾,

1) men kan het - als ere gespeld (vgl. r. 426) - ook van achteren naar voren lezen.

2) onbeduidend.

Maer als zij seijden tselve niemant thebben geschoncken
 Dan Hercules en hem, soo dede tontfoncken
 Zijn hert in vreuchden heel boven schreven¹⁾.

410 Noch meerder eer wert u van ons gegeven,
 Want, edele heere, ghij sulcx waerdich zijt.

LIJBERTAS²⁾

Die, als Augustus, in u doen volhaerdich zijt,
 Die Furnium schonck zijnen gecondemneerden vader,
 Waer deur hij tleven behielt, als drucx ontlader³⁾;

415 Dies Furnius sprack: keijser, ick blijf gebreeckelijck,
 Want deer, die ick u wensch is onuijtspreeckelijck;
 Wat gifte ick u gaef, zij is wel te kleijne⁴⁾.
 Zulcke eere wenschen wij u int gemeijne,
 Voor de weldaden bij u aen ons betoont.

PATRIJA

420 Al wiert Marius⁵⁾ Agrippa met deerenCroon gecroont,
 Zijn eere was bij deze eer niet te gelijcken.

LIJBERTAS

Soo en doet die oock van Decius⁶⁾.

RESPUBLICA

Regulus⁷⁾ moet wijcken,
 Met al die drepublijcke 'van Romen oijt voorstonden.

1) mv.; vgl. Mnl. Wdb. VII, 755.

2) lees: *Respublica*.

3) verlosser; vgl. Gentsche Spelen v. Sinne, 33: dezen gheest is altyts sdrucs ontladere.

4) Seneca, De Beneficiis II, 25.

5) lees: *Marcus*. M. Vipsanius Agrippa ontving voor zijn diensten aan Octavianus de *corona rostrata* of *navalis*.

6) P. Decius Mus, redde, 343 v. Chr., het Rom. leger uit de insluiting der Samnieten, waarvoor hij een rijke belooning en hooge eerbewijzen ontving.

7) M. Atilius Regulus, 255 v. Chr. door de Carthagers gevangen genomen en volgens de overlevering, op gruwzame wijze door hen ter dood gebracht, na te Rome den vrede met hen ontraden te hebben.

LIJBERTAS

Epaminondas¹⁾ moet stilstaen.

RESPUBLICA

425 Ja Homerus vermonden,
Die Achillem prijs jonde 'boven Hectors vroomheijt,
Diomedes en Ajax...

RESPUBLICA²⁾

Dit als in droom leijt³⁾;
Deze Ere de bloom⁴⁾ heijt 'boven alle Griekse daden.

PATRIJA

Aristoteles en Socrates

LIJBERTAS

Hoe wijs van raden,
Uwe Ed. genade 'gaetse veer te boven.

RESPUBLICA

Ja, zijn voorsienicheijt

LIJBERTAS

430 Moet men meer als dUijsses loven,
Zoo dat beproeft hebben haer vijanden.

RESPUBLICA

Sij zijn als den tweeden Josua,

1) aanvoerder der Thebanen in hun overwinningen bij Leuctra en Mantinea (371 en 362 v. Chr.).

2) lees: *Lijbertas*.

3) dit beteekent niets; vgl. mnl. *dats droom*.

4) roem.

LIJBERTAS

Die de beloofde landen
Nam uijt de handen 'der Cananeen.

RESPUBLICA

Sij zijn als den tweeden Sampson.

LIJBERTAS

Dies wij spelende tot haer treen
Als de maeghden deen 'in Davidts dagen.

RESPUBLICA

435 Als hij binnen Jerusalem quam en had verslagen
Goliath, die quam plagen 'de Israelijten.

PATRIJA

Wat eere men dees dede is niet waert twee mijten¹⁾.

LIJBERTAS

Al sout ijemant spijten 'tegen deer, die wij toonen.

PATRIJA

440 Want dit geschiede door particuliere personen,
Maer die wij met eer loonen 'is al verder bekant.

LIJBERTAS

Als door de Vrijheijt selfs

PATRIJA

En door het Vaderlant.
Geen gift soo groot om bij dees gift te gelijcken,

1) niets hoegenaamd; vgl. Cr. O., 104.

RESPUBLICA

Noch te compareren, want ick respublijcque,

Als autentijcke¹⁾ 'met dander u geve eere.

445 Hier mede uwen oorlof, vermogende heere,

Neemt in danck ons onkonstich verclaeren²⁾,

U vroomheijt heeft het verdient telcken keere.

Hier mede uwen oorlof, vermogende heere.

Wij wenschen dat deere 'daglijcx in u vermeere,

450 Tot uwen grooten lof en tvaderlants welvaren.

Hier mede uwen oorlof, vermogende heere,

Neemt in danck ons onkonstich verclaren,

Wilt dees eer *met genuchten* eewich bewaeren.

Godt kent thert.

finis.

1) vermaard.

2) verhaal.

IV

Een batement van vier personagien

te weten:

1. Meester Hoon, een quacksalver.
2. Sijn Wijff.
3. Lippen Slechthoof, een boer.
4. Beele, een boerinne.

MEESTER HOON ¹⁾

- Wel an, wel an, om goede avontuere
 Seer lange te gaen valt mij te suere,
 Ick ben op dees uere 'aende marct geraeckt.
 Gisteravond heb ick wat lang gewaeckt,
 5 En goede cijere gemaect 'met mijnen weert,
 Soo dat den bucht²⁾ bijna al is verteert.
 Mijn hoofd dat sweert 'noch heel vanden drancke.
 Dus om tontfangen stuijver off blancke³⁾,
 Aen taefel of bancke 'met herten koene,
 10 Begin ick mijn coopmanschap voor te doene,
 Of ick voor noene 'mijn gelach weer wonne.
 Tis noch vroeck, sije ick wel aen de sonne.
 Hijer staet een tonne 'recht na mijn gevoech,
 En nu dit bert,⁴⁾ dats al tafels genoeg,
 15 Dus mach mijn maersse⁵⁾ mijn sitten wesen.
 Hoe sal ick dees boeren nu gaen belesen,
 Met mijn substantije hooch gepresen,
 Dije can genesen 'allerleij gebreken:

1) symbol.: bedrieger; vgl. r. 341; 481: *hoonaert*.

2) het geld.

3) $\frac{3}{4}$ stuiver of 6 duiten; *stuijver off* -, een vaak voorkomende verbinding.

4) plank (als nog vla.).

5) mars.

- 20 Hooftsweer, tantsweer of quetsueren gesteken¹⁾;
 Gaet in daptteecken 'en laetet waerderen.
 Daer heb ick een olije dije can cureren
 Allerhande seeren 'hoe datse zijn,
 Al waert de beste meester of surgijn²⁾,
 Ick wilse genesen metten gange³⁾.
- 25 Ontbeijt⁴⁾, mijn joncfrou beijt harde lange,
 Sij sou mij oock wat helpen stuijten⁵⁾ en blaesen,
 Maer den dranck sal haer oock int lijf leggen raesen.
 Ons beijden sou wel dijenen een goet suiipen⁶⁾.
 Quaem hijer nu een goeden slechten⁷⁾ duijpen⁸⁾,
- 30 Dije mij hantgifte⁹⁾, al waert maer eenen grooten,
 Ick sal hem woorden genoeg inde hant stooten,
 Dije hoorens waert sijn, waermense vermaende¹⁰⁾.
 God wouts¹¹⁾, mijn wijff comt ommers ginder gaende,

(sijn wijff comt uijt)

- 35 Nu rustich¹²⁾ staende 'boet¹³⁾ sij mijnen druck.
 Weest wellecom, wijff.

TWIJFF

Her¹⁴⁾, een goet geluck
 Wensch ick der gemeijnte hijer over al,
 Dije ons met silver en gout hantgiften sal.

MEESTER

- 40 In dit dal 'breng ick hijer een preservatijff¹⁵⁾,
 Dat seer oorboorlijck is voor man en wijff;
 Al haddense int lijff 'veel quade humeuren¹⁶⁾,
 Ick salse verdrijven sonder eenich betreuren¹⁷⁾,
 Geseijt als veuren 'hijer ten termijne¹⁸⁾.
 Gij meucht mij oock laten sijen u urijne,
 Ten is geen pijn¹⁹⁾ 'leugens te lijegen;

- 1) steekwonden.
- 2) chirurgijn.
- 3) spoedig.
- 4) vgl. Cr. O., 219.
- 5) pochen, opsnijden; vgl. A. Bijns, 342: Want sij den quacsalven, die altijt stuyten, slachten; *blaesen* heeft hier dezelfde bet.
- 6) vloeibare spijs.
- 7) eenvoudige.
- 8) sukkel.
- 9) vanmorgen het eerste geld gaf.
- 10) sprak (als mnl.).
- 11) waarlijk, waarachtig; uit *God woude des!* God bestiere het!
- 12) flink.
- 13) geneest, vgl. V.T., 63.
- 14) hierheen.
- 15) hier wel: geneesmiddel.
- 16) vochten; in deze (eerste) bet. vaak met *quade* verbonden.
- 17) pijn.
- 18) nu.
- 19) moeite.

45 Ick en begeere nijemant te bedrijegen,
 Dan al de werelt¹⁾ dije wilt mij wel loonen,
 Oorconde noch van sommige persoonen
 Dije al genesen sijn bijder Gods gratije.

TWIJFF

50 Meester Hoon, mij dunckt ons presentatije²⁾,
 Dije wij voor hebben, is al een slecht sermoen.
 Wij mogen wel ongehantgift op gaen doen³⁾.
 Hijer comt duijpen noch loen⁴⁾ 'tot onsen gerijeve.
 Ghij most meer queesten⁵⁾ uijt uwen brijeve⁶⁾,
 Tvolck tsijnen belijeve 'dije u eertijts hoorden.

MEESTER

55 Isser nijemant, tsij van Suijden off Noorden,
 Dije gebreckelijck is vant water gele⁷⁾,
 Daer heb ick een cruijt, oock voor een quade kele,
 Gelijck een mele 'ist gepulveriseert.
 Tis voor tlanck evele⁸⁾ oock geordonneert,
 60 En tverdestrueert 'alle quade hoesten.
 Sijet, hijer heb ick een cruijt tegen tverroesten
 Van ijemants gelde, tcomt mij alleens⁹⁾.
 Noch heb ick hijer sulcken salve, ick meens,
 Dat noijt in dees plaetse desgelijcx en quam.
 65 Sij is medecijnale voor krepel en lam,
 Voor heijmelijck gebreck van mans en vrouwen.
 Oock dije haer water nijet en connen houwen
 Gelijck sij souwen¹⁰⁾ 'mocht ickt hijer vertellen,
 Int secrete, sonder eenich quellen
 70 Wil ick dat met mijn conste wel verdrijven.

1) dit, bij den vorigen regel genomen, bet. dus, dat hij iedereen wil bedriegen.

2) voorstelling, vertooning.

3) opruimen, inpakken.

4) domoor.

5) praten.

6) document of oorkonde, waarmede de kwakzalvers het publiek trachtten te imponeren; vgl. Van Rijnbach, Bredero, 173.

7) geelzucht.

8) buikpijn, koliek (als mnl.).

9) 't blijft mij hetzelfde.

10) moesten.

TWIJFF

Ke¹⁾, sij en willen hijer geen gesontheit beclijven²⁾,
 Al mochtmen schrijven 'veel lijeden haer gebreck.
 Wij mogen van hijer wel nemen ons vertreck,
 Want cleijn proffijt sije ick hijer te halen.

MEESTER

- 75 Nu wijff, gaet henen sonder lange dralen -
 Thooft doet mij wee van veel woorden tontknopen -
 Ter martwaert om eijeren te coopen.
 Mijn herte begint certejn te haken,
 Om daer aff een goet suiipen te maken,
 80 En dat te smaken 'sonder swaerhede.

TWIJFF

- Tis seer wel geseijt, wist ick waer mede,
 Maer nijet inde hant, tis quaet voor de cluijvers³⁾.
 Ontfangt eerst twintich of dertich stuijvers,
 Soo crijchdij wat suiijvers 'tusschen u tanden.
 85 Waer me sou ick gaen? Met ijdele⁴⁾ handen.
 Sulcke schanden 'en moeten ons nijet geschijen.
 Ick souts mij schamen hijer voor al dees lijen.
 Dus wilt toesijen 'gij crijcht noch goeden ontfanck.

MEESTER

- Dats waer, wijff, maer thooft blijft mij al even kranck.
 90 Had ick tgeclanck 'van dobbelstuffers⁵⁾ of stooters⁶⁾,
 Off carolusguldens⁷⁾, dat waer wat grooters,
 Maer nu ist met mij al beroijde maersse⁸⁾.

1) uitroep van verwondering; eig. een basterdvloek, uit: Christus.

2) verwerven (nog in 't wvla; vgl. Loquela 7, 73).

3) tanden?

4) vgl. V.T., 442.

5) dubbeltjes.

6) munten ter waarde van vijf groot.

7) vgl. Pierson, Leerb. d. Staathuishoudk. I, 375/6: 'In 1542.... is men een zilveren penning van 20 stuivers of 40 grooten gaan slaan,.... (den) zilveren Carolus... Dit is de eerste verschijning der zilveren guldens.' Na 1542 (-1681) zijn ze niet geslagen, 'al dien tijd is de gulden enkel rekenmunt geweest.'

8) ik heb niets in mijn mars (lett.); vgl. 17de eeuwsch *leegmars*, iem. die niets bezit.

TWIJFF

Hoe, sijdiĳ een lanteerne sonder kaersse¹⁾,
En sijet gij nijet meer? Slacht gij den blinden?

MEESTER

- 95 Neen, wijff, ick sou noch wel een pennincxken vinden,
Woud ick ontbinden²⁾ 'alle mijn secreten,
En waer ick bij goet geselschap geseten,
Om drijncken off eten 'inde taveerne.
Nu hout³⁾, daer is gelt, ken geefs nijet geerne,
100 Al staetet mij tontbeerne⁴⁾ 'twas eenen vont⁵⁾.
Nu gaet te mart en keert weerom terstont,
Gij maect mij gesont 'noch voor den achten⁶⁾.

TWIJFF

Wilt gij dan de koopluijden⁷⁾ verwachten?
Bedrijecht eenen boer, hoe gij u bedwijngt⁸⁾.

MEESTER

- 105 Ja, maer sijet dat gij eijeren tuijs brijngt.

TWIJFF

Dat sal ick doen, mijnen besten vrijent,
Gij hebbet desen morgen wel verdijent,
Dat ick u wat warms sal doen suiipen int hoot⁹⁾.
Wil ick nijet, smullaert?

MEESTER

- 110 Ja gij, mijn mondeken root¹⁰⁾,
Door lijefde groot 'dije is tusschen ons beijen.

- 1) een domoor; iem. 'waar niets bij zit.'
- 2) vgl. V.T., 150.
- 3) hier, alsjeblijft.
- 4) al moet ik het missen.
- 5) ik heb net door list bemachtigd?
- 6) acht uur.
- 7) koopers.
- 8) met de zelfbeheersching, die ge bezit? Of meer een rijmlap?
- 9) hoofd (dial., vooral Nnl.).
- 10) een vaste term in minnepoëzie; vgl. o.a.R. Visscher I, 87.

TWIJFF

Nu, adijeu man, ick ga.

(*sij gaet in*)

MEESTER

Godt wil u geleijen.

Ick hope dat ick avontuer¹⁾ sal krijgen.

Hola, ick mach nu nijet langer swijgen.

Twaer quaet geswegen voor mijn meesterije.

115 Dus, om te verdrijven alle fantasije²⁾,

Daer is een tergije³⁾ 'voor verkoude magen,

En voor dije den hoest nijet connen verdragen,

Dije wil ick verjagen 'met mijnder spetije⁴⁾.

Ick heb noch int lijff sulcke discretije,

120 Dije ick in mijn conste wil openbaeren;

Dije mij aensoecken, ken sal mij nijet spaeren⁵⁾,

Noch in geen jaeren 'henluijden ontruijmen⁶⁾.

Daer heb ick een conserff⁷⁾ voor quade fluijmen,

Dije den mensch op de borst swaerlijck verladen⁸⁾;

125 Hout daer, proeft vrij, ten mach u allen nijet schaden,

Ick sout u raden 'quaemdijs bij mij om raet.

Gij meuchtet wel proeven, ten is nijet quaet,

Tsal opt privaet 'u wel doen loopen.

Wildij voor u gesontheijt nijet wat coopen?

130 Meijndij dat ick u make den waenewaers⁹⁾?

Gij verdrijnct soo menige dobbele stuver sjaers,

Dat u geen gesontheijt¹⁰⁾ can doen stelpen¹¹⁾,

En met dese specije meuchdij u selven helpen.

Na dat gij neemt soo sal ick u gerijeven,

135 Van olije, off salve, na elcx belijeven.

Soeckt in mijn brijeven 'tis medecijnlijck.

Eenen dobbelen stuver vaert dicwils qualijck,

1) nl. *goet* -, succes.

2) tobberij.

3) = *tregie*, suikerwerk (nfr. *dragée*); vgl. Everaert XXVIII, 103 en Kil. App. 864.

4) geneesmiddel (als mnl.).

5) ontzien.

6) *ván* mij laten gaan.

7) middel; vgl. Everaert XII, 86 vlgg.

8) bezwaren.

9) er in laat loopen; vgl. Mnl. Wdb. IX, 1529-30: *enen (een) waendiwaers maken* en het personage: *WanendeWaers* (Cristenk. 943).

10) lees: *ongesontheijt*, ziekte?

11) tegengaan.

- Daer gij hijer mede sout houden u gesonde¹⁾.
 Ten baet nijet dat ick veel spele metten monde²⁾.
 140 Ick mach swaerlijck om nijet mijn hoofd staen breken.
 Dit volck sij en weten van geender apteecken,
 Dan melck, pappe en gesoden rapen.
 Ick had soo goe koop³⁾ blijven leggen slapen,
 Dan hijer staen gapen⁴⁾ 'en nijet te quinten⁵⁾.
 145 Had ick geselschap om te gaen pinten⁶⁾,
 Ick lijet mijn meesterije⁷⁾ staen alleene.
 Dit volck en weten van geen gelt te scheene⁸⁾;
 Hoe ickse toespreke, tsij laech of hooge,
 Tis al om nijet en mijn lippen worden drooge
 150 Van al de woorden, dije ick hijer verstroije.
 En nijet tontfangen soo sta ick hijer noije⁹⁾,
 Want kappe en kovel¹⁰⁾ sou ick verteeren,
 En ick soude wel wat soets begeeren,
 Had ick tgeluck dat mijn wijf nijet en quame.
 155 Wat, ick laet al staen, tgoet metten krame,
 Olijen en salve, en ick ga verschoijen¹¹⁾,
 Een pintgen bastaerts¹²⁾ of romanije¹³⁾ poijen.

(hij gaet in)

P a u s a

Een boer met een stock in sijn hant, genaemt LIPPEN SLECHTHOOF, ende zijn wijff, genaemt BEELE.

BEELE

Hoort Lippen, suldijt wel kunnen onthouwen,
 Soo ick u seijde?

- 1) gezondheid.
- 2) spreke; vgl. Everaert XII, 149.
- 3) even goed (kunnen, als).
- 4) kijken.
- 5) winnen (bargoensch: zie Ned. Wdb. VIII, 813).
- 6) drinken.
- 7) geneeskunst.
- 8) scheiden (vla. nog *scheeden* of *scheen*).
- 9) noode.
- 10) alles, wat ik bezit; een in die bet. vaak voorkomende verbinding.
- 11) mijn biezen pakken.
- 12) een soort van zoeten wijn. Kil.: vinum passum, vinum dulce et generosum ex uvis passis et sole siccatis expressum.
- 13) zoete wijn van Gri. oorsprong en in de 15de en 16de eeuw in N. Eur. veel gedronken; ook in Spanje verbouwd en daarom ook Spa. wijn genoemd.

LIPPEN

- Ons koe ter mart stouwen¹⁾?
 160 Maer Beele, sal se wel connen gaen,
 Om datse soo manck is?

BEELE

- Sijet desen duijpen staen,
 Alleens oft ware eenen vuijlen knecht 'bloot.
 Gij hebt wel uwen naem, goe Lippen Slecht 'hoot²⁾.
 Suldij eewich aldus boerachtich sijn?
 165 Seijd ick u vande koe, eij vuijlen kokijn³⁾?
 Hoort na mijn 'en pijnt⁴⁾ u dan te spoen
 Metten eijeren u mart te doen,
 En maeckt u voor noene 'naerstich tuijs.

LIPPEN

- Och, ons Tijtken⁵⁾ is mij alte grooten kruijs.
 170 In mijn herte versucht ick soo menichwerven
 Om haer ooge, och, Beele, sij salt besterven
 En tis ons beijde soo goeden leg-hinne.

BEELE

- Desen boer maeckt mij half uijten sinne.
 Om⁶⁾ tonsen gewinne 'seg ick u goetront,
 175 Dat gij met dese eijeren sult gaen terstont
 Ter mart om vercoopen en ontfangen gelt.
 Want gij weet wel hoet met ons is gestelt.
 De kinderen willen eten, wijen dattet smert.

LIPPEN

- Ick sal de eijeren gaen dragen te mart;
 180 Tis soo vert⁷⁾ 'en een mensch wort soo moe.
 Wij sal Blare⁸⁾ gade slaen, ons beste koe?

1) drijven.

2) vgl. r. 29; 108.

3) leeglooper, luiaard.

4) vgl. V.T., 189.

5) als soortn. (nog vla.) = kip (vgl. De Bo, 996).

6) pleonasme.

7) = verde; vgl. V.T., 188.

8) een koe met een *blaar* (of: *bles*), een witte plek aan het voorhoofd.

- Sij geeft soo wel melck, dijcs mij therte verblijt.
 Tis tbeste suiivel, datmen vint in dees tijt,
 Geen beter boter en machmen begeren.
 185 Wij moetender ons oock mede generen,
 Hijer in Eijckenduijnen¹⁾ geen abelder²⁾ en leeft.

BEELE

Sijet dat gijse nijet minder als twee stuvers en geeft.
 Dat beveel ick u, Lippen, op u lijff³⁾.

LIPPEN

Deijeren off den korff?

BEELE

Deijeren

LIPPEN

- Wel wijff,
 190 Sonder gekijff 'wil ick mij gaen saten⁴⁾.
 Och, cost ick ons Tijtken comen te baten,
 Haer ooge is soo seer en sij is met allen⁵⁾ kranck,
 En ons Blare gaet aen haer een been soo manck,
 Dijcs ick op desen ganck 'mij sal vertsagen⁶⁾.
 195 Hout, Beele, wiltse gij ter mart dragen,
 Of ickse brake, soo werde ick bekeven,
 En de lijen mochten mij quaet gelt geven.
 Ick⁷⁾ best tuijs gebleven 'en sla Blaren gae.

BEELE

Nu, goe duijpen, gaet, en doet dat ick u rae,

- 1) een toen bestaand dorp tusschen Den Haag en Loosduinen; zie bijv.: J. Smit, Den Haag in den Geuzentijd (passim).
- 2) mooier, beter.
- 3) bij uw leven.
- 4) schikken.
- 5) vgl. V.T., 45.
- 6) *hem* -, bezorgd zijn, vreezen.
- 7) lees: *ick sij*.

- 200 Maeckt immers¹⁾ dat gij deijeren nijet en breeckt.
Ist sake dat u ijemant vreemts spreeckt,
Soo sijet voor u en wacht u voor de lijen.
Maer ist oock dat sij u een goet bot bijen,
Soo geeft hun deijeren en gaet gij u gangen.

LIPPEN

- 205 Nu wel dan, Beele, ick ga gelt ontvangen.
Och hoe sal mij verlangen 'na ons goe Tijte,
Dije dees eijeren leijt tot onsen proffijte;
Waer ickse quijte 'tuijs en waer geen vre.
Slaetse doch ga, en al dander hennen me.
210 Voertse doch wel, al of ick tuijs ware,
En ons koe, de uijtnemende schoone Blare,
Goet van hare 'al en is sij nijet de meeste,
Tis een alte abelen boter beeste.
In dese feeste 'geen frischer van juweele²⁾,
215 Dat sou ick wel meenen, ist nijet soo, Beele?
Hoe slecht dat wij gaen met onse slippen³⁾,
Hijer in Escamp⁴⁾.

BEELE

- Nu gaet henen, goe Lippen,
Ghij sorcht soo verre, u haer sal grijs 'werden,
Suldij noch nijet in een ander advijs⁵⁾ 'terden⁶⁾,
220 U selven wijs gorden⁷⁾ 'sonder mijn bekijven?
Of suldij even boerachtich altijt blijven?
Gaet henen drijven 'en vercoopt u goet,
Tgeen dat gij veijl hebt.

1) vooral.

2) prijs, vooral op een rederijkersfeest van kamers uit een bepaalde streek; *in dese feeste* dus: hier in den omtrek?

3) hoe we ook in onze zaken achteruitgaan; vgl. wvla. *zijn slippen aan iets scheuren*, ergens aan verliezen.

4) West- en Oost-Escamp zijn, blijkens een informatie van 1514, twee ambachten in Eikenduinerambacht (Pabon in Die Haghe, 1924, 192); vgl. r. 186.

5) inzicht, begrip.

6) vgl. *beterden*, V.T., 108.

7) u schikken tot wijsheid, vgl. Nyeuv., r. 361: wilt u int gordel van lueghene groot gorden; Everaert, XXXII, 349.

LIPPEN

Nu, dat gij tbeste doet.

Ick ga ter mart, door nat en drooge.

- 225 Och sijet toch Tijtken altemet na haer ooge,
En Blare oock na haer manck been.
Suldij, Beele?

BEELE

Ja ick, adijeu Lippen.

LIPPEN

Och, dit is gescheen¹⁾

Van Tijtken, ons henne, seer goet van gronde²⁾.

Of icker noch eenigen raet toe vonde,

- 230 Daer gaeff ick noch voor een goede somme,
Of ick geveer ijemant mijn eijeren omme,
Al ontfang ick geen gelt, wat ist dan,
Alsmen de beesten daer met helpen can?
Waert vrou off man, ick deder tegen den coop.
235 Ick hebber hijer nochtans eenen grooten hoop,
Dije wil ick vercoopen nu op dees reijse.
Sij sijn al vers, want als ick mij bepeijse,
Soo heb ickse al warm inden korff geleijt,
Want Beele mijn wijff hevet mij soo geseijt,
240 Heden morgen vroech, ick macht nijet vergeten.
Ons henne heeffer soo lange opgeseten,
Wel veertijen dagen en warm gehouwen,
Om datse de lijen al vers eten souwen,
Dije sijeck sijn of haer selven overwaken³⁾.
245 Men souder wel een goet suiipen af maken;
Ick hebt oock gesijen over menigen dach,
Doen ons Beele eens inde krame lach,
Ick plachse selver al vers te rapen.
Mij sou schijer lusten bet te slapen,
250 Dan te schicken⁴⁾ tot eenigen wercke.

1) vgl. r. 147.

2) aard.

3) door waken oververmoeien.

4) mij te zetten.

Ick bender nu bij, ick sije de kercke¹⁾,
 Dus ga ick ter mart. Maer eerst wat rusten,
 Misselijck offer²⁾ ijemant eijeren teten mocht lusten,
 Hijer op dit banxken, tis doch schoon weer,
 255 En setten mijnen korf properlijck neer,
 Dat mijn eijeren nijet en gaen in stucken.

MEESTER

(half droncken)

Her³⁾, welan, welan, oft nu wou lucken,
 Ick heb wat int lijff tegen de quade lucht.
 Quaem hijer nu ijemant en brocht mij den bucht⁴⁾,
 260 Dat hij sijn beurse wat mocht verblooten⁵⁾,
 Ick sou hem beuselen⁶⁾ genoeg inde hant stooten.
 Dije nijet eenen grooten 'weert souden wesen,
 Wil ick al tot dobbel stuijvers belesen⁷⁾.
 Her, ick can genesen 'sijecte en smerte,
 265 Pijn opte borst, dije mocht comen aent herte,
 Of wat sijeckte dat een mensch mocht geschijen,
 Ick salt met desen crude van u doen vlijen,
 En gesont blijvende in deser formen,
 Al hadt gij u lichaem alsoo vol wormen,
 270 Dat sij aen therte wouden, door tvermaen 'mijn⁸⁾,
 Besicht dit kruijt, tsal terstont gedaen 'zijn,
 Als gij oock doen wilt veel diligentije.
 Waer af comt anders pestilentije,
 Grootte sijeckten int lijf of quinantijen⁹⁾,
 275 Dan vande wormen dije tlijff door rijen?
 Dijes gij moet lijen 'aen tlichaem verdrijet.
 Tgeeft mij wonder, dat gij soo cleijnen gelt aensijet¹⁰⁾,
 Men can u nijet helpen om nijet met allen¹¹⁾.

LIPPEN

Aijmij, ick was bijna int slaepe gevallen.

- 1) oudtijds vooral als geneesmiddel bekend (vgl. Ned. Wdb. XII, 1408/9).
- 2) misschien dat.
- 3) vgl. r. 35.
- 4) vgl. r. 6.
- 5) ontlasten, Kil.: denudare.
- 6) prullen.
- 7) omtooveren tot (ze dubbeltjes waard zijn).
- 8) op mijn woord.
- 9) keelontsteking (vgl. Mnl. Wdb. VII, 1841: *squinancie*).
- 10) ziet op
- 11) vgl. V.T., 45.

- 280 Help, wat een dijnck dat mij daer oock droomde¹⁾.
Mij docht datter eenen ons peert stond en toomde²⁾,
En wouder mede gaen rijden sijnder vaerden³⁾.

MEESTER

- Hijer heb ick een salf voor koijen en paerden,
Voor quade oogen, tsij menschen of dijeren,
285 Dije wil ick helpen met goede manijeren,
Soo ick can versijeren⁴⁾ 'na mijn beste meenen.
Daer heb ick een olije voor quade beenen,
Dije ick elck wil verleenen 'om een cleijn gelt,
Hoe hij in eenich lit mach sijn gestelt,
290 Tsjij buijten opt velt 'off binnen gehuchten⁵⁾.

LIPPEN

(hij staet op)

Wat, ou⁶⁾, dije meester seijt vremde cluchten,
Hij seijt, teen dijent hijer en tander daer toe.
Sou hij oock raet weten voor onse blaer⁷⁾ koe,
En voor ons Tijte? Och dat sou mij vromen⁸⁾.

MEESTER

- 295 Hola, ick heb immers⁹⁾ volck vernomen,
Men gelooft geen Sant voor hij doet mirakele¹⁰⁾.
Her, hijer heb ick een de fijnste driakele¹¹⁾
Metten wormcruijde voor dijet begeeren.
Tant uijt¹²⁾ al lachende, dat de kaken sweeren.
300 Elck moet hem geneeren 'van dat hij can doen.
Hijer comt eenen boer of sulcken loen¹³⁾,
Daer wil ick me spreken en een lutsken alven¹⁴⁾.
Hijer vrijent, lust u een busken van dese salven,

1) onpers (als nog vla.).

2) stond te toornen; vgl. V.T., 141.

3) zijns weegs.

4) vgl. V.T., 385.

5) hofsteden? vgl. Ned. Wdb. IV, 895.

6) uitr. van verbazing.

7) vgl. r. 181.

8) vgl. V.T., 408.

9) althans, ten minste.

10) vgl. Franssoon, G. Wouters, 13; ook A. Bijns, 141: Aen de miraculen leardt de sancten kinnen.

11) geneesmiddel; vgl. Everaert XII; *dryakele ende woormecruudt* ib. XXIX, 233.

12) al lachende (trek ik) een tand uit, indien....; vgl. Everaert XII, 92; bl. 592.

13) vgl. r. 52.

14) een beetje gekheid maken.

- Of fijne peter olij¹⁾, dije nijeuwens en faelt?
 305 Ick hebse selve uijten berge gehaelt,
 Met gelt betaelt' soo gij mij sout betalen.

LIPPEN

En moetmen dat goet soo verde gaen halen?
 Ken sou den wech nijet weten waer henen.

MEESTER

- O ja, vrijent, sij is goet voor qua schenen.
 310 Koijen en paerden meucht gijer me bestrijcken.

LIPPEN

- Sou sij dan onser Blaren wel gelijcken,
 Dije heeft een bijster quaet been, help se dat quijte.
 Dan heb ick een henne, dije schoonste Tijte,
 Sij leijt haer eijeren altijd soo drooge,
 315 Maer sij heeft al te bijsteren quaden ooge,
 Ick wou wel om vele dattet waer verdreven.

MEESTER

Daer sal ick u een busken salve toe geven,
 Waer me gij dat quaet ooge sult verstijven²⁾,
 Maer daer souden moeten drij stuvers blijven.

LIPPEN

(hij craeut sijn hoofd)

- 320 Och, Beele sou mij alteseer bekijven,
 Dat ick mijn gelt daer aen had gehangen.
 Ick en hebbe noch nijet een mij te³⁾ ontfangen
 Van mijn waere, ick most mij beraen.

MEESTER

- Segt vrijent, wat hebdi in uwen korf gelaen,
 325 Daer gij geldeken aff wilt gaen maken?

1) oudtijds vooral als geneesmiddel bekend (vgl. Ned. Wdb. XII, 1408/9).

2) versterken.

3) vgl. C.O., 104; *nijet een* -, niets hoegenaamd.

LIPPEN

Tsijn eijeren

MEESTER

Vrijent, dije souwen wel smaken,
 Cost ick daer aen raken' met dees jangelijnge¹⁾.
 Segt mij of wij maeckten een mangelijnge²⁾
 Voor de salve en dat ick deijeren ha³⁾.

LIPPEN

330 Al mijn eijeren daer voor; wat? Ja,
 Soo sou ick van Beele wel worden bepresen.

MEESTER

Gij souter der hennen ooge mede genesen,
 Daer gij uwen commer mede mocht stelpen.

LIPPEN

335 Sout Blare aen haer quaet been oock helpen,
 Noch sou ickt avontueren, bij gans sweet⁴⁾.

MEESTER

Ken sal u nijet bedrijegen, dan, godt weet,
 Met mijn salve⁵⁾, dat seg ick u op trouwe.

LIPPEN

340 En⁶⁾ ick wiste dattet daer me beteren souwe,
 Ick sout u wel hondertfout willen loonen,
 Maer ick sorge.....

1) gepingel; vgl. Everaert XIII, 312; XXIX, 100.

2) ruil.

3) had (eig. Brab.)?

4) vgl. Cr. O., 191 en mnl. *bloet ende sweet sweren*, zweren (vloeken) bij het lijden van Christus.

5) een dubbelzinnigheid, als r. 46.

6) indien.

MEESTER

Wat sorchdij?

LIPPEN

Ghij mocht mij hoonen,
Soo soud ick van Beele hoeren qua geruchten,
Want gij hoont de lijen en paijtse met cluchten.
Maer ick sou wel salve willen begeeren
Voor mijn Tijtgens ooge, het sou mij soo deeren,
345 Datse van dijen gebreke achterna storve.

MEESTER

Laet mij eens sijen deijeren metten korve,
Of ick wat krijgen mocht tmijnen gewinne.

LIPPEN

Daer isser ontrent twee stuvers inne,
Soo veel heeft mij Beele heeten tuijs bringen.

MEESTER

350 Nu hoort, vrijent, en wildij nijet dingen,
Gij sult mij eenen ronden stuijver toe leggen.

LIPPEN

Ken sal nijet

MEESTER

Wat can ick u dan seggen,
Mijn salve om deijeren, tis ver verschilt¹⁾.

1) t is een groot verschil.

LIPPEN

Nu, ick geef u deijeren, soo gijt doch wilt,
355 Daer isser meer dan dertich, Godt ter eeren.

MEESTER

Sijnse oock vers, laet ickse eens om keeren,
En dan wel besijen, alst al is volseijt.

LIPPEN

Ick hebse desen morgen inden korf geleijt,
Van onse hennen al warm uijt den neste,
360 Tonsent isser nijet meer, dit sijn de leste,
Gij sult anders nijet vinden dan soo sij sijn.

MEESTER

Nu, de salve is uwe op dit termijn
En deijeren mijne, eenen grooten hoop.
Godt geeff u geluck. Ick heb goeden coop¹⁾,
365 Ick sou soo veel salff geven om een oort²⁾.

LIPPEN

Maer hoe sal ick met de salve leven³⁾ voort?

MEESTER

Gij sulter de ooge mede bestrijcken,
Savonts en smorgens, ick wilt laten blijcken,
Datter quade oogen mede sijn gecureert.

LIPPEN

370 Godt loons u, vrijent, gij hebt mij wel gestoffeert⁴⁾,
En ick u, gaet henen en maeckt nu een suiipen.

1) terzijde gezegd, als r. 365.

2) ¼ stuiver.

3) omgaan.

4) voorzien.

MEESTER

Wa, mij docht dat gij waert een slechten duijpen,
 Gij comt nijet veele in eenich gevecht 'groot.
 Hoe is uwen naeme?

LIPPEN

Lippen Slecht 'hoot,
 375 Ick en wil mij van geen conste beroemen.

MEESTER

Men mach u wel Lippen Slechthoot noemen,
 Gij sijt recht een man, ken weet waer toe.

LIPPEN

Hou! Dees salve isse ooc goet voor ons blaer koe
 An haer manck been? Segt mij, bij gans rebben¹⁾

MEESTER

380 Neense, daer moet gij olije toe hebben,
 Om mede te strijcken bijden vijere.

LIPPEN

Woudij mij daer af geven?

MEESTER

Sij is te dijere,
 Gij soutse wel een pont Vlaems²⁾ moeten cooper.

LIPPEN

Daer soud ick wel uijten lande om loopen.
 385 Hoe veel is dat?

1) vgl. C.O., 191.

2) f6. - .

MEESTER

Ses keijsers guldens¹⁾ genaemt.

LIPPEN

Helpe, dat²⁾ je tonsent in huijs eens quaemt,
Gij souter soo veel huijsraet nijet vinden.

MEESTER

Woudij uwen secreten schat ontbinden³⁾,
Gij sout wel van gelt weten te spreken.
390 Bijlo, dije slechtaers⁴⁾ plegen al gelt te steken,
Achterwaerts ijewers⁵⁾ in een hoecsken alleene.

LIPPEN

Waij⁶⁾ meester, tonsent en is seker geene,
Ons penningen en sullen nijet vermossen⁷⁾.

MEESTER

Segt, heb dij tuwent geen roode vossen⁸⁾,
395 Of eenen heijmelijcken hont⁹⁾, sonder wete
Van uwen wijve, segt mij int secrete,
Om u Blare wel te genesen.

LIPPEN

Goe vrijent, daer plachter altemet te wesen,
Maer ick verkeijsermartse¹⁰⁾ tegen bloo 'Teeu,
400 Ick heb noch eenen schoonen moijen roo 'leeu¹¹⁾
Hij en sou op de luijden nijet veel bassen.

1) = Carolusguldens; vgl. r. 91.

2) indien.

3) aan den dag brengen.

4) sukkels.

5) ergens.

6) wel (= wa).

7) verschimmelen.

8) volksbenaming voor een goudstuk (van rood goud); vgl. Mnl. Wdb. IX, 1217.

9) een opgespaarde, zorgvuldig verborgen schat; Kil.: thesaurus reconditus aut in terra defossus.

10) verdobbelde.

11) L. bedoelt - door de vraag op een idee gebracht? - een rooden hond; doch M. denkt, zonder op het vervolg van zijn woorden te letten, waarsch. aan een *gouden* leeuw, een muntstuk.

MEESTER

Ja wel, soudij dijen nijet willen verpassen¹⁾,
Of wij den coop maeckten hijer met ons beijen?

LIPPEN

Och, mijn Beele souwer noch soo noode af scheijen.
405 Hij is altijd in haer gedachte vroech en laet;
Sij heeft hem gaern bij heur, waer sij gaet,
Maer hoe dattet staet 'ick sal den man²⁾ 'zijn.

MEESTER

Wildij van den leeu scheijen?

LIPPEN

Ja ick, wat salt dan 'zijn?

MEESTER

Ick sal u dije flessche vol olije vullen,
410 Voor dat wij de koe haer been genesen sullen,
Soo sal ick hijer den roon leeu ontfaen.

LIPPEN

Hout daer, sijet tis mijn leven lang gedaen³⁾.
Ons katte krijggt nu eenen schoonen staert⁴⁾.
Mijn schoone Blaere is mij dat wel waert,
415 Maer hoe salment strijcken, voor ickt u jonne⁵⁾?

MEESTER

Bijden vijere off inde heete sonne,
Sdaechs eens, Lippen Slechthoof, tsal wel beteren.

1) tot betaling gebruiken (vgl. nvl. *passen*, afbetalen en ons: verpatsen).

2) 'uw man.'

3) ik zal den koop nooit ongedaan trachten te maken.

4) dat is een mooie oplossing van de zaak.

5) gunne, toesta.

TWIJFF

(sij comt van de mart)

Hoort mij dit volck doch staen queteren¹⁾,
Ofse de heele werelt af soudentalen²⁾.

MEESTER

420 Hout daer, en gij sult mij den leeu halen,
Daer is olije en salve beij te gaere.

LIPPEN

Tjan, ick heb immers nu goe waere,
Dits voor mijn Blare 'en dat voor mijn Tijte,
Maer ick ben oock alle mijn eijeren quijte,
425 En onsen leeu, dije moeder voor sprijngen.
Vrijent, ick sal hem u terstont gaen brijngen,
Met mijnen wijve, hoe dat sij is gehart³⁾.

TWIJFF

van meester

Waij⁴⁾, ick en vont geen eijeren op de mart,
Doen hoord ick messe⁵⁾, oft ijert wou lucken.

MEESTER

430 Jaet, gaet, clopt ons dije eijeren in stucken,
En maeckt ons een suijpen al warm int hoot.
Mij hongert seere en den appetijt wert groot;
De sonne staet oock met allen hooge.
Ick gaf hem wat salve voor sijn hennen ooge,
435 Daer voor sijn al dees eijeren gebleven;
Dan moet hij mij noch een rooden leeu geven
Voor wat olije, wel waert twee knippen⁶⁾.

(Lippen en Belij uijt)

1) beuzelpraat uitslaan.

2) praten.

3) gestemd?

4) vgl. r. 392.

5) de mis (als mnl.).

6) vgl. Stoett, I, 475: *ten is niet een knippe weerd, ne crepitu quidem dignum.*

LIPPEN

Salt soo nijet wel sijn, Beele?

BEELE

Jaet, Lippen,
Maer ommers¹⁾ en brengdij munt noch cruijs.

LIPPEN

440 Wats dat, wij hebben noch gelt in huijs,
En ons beesten sullender bij gesont 'sijn.

BEELE

Moet hij veel gelts hebben?

LIPPEN

445 Neen, tsal desen hont 'zijn,
Daer hij mij na vraechde, tis een ouwe prijje²⁾;
Dus gaen wij hem dancken, ick en gije,
Voor sijn meesterije 'dit tot sijnder baten.

BEELE

Beijjt³⁾, waer hebdi uwen korf gelaten?

LIPPEN

Ginder aen sijn kraem is sij blijven staende.

MEESTER

Ick hebse gesijen, ginder comen sij gaende,
Sij sijn ommers met hun twee persoonen.

1) zeker.

2) kreng.

3) = ontbeijjt; vgl. Cr. O., 219.

LIPPEN

450 Hout, meester Hoonart, en Godt wilt u loonen,
Ick hout, dat u nijemant sulcken gifte en gaff.

BEELE

Och meester, ick scheijder soo noode aff,
Ick heb hem soo lijeff, wilt hem wel op sluijten.

MEESTER

Wel, wat meijndij, comdij met mij guijten¹⁾?
455 Is dit den leeu, daer wij aff hebben gewaecht?

LIPPEN

Gij hebt na mijnen heijmelijcken hont gevraecht,
En dits onsen rooden leeu, hij is oock out²⁾.

BEELE

Ja, lijef meester, wij dancken u duijsentvout,
Dat ons beesten daer met werden verschoont³⁾.

(Lippen en Bele binnen)

MEESTER

460 Soo was ick mijn dagen noijt soo gehoont,
Van eenen slechten boer, tis wel gegroet⁴⁾.

TWIJFF

En dees eijeren sijn al vuijl gebroet,
Daer liggen schepsels van kijeckenen inne,
Besijet, daer sijet.

MEESTER

Ick come half uijten sinne,
465 Soo bestopt⁵⁾ te zijn van eenen duijpen.

1) den spot drijven.

2) min of meer komische toevoeging, daar ook *oude leeuw* (vgl. o.a. Bredero I, 146: *ouwelieuw*) als muntnaam voorkwam.

3) genezen.

4) 't is een mooie ontmoeting.

5) bedot.

TWIJFF

Hout daer u eijeren, maeckt self u suiipen,

(sij werpt hem de eijeren opt lijf)

Gij sulter om tegen mijn vuijsten jangelen¹⁾;
Men sal u leeren op kijeckens mangelen²⁾,
En met de lijeden altijt staen alven³⁾.

(Beele comt uijt)

BEELE

- 470 Danck hebt, meester, van uwer salven,
Dije bedrijchlijcheijt lang hebt geplogen.
Tis wel besteet, al sij dij bedrogen,
Dije den volcke veel leugenen doet verstaen.
Lippen Slechthoofd heeft wel sijn mart gedaen.
- 475 Ick geefs hem prijs in desen bedelve⁴⁾ 'sijet,
Hij heeft u gehoont, al wist hijs selve 'nijet,
De sulcke simpelheijt wort wel vergouwen⁵⁾.
Adijeu, vrou Hoons.

(binnen)

TWIJFF

Ja, bij mijnder trouwen,
Wije sou hem int stuck doch stellen te vreden?

- 480 Desen roep sal gaen in dorpen en steden,
Dat den duijpen den hoonart dus heeft geraeckt.
Sijet hem nu staen: ist nijet wel gemaeckt?
Alle u beuselen gaen nu te quiste⁶⁾.

MEESTER

- Twaer een cleijn sake ent⁷⁾ nijemant en wiste,
485 Maer gij segt waer, ick dencke van als.
Ommers heb ick dees eijeren oock op den hals,
Ick ben sijet met allen wel uijtgerecht⁸⁾
Van een slechten boer, tis veel te slecht,
Ick sal op een ander tijt, wijff, bet voor mij sijen.

1) vgl. r. 327.

2) vgl. r. 328.

3) vgl. r. 302.

4) in dit opzicht.

5) vgl. Patr., 162.

6) te niet.

7) vgl. r. 338.

8) voor den mal gehouden.

TWIJFF

490 Al vallet¹⁾ seldom, tstaet wel te geschijen.
Nijemant isser volmaeckt dan Godt alleene.

MEESTER

Neemt danckelijck medebroeders groot en cleene,
Met genuchten alteene 'ons boertige colatije²⁾.

TWIJFF

Keeret int beste³⁾ bidden wij *Corenblomkens* reene.

MEESTER

495 Neemt danckelijck medebroeders groot en cleene

TWIJFF

Twoort ewich duerende brengt u uijt weene,
Altsamen gemeene, dits ons oratije.

MEESTER

Neemt dancklijck medebroeders groot en cleene,
Met geneuchten alteene 'ons boertige colatije.
500 Bevolen blijft alle Gods milde gratije.

finis.

1) gebeurt het; vgl. V.T., 596.

2) tooneelstuk.

3) neemt het goed op; vgl. Everaert XII, 357 en V.T., 647.

V**Een nieuw vermakelijk bruijlofts-spel van drie personen**

te weten:

1. Jongeling.
2. Wulps Leven.
3. Reden.

JONGELING

Waer sijt gij saligh eeuw met u vergulden dagen?

Waer sijt gij Saturnus¹⁾ gevloten met u magen?

Waer sijt gij nu al weer gevloten soeten tijt,

In welcken ick als kint in kintsheijt was verblijt?

- 5 Ick had geen angst, geen sorg, om spijs of dranck beslaven²⁾,
 Mijn moeder ging mij met haer melckfonteynen laven,
 Met appelkens gebraen, met suiickertjen en wijn
 En voort met al het soetste datter mochte sijn.
 Wanneer ick sonder druck wert droevigh om te sussen,
- 10 Men leijd mij warm en sacht op peulu ofte kussen;
 Men gaf mij strootjen, popjen, appeltjen of blom,
 Doen lachte ick van vreucht en sweegh stil wederom.
 Ken had geen lust in swaert of harnas om te strijden,
 Ken had geen lust opt snel gesadelt ross te rijden.
- 15 Ken kad geen lust om tscheep te varen over zee,
 Om sien een ander lant, in nieu gevonden ree.
 Ken dede geenen vlijt met loopen ofte draven,
 Om krijgen met geweld of loosen list de gaven
 Des rijcdoms Junonis³⁾, soo gierigaerts oijt deen,

- 1) de vader van Jupiter, wiens regeering het gouden tijdperk was.
- 2) met moeite verwerven
- 3) toesp. op haar aanbod aan Paris vóór diens oordeel.

- 20 Maer hielt mij met mijn kinderspeeltuych wel te vreen.
 Ick hadde mijn vermaeck te hebben tot mijn deeltjen
 Een trommeltjen, een fluijtjen, molenjen of veeltjen,
 Een houten peerdeken met bellekens verciert,
 En voort al wat sulck jong geslachte hier hantiert.
- 25 Maer nu is door den tijt en jaren hier gecomen
 Mij leijder! al dees lieve soete vreucht benomen,
 En een inwendigh swaer en pinkelend¹⁾ gepijn
 Gecomen over hals, ken weet wat smert tmach sijn.
 Dees smerte die mijn hert dus schielijck heeft bevangen,
- 30 Die druckt mij ondervoet²⁾: nochtans heb ick verlangen
 Te voelen haer geweld, want al haer streelen soet
 Wert tot mijn lijden, laes! van mij selfs opgevoedt³⁾.
 Door mijn gepeijs ick selfs op queecke mijn gebreken,
 Door mijn gemoets anlock⁴⁾ soo wert mijn vier ontsteken:
- 35 Mijn vier dat stadigh brant tot mijn verderffenis.
 Dus heb ick groot verlang om weten wat het is,
 Om weten wat het is, en waer het is geseten,
 Maer waer is hij die mij dit oprecht sal doen weten?
 Ick sorge⁵⁾ nergens niet⁶⁾ op swerelts wijde rondt
- 40 Dus blijf ick sonder sieckt in sieckten ongesont.

WULPS LEVEN

- Wel, wat geluijt was daer? en hoorde ick terstont
 Niet een benaude borst uijtwerpen droeve klachte?
 Of was het spokerij, die tvliegende gedachte
 Bedwelmt, of wast een droom, of Echo, die met haer
- 45 Klincktonge vleijseloos haer liefste⁷⁾ bootset naer?
 Bescheijt van dien ick wel te degen weten woude,
 Dus ga ick daer na toe. Hola! siet als verfloude⁸⁾
 Daer ginder eenen staen, becommert en belaen,
 Die wil ick metterwijl cloeckmoedich spreken aen.
- 50 Hij, die het al beheerst, begnadicht en ontfermt,
 Die geeff u sijne gunst.

1) prikkelend.

2) ter neder.

3) gevoed.

4) door hetgeen mijn gemoed in verleiding brengt.

5) vrees.

6) vgl. voor *nergens* met een ontk. Ned. Wdb. IX, 1844.

7) Narcissus.

8) = verflauwd, van moed en veerkracht beroofd.

JONG.

Den selven u beschermt
Van alle ongelucx ontmoeting boos en quaet.
Dat wensch ick dij.

WULPS

Maer vrient, die hier dus druckich gaet,
En sijt gij niet wiens clacht mij flus in dooren bromde?

JONG.

55 Ja ick.

WULPS

Wel, met verlof, of gij mij oprecht nomde¹⁾
Hetgeen u quelt of deert, het konde sijn misschien,
Dat ick tot uwer baet u helpen soud van dien,
Want eener²⁾, die sijn seer of leet ontdeekt, om wesen
Gekuert³⁾, die leeft op hoop te werden weer genesen,
60 Daer tegen diet verbergt of heijmelijck verschuijlt
Staet in perijckel dattet rot wert of vervuijlt.
Dus noemt u sieckt en segt vrij doorsaeck of waerhenen⁴⁾
Sij hercomt⁵⁾.

JONG.

Och eilaes, voor mij is noijt verschenen
De kennisse der sieckt, de oorsaeck, of van waer
65 Sij haren oorsprong heeft, hoe soud ick u dan daer
Van kundschap⁶⁾ doen?

WULPS

Mij dunckt aen tuijtwijs uwer oogen⁷⁾,
Dat ick u smert en quelling dij wel sal betoogen,

1) vgl. Patr., 302.

2) iemand.

3) genezen.

4) hier klaarbl. = vanwaar.

5) herkomstig is.

6) bekendmaking.

7) hetgeen uw oogen mij zeggen.

En waer uijt sij voortcomt, begint, en oock ontstaet,
 Mitsgaders om die te genesen goeden raet,
 70 Want ick in sulcken staet geweest heb oock voor desen
 Te bet ickt weet.

JONG.

Gelooft sij hij, die waert gepresen
 Van eewicheden is, dat op den wegh gij mij
 Gevonden hebt, opdat ick van smert werde vrij.
 Nu ras met reden gij voorstellet uwe meening,
 75 Dats mijn verlangenis.

WULPS

Als gij kreeg de vereening
 Der leden, inden negen maentschen kercker, doen
 Ontfingt gij tsoete aengename leven koen:
 En daer benefens noch int menschelijcke wesen,
 Tgesicht, tgehoor, den reuck, den smaeck, en tuijtgelesen
 80 Gevoel, twelck bij u is de eerst ingeefster van
 Altgene dat natuijr in u voortbrengen kan,
 Altgene dat natuijr in u kan doen of wercken,
 Want door tgevoel begint gij aldereerst te mercken
 Den inwendigen strijt des teelschen ingewant,
 85 Ontsteken door een vier, dat sonder branden brant,
 Ontsteken door een vier twelck in het bloet sijn vlammen
 Uijtbreijden gaet, en doet de krachten gants verlammen
 Door een gestadelijck op stijgende gewoel,
 Dwelck inde sinnen maeckt een krevelijch¹⁾ gevoel
 90 En de gedachten doet verstroijt ter lucht heen swieren
 Met droomgesichten veel, verscheijden van manieren,
 Als sijnde hier, nu gins, dan daermen blijschap heeft,
 Dan daermen droevigh sucht, dan daermen strijt voorgeeft,
 Te winnen prijs, met worstlen, lopen, ofte rijden,

1) kittelend.

- 95 Om eerelijcke schoone beelden, die verblijden
 Des menschen geest, door hun lieflijck aenschijnen claer
 En deur haer lieflijck soet anlockend wesen¹⁾; maer
 Gij sijnde door tvertreck²⁾ des tijts gelijk bedrogen,
 En dat den soeten slaep lichtvluchtigh³⁾ is vervlogen,
 100 Soo baert tontwaken dij met schricking veel onrust,
 Waerdoor gij gaet beangst met sielbedroefden lust,
 Niet wetende of tleven u streckt tot een leven,
 Niet wetende tot wie dat gij u sult begeven,
 Om krijgen troost tot baet, om krijgen onderstant,
 105 In alle dijn gepijn.

JONG.

Recht seijt u lieve⁴⁾, want
 Der sonnen licht is mij verdrietich, en den nacht
 Die dunckt mij sijn een hel; maer isset in u macht,
 Noemt mij doch eens den naem des viers in mij ong'nadigh.

WULPS

Het is de min.

JONG.

De min?

WULPS

- Ja, de min ongestadigh,
 110 Die ist, die door haar kracht u dus hout inden dwangh.

JONG.

De min?

WULPS

Wel ja, de min.

1) uiterlijk.

2) voortsnelen.

3) lichtschuw.

4) u heeft gelijk: *u lieve* of *Uwe(r) Liefde*, een aanspreekvorm (als mnl.), waarin *liefde* waarsch. liefde bet.; vgl. *Uwe Edelheid*, *Uwe Hoogheid* enz.

JONG.

Nu word ick efter¹⁾ bangh,
 Want tis de min, dewelck (soo veel wijse vermonden),
 So menich edel en onedel heeft verslonden.

- Hoe kom ick leijder²⁾ aen dese hertknaegster dan?
 115 Hoe hangt mij leijder oock nu dees sielmoortster an?
 Hoe is sij laes tot mijn verderf in mij gecomen?

WULPS

Sij heeft allenxkens dus meer en meer toegenomen
 Al met dijn jaren, en gecomen sijnde bij
 Haer volle crachten soo gaet sij beheerschen dij
 120 En leijden dan soo vast beteugelt en bestringelt³⁾,
 Tot daer u veel verdriet en hertenleet becingelt⁴⁾,
 Waer door gij schier vergaet en tonder wert gevelt.

JONG.

Wel isser geenen raet om boeijen haer geweld?
 En isser geenen raet om sijn verlost van desen?

WULPS

- 125 Ja, daer is raet, en oock goe middel om genesen,
 Maer niet door eenich kruijt, salf, olij ofte wijn,
 Maer door een dierken soet met lodderlijck aenschijn,
 Een dierken u bequaem, eel, suiiverlijck van sinne,
 Even als gij gequetst, sij oock gequetst van minne.
 130 Want siet de selve min, die u brengt in ellent,
 Die moet weer door de min gebrocht sijn tot een endt,
 Dat is int kort den raet en middel tot de saken.

JONG.

Wat dierken dat gij meent, wilt mij dat kondigh maken,
 En hoe ick daer aen raken mach tot mijn behoedt.

1) toch.
 2) helaas.
 3) omstrengeld.
 4) belaagt.

WULPS

- 135 Ick meen een dierken reijn, een vrouken beeldigh, soet,
 Een vrouken rijck begaeft met allerlei schoonheden,
 Bruijnoogigh¹⁾, swanigh wit²⁾, root lippich, wel ter reden,
 Goutglansich thair, de wangen blosend als granaet,
 Niet hebbende aen tlijf een lit dat haer misstaet.
- 140 Het hoeft gailjaerdich³⁾, eel beoorringt en bepruijcket⁴⁾,
 Vrij kostelijck tgewaet, twelck talderliefst beduijcket⁵⁾.
 Sulck ist die u der minnen smert af nemen kan.

JONG.

- Sou dat een vrouwe doen, daer nochtans menich man
 (Soo vele meenen) is vergaen en geraeckt tonder
- 145 Door tvrouwelijck geslacht?

WULPS

Wel, dat en is geen wonder.
 Dat quam dat sij in min min hulploos bleven, want
 Gelijckmen water bruijckt om lessen vier dat brant,
 Soo bruijcktmen vrouwe min, om mannen min te dooven.

JONG.

- Het is seer welgeseijt en ick wilt wel gelooven,
 150 Maer of ick nu al schoon lust had tot een matres⁶⁾,
 Waer soud ick vinden haer?

WULPS

Hoort neerstich na mijn les.
 Stelt⁷⁾ u heel lustich op, als een jongman kloecksinnich,
 Die soeckt te leven inde wet Venus godinnich,

- 1) met donkere oogen.
- 2) blank.
- 3) lustig, vroolijk.
- 4) van *pruijck* in de bet.: hoofdhaar.
- 5) verbergt.
- 6) geliefde.
- 7) tooit.

- Net aenden voet geschoeijt met roosjens ongeploekt¹⁾;
 155 Met sijde banden braef de hosen²⁾ op gestrockt³⁾;
 Broeck, wambas en den hoet op vremde lants manieren;
 Den mantel wel gekoort⁴⁾ en om het hoofd te cieren
 Gekrult, gelockt, gekuift; den hals met lobben⁵⁾ dicht,
 Geravelt⁶⁾ op sijn hoofs. Dus sijnde toegericht,
 160 Gaet dan met paeuschen tret seer heus ende leeumoedich
 Ter plaetse daer bij een comen dees meijskens goedich,
 Als in dansspelen⁷⁾, daer sij houden haeren loop,
 Of daer ten avontspeel sij spelen overhoop⁸⁾,
 Of buitenstads int groene velt daer sij vermeijden⁹⁾,
 165 Of bij de huisluij, daermen feesten gaet bereijden,
 Met gans afrijden¹⁰⁾, of clootschieten¹¹⁾, of den bal
 Slaet, kolft, of loopt om prijs, of daer tot kortswij sal
 Een ringsteeckspel¹²⁾ angaen, of daer de redenrijcken¹³⁾
 Konstlievers haere konst schouspeelsche wijs doen blijcken.

JONG.

- 170 Daer comende, wat sal ick doen? Maeckt mij bekent.

WULPS

- Voegt int geselschap u, de maechdekens ontrent
 Dij toonende beleeft, eerbiedigh en liefaligh¹⁴⁾,
 En wilt vrijpostich hun u meening zijn verhaligh,
 Anbiedend uwen dienst, haer brengende tot hoop
 175 Van trou, door trou beloft, en kuskens goeden koop.
 En soo sij weigerlijck dij en dijn gunst versteken¹⁵⁾,
 En laetet dan aen woort of gelt geensins gebreken,
 Tis seker gij verwerft dijn wil, en wort bemint,

- 1) nagemaakte rozen.
- 2) lange kousen.
- 3) van strikken voorzien.
- 4) met koorden versierd.
- 5) geplooid kraag; vgl. Huygens I, 76: *een omghebanden hals*.
- 6) van gepunte kant voorzien.
- 7) dansfeesten.
- 8) bij elkander.
- 9) zich ontspannen.
- 10) het bekende ganstrekken; vgl. Kalff, Huis. en Maatsch. Leven (in: Amst. in de 17de eeuw), 96/7.
- 11) het om 't verst werpen met een bol of schijf.
- 12) vgl. Ter Gouw, Volksverm., 365.
- 13) = redenrijcke (bnw.); vgl. voor de vorming van dit woord Van Rijnbach, Bredero, 96.
- 14) lief van taal (Ned. Wdb. VIII, 2120).
- 15) versmaden.

- Want vrouwen lichtgeloof maeckt haer gemeen¹⁾ gesint
 180 Tot schoone woorden soet, en wereltsche rijckdommen.
 En soo gij niet alsoo tot minversoet kont kommen,
 Gaet hier en daer, versoeckt de vroukens vande gildt²⁾,
 Int Valckjen³⁾ tAmsterdam of inde Franschen Schilt⁴⁾.
 Tantwerpen inde Lepelstraet⁵⁾ de schoon waerdinne
 185 Die sal u tot gerief wel selve roepen inne.
 Sgelijcx te Gendt, te Brugg', te Vlissingen, en heel
 Middelburch deur, gij vint daer menich schoon bordeel.
 Te Rotterdam, te Delft, te Leijden, inden Hage
 Bij tjoffertjen opt Spuij⁶⁾, ten kost u maer een vrage.
 190 En so gij wilt bij doncker buitensweeys niet gaen,
 Gaet inde Kasewaris⁷⁾ of inde Pellicaen⁸⁾
 Tot bolle Katelijn, die vint gij altijd tuijs,
 Of gaet achter de kerck⁹⁾ daer ist Geschildert Huijs¹⁰⁾,
 Om boeten uwer minnewonden smert onsoet.

JONG.

- 195 Gij wijst mij na tbordeel, kan dat oock wesen goet?

- 1) gewoonlijk.
- 2) de snollen.
- 3) misschien = *De Witte Valck*, op den hoek van den Nieuwendijk en de Kapelsteeg, bij Van Lennep en Ter Gouw (*De Uithangteekens* I, 46, 83) een herberg genoemd, blijkens het verband (op de laatst aangehaalde plaats) vermoedelijk een van verdacht allooi. *Het Valckjen* was ook de naam van een huis op den Dam, in 1613 ook *De Appelboom* geheeten, waarvan echter geenerlei aanwijzing van ontucht bekend is.
- 4) vgl. nog in 1640 Tegnagel, St. Nicolaes milde gaven, aen d'Amstelse lonckheyt, 14 vlgg.:

't Franse schiltje tot moy Saertje,
 Vinje 's avonts seldom leegh,
 Want daer komt zoo menigh Vaertje
 Die sijn wijf loopt uyt de weegh.
 En veel liever by de stralen
 Van de soete Weesper vliet,
 Haer vermaken weer gaen halen
 Of het noyt en was gheschiet

- 5) waar, ten gevolge van verschillende magistraatsbesluiten, de huizen van ontucht waren bijeengebracht (vgl. o.a. Bredero II, 153; Huygens I, 566; Van Moerk., Ned. Kluchtsp. II, 497 vlgg.).
- 6) berucht om zijn bordeelen.
- 7) bekend bordeel op den hoek van de Korte Houtstraat en het Lange Voorhout; vgl Huygens, *Mom. Desult.* 210; W. Meijer in *Ha. Jaarb.* 1898, 72; Th. Morten in *Die Haghe* 1910, 293.
- 8) naam van een bekend huis op de Plaats, waarvan mij echter op het Haagsche Gemeentearchief omtrent ontucht niets gebleken is.
- 9) vgl. Muller in *Tschr.* XXXVIII, 149 (noot 1) en in *Nom. Geogr. Neerl.* VII, 122.
- 10) waarsch. bijnaam voor een der toen nog vrij vaak voorkomende houten huizen.

Want twaer immer schande voor mij en voor mijn magen,
Datse mij teeniger tijt daer uijt of ingaen sagen,
Dus ben ick twijfelich te volgen uwen raet.

WULPS

200 Wel, vreesst gij voor tbesien, bij nachte daer in gaet,
Wanneer des werelts oogh in Thetis¹⁾ is gaen dalen;
Dan ist out spreekwoort waer, en dat en can niet falen,
Dat inde duijsterheijt de katten al graeu sijn.

JONG.

Maer daer waer ijemant in die dan bekende mijn,
Men soudet, vrees ick, haest de heele stat deur weten.

WULPS

205 Die daer self in is salt wel houden in secreten,
Want soo hij seijt van u, hem selven hij oock meldt.

JONG.

Ick ben te bloo.

WULPS

Waer toe?

JONG.

Om bij sulck volck verselt
Te wesen, daer nochtans den lust toe is gedreven.

WULPS

210 Sijt onbeschaemt, ick sal u als trou maet ancleven,
En door mij sult gij daer geacht sijn en geeert.

1) de zee.

JONG.

Op die beloften sal ick doen tgeen gij mij leert.
 O wel gewensten dach van Venus mij gesonden,
 O wel gewensten dach, dat ick u heb gevonden,
 O wel gewensten dach, op welcken ick nu sal
 215 Gaen blussen mijnen brant, mijn smert en lijden al,
 Met ijverigen lust genegen tot die saken.

REDEN

O jongeling, siet om, siet om, wat wildij maken?
 Gaet niet soo onbedacht den wech, die u hier toont
 Het Wulpse Leven boos.

WULPS

Wijckt Reden! Of geloont
 220 Wert gij, met slagen tot verderf van uwe leden.

REDEN

O Jongeling, verlaet dien leijder en volcht Reden,
 Ick sal u toonen wel een beter middel om
 Te helpen van u sieckt en minneviere weedom,
 Dies hoort mijn woort en neijcht u ooren niet tot desen.

JONG.

Maer Reden, kander wel een beter middel wesen,
 225 Als die Wulps Leven mij geleert heeft aen te gaen?

REDEN

Ja, duistmael beter, soo gij mij maer wilt verstaen.
 Want gij moet weten dat den wech, die u Wulps Leven
 Dus radet in te gaen, vol ijdelheijt beseven¹⁾

1) verl. deelw. v. *beseffen*; hier eenigszins pleonastisch; vgl. Everaert III, 469: De mesdaet en was niet beseven voor Gode zo zwaer.

- 230 Is, maer ansiet den padt, die ick u wijsen wil,
Die is vol suijsverheijt, en eerbaer deuchden stil,
Als sijnde selfs van Godt geleijt voor u om wandlen.

WULPS

- Aij ijpcorijts¹⁾ geveijnsde, wilt toch met mij handlen,
Wat middel dat gij doch sout nemen bij der hant,
235 Daer gij den Jongling met afnemen wilt den brant
Der minnen, die hem kruipt door aderen en senen²⁾.

REDEN

- Godt, die daer is een Godt van eewicheijt verschenen,
Wel kennende des menschen swackheijt hulpeloos,
En dat hij van tbegin was van natueren broos,
240 Soo gaf hij hem een wijf tot hulp in echten staten,
En dit is noch den mensch in vrijheijt toegelaten,
Opdat hij niet int vier der sonden brande staegh,
Maer soude leven met de deuchtsaemen niet traech
In liefde goedertier, wandelend op de paden
245 Der vromen na Gods wet.

WULPS

Soo wildij hem dan raden
In huwelijcken staet te nemen hier een wijf?

REDEN

Ja ick: want dat oijt was der heiligen bedrijf,
Die anders haer int vleijs niet rein en konden houden.

WULPS

- 250 Wel warender oijt sotter menschen dan die trouden,
Of haer verbonden aen een eenich wijf in echt?

1) hypocritisch.

2) zenuwen. Van der Laan, Rederijkersspelen

REDEN

Aij dwaes, en sijne niet veel sotter ende slecht,
 Die hier de soete jeucht in dertel wulps te leven
 Besteden en haer selfs tot hoererij begeven?
 Dat welck een middel is van smenschen ondergang.

WULPS

- 255 Neen, dat is thouwelijck, dat smenschen leven lang
 Duert, maer los, ongetrout, vrij sijnde, machmen stille
 Uijt en in gaen en staen en bruijcken eijgen wille.
 Daer tegen die aen twijf in echte hem verbint,
 Die moetse houden doch, tsij goet of quaet gesint,
- 260 En volgen haeren moet¹⁾, wil hij leven in vrede.
 Want een wijf is een dier gerekent vol booshede,
 Dat welke datse krijcht, die krijcht hier tot sijn deel
 Een ongerusten strijt, een stadelijck²⁾ krakeel,
 Een hertdoorstralend vier, den man een aertsche helle,
- 265 Een grouwel en verdriet, oneijndich van gequelle,
 Want lieft hij haer te seer, sij wert vermeten stout,
 En acht hij haer niet groot, sij knorret en sij grout.
 Siert hijse kostlijck op, sij gaet de straet orboren³⁾,
 En hout hij haer te nau, sij besteelt sijn comtoiren⁴⁾.
- 270 In cort, het houlijck is des mans verderving quaet.
 Want siet, oft hem hier in al schoon ten besten gaet,
 Hij komt in angst, in sorg, van alle shuijs behoeven,
 En wert deelachtich oock het groote sielbedroeven,
 Der kinders ongeluck, dus isset al veel bet
- 275 Te blijven ongetrout, en hebben altemet
 Een dierken in het wild om tweispel⁵⁾ me te spelen.

REDEN

O godtverachter boos, seer schadelijck van kelen,
 Tgeen gij hier vrijheijt noemt is enckel slavernij
 Des duijvels en des vleijs; dit merckt men wel, want sij,

- 1) stemming.
- 2) aanhoudend.
- 3) gebruiken; *de straet* -, op straat flaneeren.
- 4) geldkasten.
- 5) het minnespel.

- 280 Die hijer het houwelijck verachten, ende prijsen
 Donkuisheit goddeloos, die vergaen met afgrijsen
 In hun onguer¹⁾ gebruick, want sulcke volget naer
 Den loon der sonden straf, dick sijnde in gevaer
 Van slagen, wonden root, blond ende blaeu²⁾ aenschijnen,
- 285 Oock pocken, lemten³⁾ vuijl, dat krepel, lam, vol pijnen
 Sij gaen, bespot van elck, quijt sijnde goet en gelt,
 Ja worden dan begeckt, belacht ende gequelt,
 Selfs vande hoeren, die sijt oock mildelijck gaven.
 Tgeen haer mocht helpen tot een eerelijck begraven
- 290 Wert van den hoere voocht en lombaert opgeslockt,
 Soo moeten sij uijt noot in tgasthuis sijn gehockt⁴⁾,
 En werden daer gevoedt bij bedelaers en fielen,
 Vergaende soo in schand tot schade haerder sielen.
 Daer tegen die haer in Gods vreesse temmen tvleijs,
- 295 Hier trouwende een vrou recht na der schriften eijs,
 Hier trouwende een vrou om eerlijck bij te leven,
 Die werden hier geacht, geeert ende verheven.
 Want siet een deuchtsaem wijf gegeven vanden Heer,
 Die is den man een kroon, die is den man een eer,
- 300 Die is den man een roem en hulpe tallen dagen.

WULPS

Hoe comt dan dat van outs veel wijse oijt ontsagen,
 Te trouwen hier een wijf, sulcx achtend hun verniel?

REDEN

- Dat was om het misbruijck dat tussen beijden viel,
 Nochtans sen achtent niet te wesen scha of schande,
- 305 Te trouwen een goet wijf, want in den heelen lande
 En isser geen gesteent in waerden menichvout⁵⁾
 Soo goet als een goet wijf: wel hem dies' heeft getrout,
 Want sis den man een troost in ongeluck en schade,

1) onbetamelijk.

2) oudere verbinding voor het later vooral gebruikelijke: *bont en blauw*.

3) venerische ziekten (*pocken* = Spaansche pokken, syphilis).

4) opgesloten.

5) Spreuk. 31 : 10.

310 Een druck verjaegster soet, een herte wijs van rade,
 Een eijgen rib en siel met sijn siel in een lijf,
 Een cieraet in sijn huijs, een hulp ende gerijf,
 Ja sis den acker daer hij sijn lijfs vrucht af teelen
 Mach door des Heeren hulp. Wie souse dan vervelen
 Te hebben tot een deel? Ick meene niemant niet.

WULPS

315 Ick bid u, segt mij doch waer datmen eene siet,
 Van sulcken aert, en wie daer oijt kond aen geraken.

REDEN

Men krijchtse van den Heer met bidden ende waken,
 Tot onderhoud, want siet, die hier godvreesich viert
 Des Hoochsten wille goet, die werter door verciert,
 320 Als met een dierbaer pant hem tot een loon behouden,
 Want weerdiger is sij een man als dat van gouden¹⁾
 Hij hadde schatten veel, gehoopt al in sijn kas.

WULPS

Tis waer, een goede vrou den man noijt quaet en was.
 Maer onder duijst niet een die goet is van manieren,
 325 Want sij meest al gesint sijn tot onguer hantieren,
 Tot ontrou, tot bedroch, klapachtich int bedrijf,
 Onkuis, en self jaloers, genegen tot gekijff,
 Tot twist, tot smaet en oock tot alle quade dingen,
 Daer mede sij den man dicmael in dolen bringen.
 330 Dus ist veel beter vrij dan aen twijf sijn verknocht,
 En vrijen hier en gins.

REDEN

Ofmen der vinden mocht
 Eenigh onvroom, men mach de goe dies niet versmaden,

1) = goude; vgl. r. 168.

Noch niemant oock daerom het huwelijck ontraden,
En wijsen aen te slaen¹⁾ tsiel doodelijck gebruiick.

- 335 Want douders lang voorheen, nu liggend int beluick²⁾
Des grafs, die hebbent ons tot voorbeelt nagelaten,
En selve na gevolgt den reijnen staet der staten,
Gelijck Noach, Abram, Isack en Jacob me,
Met sijn twaelf sonen goet en Moses, die oock de
340 Met Aron thoulijcx bant voor elck met eeren blijcken,
Oock Tobias³⁾, die Sara nam, noch desgelijcken
Veel ander vaders vroom, gedienslich sHeeren wet.

WULPS

- Men vonter oock genoeg die thouwelijck besmet
Met plagen sagen, dat sijn hun geslacht ontrieden,
345 Want haer docht dat geen meerder quaet hun cond geschieden,
Dan hier te sijn verselt al met een wijf in echt.
Want een Rooms keiser, Marcus Aurelius, seijt⁴⁾:
Geen dier soo wilt, soo woest, of tis veel bet te temmen
Dan een onstumich wijf, want sijn kan overklemmen⁵⁾
350 Met valsheijt ende list smans wijsheijt en geweld.
Want Socrates die met Xantippe was gequelt,
Wat leet hij al verdriet, geslagen en begoten⁶⁾,
Hoe heeft Philips van Macedonien verdroten
Tgeselschap van sijn wijf Olimpiade⁷⁾ quaet,
355 En Alexander oock Roxane boos van raet,
En wat most Caesar⁸⁾ al van Domitia lijden.

REDEN

- Dees fabel schriften moetmen al stellen besijden
En sien wat ons in theilich woort Gods wert geleert,
Van Salomon en Sierach, die thoulijck geeert
360 Hebben en oock de deucht der wijven seer gepresen.

1) te beginnen.

2) besloten ruimte.

3) Tob. VII.

4) onzuiver rijm.

5) overtreffen.

6) vgl. Diog. Laërt. II, v, 36: Πρὸς Ξανθίππην πρότερον μὲν λοιδοροῦσαν, ὕστερον δὲ καὶ περιχέασαν αὐτῷ, 'οὐκ ἔλεγον,' εἶπεν 'ὅτι Ξανθίππη βροντῶσα καὶ ὕδωρ ποιήσει'

7) Olympias; vgl. Plutarchus, Alex. passim.

8) nl. Domitianus.

WULPS

In Sirach? Ho, daer heb ick oock al in gelesen
 En vont daer wel veel quaet van vrouwen in verhaelt,
 Als dat sij sijn des mans verdervinge, doorstraelt
 Van haet en nijt, tot twist altijd bereijt om strijden¹⁾.

REDEN

- 365 Maer hij verheft oock weer de vroukens, die verblijden;
 Haer deucht den man weldoet, want in sijn reden daer
 Hij seijt: geluckich is hij die een wijf eerbaer
 Getrouw heeft²⁾, want sij is tot troost van Godt gegeven.

WULPS

- Maer wat seijt hij van die, die hier oneenich leven?
 370 Als ongelijck gepaert twee ossen in een jock³⁾,
 En nochtans moeten tsaem gecluistert aen den block
 Des houlijcx blijven vast tot schae hun beijder lijven.

REDEN

- Hier med' veracht hij niet den echt, maer tboos bedrijven
 Der gene die dien staet vleislustich⁴⁾, boos bedacht,
 375 Door geltsucht, ijdel liefd, angaen, gelijk tgeslacht
 Der werelt goddeloos, met siende oogen blindich.
 Maer gij, Wulps Leven, maect door dijne raet verslindich
 Hier menich thoulijck wars; mits gij hun voren beelt
 Het quaet voor goet.

WULPS

- Ksegt: noch noijt meerder quaet geteelt
 380 En was, dan daer aen een twee vrije haer verbonden.

1) Sirach XXV: 17 vlgg.

2) ib. XXVI: 1-7; 14 vlgg.

3) ib. XXVI: 8

4) ib. XXV: 25.

Dus Jongeling, volcht mij, laet Reden sijn versonden
Met al haer neuswijs prevelich geclap.

JONG.

O neen, Wulps Leven, siet, te volgen uwen stap,
Dat dunckt mij ongeraen door claer vertoon van Reden.

REDEN

385 Och ja, hubs Jongeling, wilt mijnen raet na treden
En mijdt Wulps Leven met sijn schadelijck anlock.

JONG.

Dat wil ick doen, maer helpt mij, Reden, van tgerock¹⁾
Tgeen hij mij doet, omdat ick hem noch sou na volgen.

REDEN

390 Wech, wech van ons, gaet wech, gij boos gebroet, verbolgen
Maeckt gij met die u volcht Hem, die het al regiert,
Daerom dijn boosen lust tot u geslachte stiert
En metter haest vertreckt van desen lieven jongen.

WULPS

Noch soo niet.

REDEN

Gij moet wel.

WULPS

Segt eens door wien.

1) het trekken.

REDEN

Gedwongen

395 Sijt gij door Redens kracht. Dus Jongeling lofbaer¹⁾,
Verlaet hem.

WULPS

Gaet hij deur; ick sal hem volgen naer,
So lange als ick kan sonder eens af te wijcken.

JONG.

Maer Reden, siet toch eens Wulps Leven mij na strijcken,
Tschijnt hij mij hertich²⁾ lieft, dies tvalt mij swaer dus van
Hem af te scheen³⁾.

REDEN

400 Gelooft, nochtans moet gij daer an,
Wilt gij behouden sijn, nu en teewigen tijden.

JONG.

Och ja ick, maer het sijn gewoonten, die bestrijden
Tgemoet, maer gij, Wulps Leven, wilt vertrecken dra,
Want uwen raet is vals, alsoo ick nu versta,
Dus, wech van mij, gaet heen, met Reden sijn mijn gangen.

WULPS

405 Gaet daer gij wilt, ick sal u noch dicwils aengangen⁴⁾,
Door de gewoonte, die ick u noch late bij.

1) prijzenswaardig.

2) hartelijk.

3) vgl. M.H., 147.

4) naderen (als mnl.).

REDEN

Comt Jongeling, en acht niet op sijn veserij¹⁾,
 Maer laet u sin en lust met mij vast sijn beteugelt,
 Want alsolang gij van mijn wiecken sijt beveugelt,
 410 So kondij van het quaet beschaet sijn tgeener tijt.

JONG.

Om u bijsijn soo is mijn hert en siel verblijt,
 O welgerusten wech, o lichte last om dragen!

REDEN

Die mij navolcht, die scheidt in alle goet behagen,
 Maer nu gij sijt het snoo Wulps Leven afgegaen,
 415 Soo voegt u totte deucht, Gods hulp sult gij ontfaen.
 Bidt hem, gij sult tot vreucht en segening genieten
 Een wijf tot hulp en troost van tminneviens verdrieten,
 Want, die Godt bidt, hij geeft hem mildlijck tgeen hij hoeft.

JONG.

Maer Reden, mijnen geest noch weinich²⁾ is bedroeft,
 420 Om dat ick niet en weet, bij wie of waer beginnen,
 Om tot mijn brants versoet een lief voor mij te minnen³⁾.

REDEN

Sijt niet becommert, maer met eerbaer hert en sinnen
 Versoeckt een dochter stil, van eerelijcke faem,
 Van goe manieren en van deuchdelijcken naem,
 425 Van ouders goedertier in wercken ende leven,
 Gelijck als heeft gedaen hier menich waert verheven
 Voorvader, gepasseert⁴⁾ tot grooter eer en rom⁵⁾.
 Ja tegenwoordich selfs ons heer en bruidegom,

- 1) oorblazing.
- 2) een weinig.
- 3) lees: *winnen*.
- 4) gekomen.
- 5) roem.

Die niet en heeft gevolcht den raet der wulpse benden,
 430 Maer hem¹⁾ tot dees eerbaer maecht, ons bruijt, gaet wenden
 En heeft ontfangen weer dontnomen ribbe soet.

JONG.

Ick danck u, Reden, dat gij mij geleert hebt goet
 Wulps Leven af te gaen en oock den wech der vromen
 Getoont hebt tmijner baet, maer dient hier niet genomen
 435 Albijderhant een lof ter eeren thoulijcx bant?

REDEN

Ja, niet alleen tot lof des houwelijcken, want
 Den wercker van het werck en mach niet sijn vergeten,
 En oock ons brudegom en bruijt dient toegemeten
 Van eer de volle maet, met wensch dat gluck en spoet
 440 Tot heil hem naken mach met al tgeselschap soet.

finis.

Luijckt geen deught.

1) lees: *die hem.*

Lijst van afkortingen

- Cr. O. - Een belachelijke kluchte van Crimpert Oom.
 M.H. - Een Batement van vier Personagien te weten: 1 Meester Hoon enz.
 Patr. - Een leerlijck Taefel-spel van drie Persoonen te weten: 1 Patrija enz.
 V.T. - Een spel van Sinnen van den Voorleden Tijd.
- A. Bijns - Refereinen van Anna Bijns (ed. W.L. van Helten, 1875).
 De Bo - L.L. de Bo, Westvlaamsch Idioticon, 1892.
 Bredero - De Werken van G.A. Bredero (ed. Binger), 1890.
 Cristenk. - Tspel van de Cristenkercke (ed. G.A. Brands), 1921.
 Diog. Laert. - Diogenes Laërtius, Βίων και γνωμῶν τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκίμησάντων....
 Everaert - Spelen van Cornelis Everaert (ed. J.W. Muller en L. Scharpé), 1920.
 Ter Gouw - J. ter Gouw, De Volksvermaken, 1871.
 Harreb. - P.J. Harrebomée, Spreekwoordenboek der Nederlandsche Taal enz. 1858.
 Huygens - Const. Huygens, Koren-bloemen, 1672.
 Huygens Mom. Desult. - Const. Huygens, Momenta Desultoria, 1644.
 Kalff, Tr. m. Bl. - Trou moet Blijcken, Tooneelstukken der zestiende Eeuw (ed. G. Kalff), 1889.
 Kil. - C. Kiliaen, Etymologicum teutonicae linguae... 1777. (App. - Appendix).
 Mnl. Wdb. - E. Verwijs en J. Verdam, Middelnederlandsch Woordenboek, 1885-1929.
 Van Moerk., Ned. Kluchtsp. - P.H. van Moerkerken, Het Nederlandsen Kluchtspel in de 17de eeuw, 1899.
 Ned. Wdb. - Woordenboek der Nederlandsche Taal, 1882 -

- Nieuwe Taalg. - De Nieuwe Taalgids, 1906 -
 Nom. Geogr. Neerl. - Nomina Geographica Neerlandica.
 Nyeuv. - Van Nyeuvont, Loosheit ende Practike: hoe sij Vrou Lortse verheffen
 (ed. E. Neurdenburg), 1910.
 Plutarchus, Moral. - Plutarchus 'Ηθικά (Moralia).
 Van Rijnbach, Bredero - De Kluchten van G. Adriaensz. Bredero (ed. A.A. van
 Rijnbach), 1926.
 Siecke Stadt - Een Spul van Sinnen van den Siecke Stadt (ed. H.F. Grondijs),
 1917.
 Sp. der Minnen - De Spiegel der Minnen door Colijn van Rijsssele (ed. M.W.
 Immink), 1913.
 Stoett - F.A. Stoett, Nederlandsche Spreekwoorden enz. (4de druk), 1923.
 Tschr. - Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde, 1881 -
 Tuinman - Carolus Tuinman, Oorsprong en Uytlegging van dagelijks gebruikte
 Nederduitsche Spreekwoorden, 1726.
 R. Visscher - Uit Roemer Visscher's Brabbeling (ed. N.v.d. Laan), 1918-'23.
 Worp, Drama en Toon. - J.A. Worp, Geschiedenis van het Drama en van het
 Tooneel in Nederland, 1904.